

Iratxe Aranburu korrikalaria:

“Sekula ez dut desiratu goi mailako kirolari izatea”

ARGIA

2007ko maiatzaren 27a | LXX. urtea | 2.090 zenbakia | 3,60 euro

larrun 110

Etorkizuneko eskola

■ Elkarrizketak

Gorka Arrese bazka.info-ko zuzendaria

Héctor Llaitul preso maputxea

■ Nola egin euskaraz erdaldunekin

■ Udal eta Foru hauteskundeak

Aurreneko
alkate andreak
aurkitu ditugu

Purificación Gil,
Zestoako (Gipuzkoa)
alkate zela, 1933an.

Sutagar

HURRENGO KONTZERTUAK

Malatzak 26 **MIRATITZE**
L'Atabal aretoan

Ekainak 1 **LAS CAÑERAS**
plazan

Ekainak 8 **ATARRADIA**
Totem aretoan

Ekainak 24 **REUS**
txoznetan

Ekainak 30 **SANTURTZI - KABEZES**
plazan

kontratazioa: 619116974

www.sutagar.com

MORE VOLUMEN TOUR 93 ORAIN DVD-AN | JANTZIAGOA
ETA OSATUAGOA | TALDEAK BIRA HORI NOLA BIZI IZAN
ZUEN IKUSTEKO GAINERA, ORAIN ARTE ARGITARATU
GABEKO ARGAZKI SORTA | EZ GALDU AUKERA

DVD

JO TA KE | EKOTZPENAK

Asteko gaia

- 6 Gaixotasun arraroak.**
Sintoma larriek arreta eskasa. Unai Brea.

Iritziak

- 23 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
24 Anjel Erro. Ttakun (h)errenka.
25 Bego Vicario. Pintura zirtzil dardarkariak.
26 Pello Apezetxea. Gutxiagotuak.
Joxerra Gartzia. Jokoz kanpo.
27 Rosa Martin Sabaris. 2011ko hauteskundeak.
Joxemari Ostolaza. Lapurketak.
28 Uxue Alberdi. Bertso berriak. Ipuin zaharrei jarriak.

Erdiko kaiera

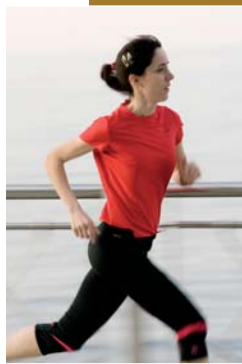
- 29 Gorka Arrese, bazka.info-ren inguruan.** Ion Olano.
33 Argitalpenak. Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak. Jon Torner eta Gorka Bereziartua.
38 Denbora-pasak. Ana Zambrano.
40 Ihesi: Urrizate harana. Gorka Azkarate.
44 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Euskal Herriko aurreneko alkate andreak.

Termometroa

- 47 Normalizazio politiko ezaren arabera hauteskundeak.** Mikel Asurmendi.
52 Psikologoaren aholkuak euskaraz aritzeko. Saioa Labaka.
54 Bero-beroan. Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.
56 Net Hurbil. Nor aberasten da Afganistango mitxoletez? Pello Zubiria.

12 | Iratxe Aranburu

Zarauztarrak hamabost urte daramatza korrika, ia goi mailan. Korrikaren munduak asko eman diola aitortzen du, baina atletismoa ez du bere bizitzako ardatz bihurtu. Arrasateko Udalean kirol teknikari da eta emakumea-kirola bikotearen harreman korapilatsua askatzeko bideak lantzeak arduratzen du asko.

04 | Deabruaren abokatua: Iñaki Barcena Fermin Etxegoien

21 | H. Llaitul, preso maputxea 58 | Azkena A. Hilario P. de San Román Karmelo Landa

17 | Aurreneko alkate andreak

Gazteak, ikasiak eta ausartak. Eta denak maistrak. Horrelakoak ziren Euskal Herriko aurreneko alkate andreak. Agintea hartu behar izan zuten lau hilabete eskas iraun zuen iraultza baten protagonista bihurtuz. Izenak, izanak eta aurpegiak erreskatatu ditugu.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Jon Artano, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Argazkilaria: Dani Blanco. Produkzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Nere Armendariz, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña, Alai Zubimendi. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta, Lore Agirrezabal, Naiara Irureta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Brauer Gil sendia.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

Nobedadea

ILLIMANI

Boliviako izpiak
eta hizkiak

TXOMIN TXUEKA & AMETS ARZALLUS

Testuak gaztelerara, frantsesera eta ingelesera itzulita.

“Pausoa egiten da La Pazera aurrena.
Hankak lurreraino iristen baitira han ere,
baina oxigenoa ez da iristen bururaino.
Arnasa ematen oso zuhurra da Boliviako
atmosfera. Bestela hori ere lapurtua
zuketen honezkero kolonizatzaileek...”

ARGIAko
harpidedunek
-%15

25€

ESKAERAK | 943 37 15 45 | www.argia.com | denda@argia.com |

“Utopiatik nator eta banoa”

Iñaki Barcena / Irakaslekolojista

Ekologista mediatikoa da, gazte-gazterik hasi zen unibertsitatean irakasle, bizkaieraz egiten duenean bularra puzten zaio.

FERMIN ETXEGOIEN

Argazkia: Iñigo Azkona

“Nuklearrik? Ez eskerrik asko” pegatina autoan daramazu, hain zuzen tubo-eskapearen gainean...

Bai, saiatzen naiz kontraesanetan bizitzen. Kotxerik gabeko lagunek enbidia puntu bat ematen didate, onartu behar dut. Baina autoa pekatua bada, zentral nuklearrak mortalak dira.

Erandion jaioa, Sestaon hazia, Deustun ikasia, Larrabetzun bizi zara... Zeu bai bizkaitarra!

Sabinoren antzera. Bizkaiko leku eta errealtate desberdinek herrialde honi bere izaera berezia ematen diote. Euskal Herriko anai-arreba nagusia izanik, biztanle kopuruagatik sikiera, ojala bide eta pausu zuzenak markatuko bagenitu.

AHT sarea osatzen ari dira Espainia eta Frantzia: Euskal Herria zergatik gelditu behar da kanpo?

Frantzia oraindik ez. Eta Espainia laster Europako AHT kilometro gehien duen Estatu izango da. Eskola porrotean ere lehenengo postua du. Loturen alde nago abiadura dezenteko trenarekin baina dagoen bidea erabiliz eta ez soilik porlanezko negozioari begiratzu.

Zuzenbidea euskaraz irakasten hasi zinen garaia nola gogoratzen duzu?

Oso sasoi polita izan zen. Klasetik kanpo ikasleekin ibiltzen nintzen gehienetan, KEIA taldekideekin adibidez eta klasean euskal “ikasia”-ren sindromea gainditu behar izan nuen. Barberak kaleratu gintuen baina orain lan kontratua legala eta normala dugu, zorionez.

Zure “guapo fama” handia zen unibertsitatean: gaur egun baita ere?

Zuek ipini zenidaten eta oraindik lotsa puntu bat ematen dit.

Irakasle kaleratuen auzian barrikadaren zein aldetan sentitu zinen?

Nintzen eta nago pankartakoekin. Oraingo errektore taldeak justizia egin nahi du eta betiko moduan trabak ari dira jartzen. Nahiz eta erabili ziren metodo batzuk konpartitu ez, errebindikazio justua da eta izan zen.

Hymalayista izan zara besteak beste. Orain Nepalen ministro maoistak daude gobernuan... Troskistak nahiago?

Nepaleko maoistena Kike De Pablori entzun nion behingoz. 18-20 urterekin entzun nuen baita ere troskistak Sri Lankako gobernuan ari zirela baina berehala porrot egin zuten. Izandako troskistak Bush, Blair eta Zapateroren gobernuetan dabilta egun eta hori seinale ona ez da. Suerte on, beraz Nepaleko maoistentzat.

Gure mendietako aize-errotekin ederra sartu ote diguten susmoa daukat...

Ez nago ados. Leku batzuk, Orduña, Ordunte... ez dira aproposak baina ikusiko bagenu Nigerian edo Ekuadorren, Bolivian zein Iraken ari direna egiten modu krudelean, gure kontsumorako agian petrolio gutxiago eta energia berriztagarri gehiago erreparatuko genioke.

Zure ekolojista ibilbidean utopiatik zatorz ala utopiarantz zoaz?

Nire gusturako denbora eta sasoiak ez dira linealak eta zentzu bakarrekoak, ziklikoak baizik. Utopiatik nator eta banoa. Baina utopia ez da mitoa. Pentsa eta asma daiteke, berba eginez eta arrazoiez utopiak bildu behar ditugu. ■

Gaixotasun arraroak

Sintoma larriek arreta eskasa

Demokraziaren zutabeetako bat omen da gutxiengoak gehiengoak adina eskubide izatea. Baina badakigu askotan ez dela hala izaten eta gaixotasunen eremuan beste horrenbeste gertatzen da: oso pertsona gutxi dituzten gaixotasunak baztertuta daude, besteekin konparatuta. Gaixotasun arraro esaten zaie, gaixotasun umezurtz ere bai. Milaka dira, eta haien biktimak batasuna dute gizartearen axolagabekeriaren aurkako arma nagusia: gaitzak banan bana hartuta, oso gutxi dira, baina Europan 40 milioi lagun inguruk dauka mota honetako eritasunen bat.

INIGO AZKONA

Amaiak, Marian Saizen alabak, Apert-en sindromea du, kraneosinostosa gaixotasun multzoaren baitakoa. Fontanelak edo buru gaineko hezurrak itxita jaiotzen dira gaitz hau dutenak eta horrek ez dio uzten burmuinari behar bezala hazten. Halaber, oin eta eskuko atzamarrak ez dituzte bananduak.

GAIXOTASUN ARRAROAK definitzea erraza da: oso gutxi dituzten gaixotasunak. Alabaina, nonbait ipini behar da “gutxi” horren muga, geroago ulertuko dugu zenbateraino den garrantzitsua, eta muga hori desberdina da munduko leku desberdinetan. Europar Batasunean, gaixotasun arrarotzat jotzen dira 10.000 biztanletik bostek baino gutxiagok dauzkatenak; AEBetan, kopuru hori 10.000tik zazpikoa da, eta Japonian 10.000tik laukoa. Gaitz arraro gehienetan, hala ere, gaixo kopurua ez da aipatutakoetara hurbildu ere egiten, beraz zerrenda ia berdina da leku guztietan.

Zenbakiok ez daude apeta batengatik ezarrita. Aitzitik, irizpide ekonomikoek eragin

Europar Batasunean, gaixotasun arrarotzat jotzen dira 10.000 biztanletik bostek baino gutxiago dauzkatenak; AEBetan, 10.000tik zazpik eta Japonian lauk

Gaixotasun arraroak

dute muga bat jartzea. Baina argitu dezagun, lehenik eta behin, gaixotasun arraro gehienek hainbat ezaugarri dituztela, medikuntzaren ikuspuntutik oso multzo heterogeneoa izan arren. “Gutxi ikertu da haietaz, osasungintzako profesionalek ez dituzte ondo ezagutzen, eta industriak zein botere publikoek arreta eskasa egiten diete”, kexu da Moises Abascal, FEDE-Reko (Espainiako Gaixotasun Arraro Federazioko) presidenteordea. Gaixotasun arraro gehienak, edo asko behintzat, genetikoak, sendaezinak eta larriak dira. Are larriago bihurtzen ditu haren arrarotasunak, ikusi dugunez, ez-ohikoak ez ezik ahaztuak ere baitira. Dena dela, azken urteotan etengabe ematen ari dira aurrerapausoak alor honetan. Motel, FEDE-Ren ustez, baina aurrerapauso behintzat.

Farmazia-industriak gaixotasun arraroei jaramon handiegirik ez egitea ez da harritzekoa. Ikerkuntza garestia da, eta etekinak, hain gaixo gutxi hartuko duten botiketan, hutsaren hurrengoa. Baina ez zaie erru guztia enpresei bota behar, Abascalen ustez: “Ulertzekoa da haien jarrera. Baina gizarteak zerbait egin behar du hutsunea betetzeko”. Eta egiten ari da. AEBetan orain dela hamarkada bi baino gehiago hasi ziren irtenbide bila, Europar askoz geroago, XX. mende amaieran. Gakoa, batean zein bestean, enpresak saritzea da, sendagai bila aritzeagatik.

“AEBetan –azaldu du Abascalek–, sendagai umezurtzen araudia onartu ondorengo lehenengo urteetan, emaitzak ez ziren batere onak izan, enpresek denbora luzeegia galtzen zutelako ikertzen zebiltzan gaixotasuna benetan arraroa zela frogatzen”. Horregatik ezarri ziren gorago aipatutako kopuruak. Era horretan, ez dago ezer frogatu beharrik. Gaixotasuna lagun kopuru jakin batek jasatea aski baita, izan, tokian tokiko sendagai umezurtz batzordeek farmako berriari onespina emateko. Esan dezagun, bide batez, Europar behinik behin kopuruetatik harago doala laguntzak emateko irizpidea: jende gutxi pairatzeaz gain, gaixotasunek modu larrian ahuldu behar dute gaixoa, edota haren bizia arriskuan jarri. Eta ez dira gutxi baldintza horiek betetzen dituztenak.

Elkarteen presioa, ezinbestekoa

Moises Abascalek azaldu duenez, gaixo elkarten presioari esker gauza asko lortu dira. “Oro har, elkarte bat duten gaixotasunei arreta hobea eskaintzen zaie eta tratamendu gehiago dago”. Aitzindariak, igarriko zenutenez, estatubatuarrek izan ziren 1983an NORD (National Organization for Rare Disorders) sortu zen eta hilabete gutxiren buruan, sendagai umezurtzen araudia abian jartzea lortu zuten. NORDen

Farmazia-industriak gaixotasun arraroei jaramon handiegirik ez egitearen arrazoiak ikerkuntzaren garestitasuna eta etekin eskasak dira.

europar baliokidea EURORDIS da, askoz geroago sortua, 1997an. Emaizak ere berantiaragoak izan ziren Atlantikoaren alde honetan, baina garrantzi berekoak: EBko Sendagaien Ebaluazio Agentziak, 2000 urtean, Sendagai Umezurtz Batzordea sortu zuen bere baitan.

Gaixotasun arraroen zenbaki lazgarriak

- ✓ Europako biztanleen %4-6 dago gaixotasun arraro batek jota.
- ✓ Lau gaixotasun arrarotik hiru jaiotzatik jasaten dira edo haurtzaroran agertzen dira. Beste laurden bat helduaroan garatzen da.
- ✓ 1999an, Osasunaren Munduko Erakundeak 5.000 gaixotasun arraro zeudela aldarrikatu zuen ofizialki. Baina astero hiru edo lau gaitz deskribatzen dira; gaixotasun berriak dira edo, behintzat, ordura arte deskribatu gabekoak. Honenbestez, genetista batzuek 8.000 gaixotasun umezurtz daudela diote. Hala ere, OMEk emandakoa erabiltzen da oraindik kopuru ofizialtzat.
- ✓ %80k jatorri genetikoa dauka. Beste batzuk immunologikoak dira, intoxikazioz sortuak...
- ✓ 500 gaixotasun arraro ohikoenek, guztira, 100.000 biztanletik bati eragiten diote. Gainerako 4.500etan, gaixo kopurua askoz txikiagoa da.
- ✓ Gaixotasun arraro gehienak larriak eta kronikoak dira. Hirutik batean, pronostikoa larria da.
- ✓ %80k bizi-itxaropenari eragiten dio, alegia, bizitzaren iraupenari. Gaixoen %30arentzat, bizi-itxaropena bost urtetik beherakoa da. Adin horretara iristen ez diren umez ari gara, beraz. Gaixoen erdiak, berriz, 30 urtetik beherako bizi-itxaropena dauka.
- ✓ Urte bat baino gutxiagoko umeen artean, gaixotasun arraroei heriotzen %35 eragiten dute. Urtebete eta bost urte bitartekoetan, %9,5, eta bost eta hamabost urte bitartekoetan, %2,5.
- ✓ Gaixoen erdiak okerreko diagnostikoa jaso du, benetan zer daukan jakin aurretik.

Abascalen iritiz, “neurri horren arrakasta argia da: lehen ia ezer ez zegoen orubean, eta 400 medikamendu inguru agertu dira batzordea lanean hasi zenetik”. Hala ere, gaixotasun gehienentzat ez dago sendagairik, “ez baita nahikoa ikertzen”. Bestalde, gaixoa behar duen irtenbidea ez da beti farmakologikoa. Gaitz batzuen sintomak kirurgia bidez arintzen dira, beste batzuenak dieta berezia eginez...

Farmazia-industriak Espainiako Gobernuari enbido

Gaixotasun arraroez jardutean –beste eremu askotaz bezalaxe–, ia denek axolagabekeria leporatzen diote, onenean, farmazia-industriari. Espainiako Estatuko enpresa gehienak biltzen dituen Farmaindustria erakundeak badauka horri zer erantzun: hilabete honen hasieran, ekimen estrategikoa proposatu diote Madrilgo Gobernuari. Proposamen horren arabera, industriak 300 milioi euroko ekarpena egingo du 2007 eta 2012 urteen artean, gaitz umezurtzei buruzko ikerkuntza-saio erraldoia finantzatzeko. Eszeptikoen mesedetan, aipatu behar da Farmaindustriak ordaina eskatu diola gobernuari: proposamenak aurrera egiteko nahitaezko baldintzatzat jarri dute Estatuko patente politika aldatzea, Europakoarekin parekatze aldera. Hala eginez, sendagai generikoek gaur egun baino askoz luzeago itxaron beharko lukete farmazietako apalategietara iristeko.

Frantziako Estatua, European aitzindari

Ipar Euskal Herrian bestelakoa da egoera, Frantziako Estatua baita Europa osoko aurreatuena gaixotasun arraroen arloan. Hain zuzen, bertako gaixo elkarteak izan ziren akuilu EURORDIS sortzeko. 2004an sortu zen Sendagai Umezurtzen Batzordea, eta 1.200 milioi euroko aurrekontua bideratu zen erreferentziatzeko 100 zentro eraikitzeko, lau urtean. Dagoeneko, 90etik gora dira eginak. Moises Abascalek bekaitz pittin batez begiratzeko Frantziako Estatuari, eta bide batez, azpimarratu du osasungintzaren deszentralizazioak hondamendia dakarkiola gaixotasun arraro bat daukatenei –hori ote frantziarren arrakastaren zergatia?–. “Besteak beste, bidaiatzeko eskubidea ukatzen ari zaie gaixoei. Batzuek ezin dute Espainiako erkidego batetik bestera joan oporretan, aldiro hartu beharreko tratamendua ukatu egiten zaielako joan nahi duten tokiko ospitalean, garestiegia dela argudiatuz. Bestela esanda, ‘ordain dezala zure erkidegoa’”.

Era horretako oztopoak desagertzear daudela ematen du, hala ere. FEDER Madrilgo Senatu ordezkariekin bildu da aurtan, eta erakunde horrek aho batez onartu du, dagoeneko, plan berezi baten beharra aitortzen duen agiria. Besteak beste, OEER delakoa sortuko da (Gaixotasun Arraroen Estatuko Erakundea), eta

Blanca Gener, Gurutzetako ospitaleko medikua
"Astero iristen zaigu kasu berriren bat Gurutzetara"

Blanca Gener mediku genetista da. Orain gutxi hasi da Gurutzetako erietxean (Barakaldo, Bizkaia) lanean, jatorri genetikoa daukaten gaixotasunen diagnostikoan laguntzeko. Horietako asko, esan gabe doa, gaixotasun umezurtzak dira.

Zein da zure lana ospitalean?

Gurutzetan ez dago oraindik genetika unitate espezifikorik, baina ni genetikako mediku adjuntu modura nago kontratatuta. Jatorri genetikodun gaixotasunak dira nire lan eremua; hortaz, diagnostikoa egiten laguntzen dut, aholku ematen dut egin beharreko probei buruz.

Lankideek, orduan, zuregana jotzen dute diagnostikoan ez aurrera ez atzera daudenean?

Batzuetan, proba desberdinak egiten dira gaixoak gaitz jakin bat edo beste duelakoan, baina emaitzak guztiz arruntak suertatzen dira. Nik kasu horiek aztertzen ditut, ospitaleko beste arlo batzuekin elkarlean: espezialistekin, laborategikoekin... Helburua pixka bat harago heltzea da, diagnostiko molekular ahalik eta zehatzena lortzea. Horrek aukera ematen digu diagnostikoa ziurtasun osoz egiteko,

IÑIGO AZKONA

eta familiari behar bezalako informazioa emateko.

Gaixotasun genetiko asko arraroak dira, baina milaka gaixotasun arraro dago. Horrek ez du zure lana errazten...

Gaixotasun arraro kopurua 5.000 eta 8.000 bitartekoa da. Izango da, agian, hainbeste informazio buruan atxiki dezakeenik, baina ez ni. Eta susmoa dugu gaitz arraroen %80ak, oso gaixotasun multzo heterogeneoa izanik ere, jatorri genetikoa daukala.

Jatorri hori beti da ezaguna?

Batzuetan bai, guztiz gainera. Beste batzuetan, aldiz, jakin badakigu jatorria genetikoa dela, baina ez zehatz-mehatz zein. Bistan da medikuntza-literaturara jo behar dela, badi-ra ere oso datu-base erabilgarriak... Hain prebalentzia txikiko gaixotasunak direnez, oso garrantzitsua da beste talde batzuen lana eskura edukitzea.

Zenbatero joaten da halako gaixo bat Gurutzetaren tamainako ospitale batera?

Astero etortzen zaigu baten bat.

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitatea: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: 142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria -Gipuzkoa-

Aukeratu ongi etorri oparia

☐ "Ardibidez" mahai-jolasa

☐ "888 txiste" liburua

☐ "Mokogorri" puzzleak

☐ %25eko beherapena ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2007ko prezioak

130 € Hego Euskal Herrian
160 € Ipar Euskal Herrian

Zelula amen erabilgarritasuna eta iturrien polemika

Gaixotasun arraroen elkartek zelula amekiko ikerketan inolako trabarik ez jartzearen alde ageri dira argi eta garbi. ANSAPERT elkarteko Marian Saizen ustez, “ikerkuntza lerro horri eman zaion kutsu iluna ezjakintasunaren ondorio da; zelula amei esker, ume gaixoen bizi-kalitatea hobetu daiteke, eta hori da garrantzitsuen. Gaixotasuna sortzen duen mutazio genetiko dagoeneko ezaguna den kasuetan, beharrezkoa da arazo hori errotik nola konpondu daitekeen jakitea, umea jaio baino lehenago alegia”. Ildo beretik doa FEDEReko Moises

Abascalén iritzia: “Zelulak ikertu eta garatu egin behar dira, edozein motatakoak direla ere. Eta gero, norberak eskubidea eduki dezala zelula amei esker aurkitutako tratamendua hartu nahi duen ala ez erabakitzeke”.

Azken urteotan, zelula amen ikerketak eztabaida ugari piztu du, zientziaren ikuspuntutik ez ezik, baita etikarenetik ere. Zelula ama bat beste edozein zelula mota bihurtzeko gai da, eta horrek nola jarduten duen ondo ezagutzea aurrerapen handia izango litzateke, medikuntzarako batik bat. Horretan ia erabateko adostasuna dago; besterik da horretarako bitarteko tekniko nahikoak ditugun gaur egun,

baina hala ere, eztabaidarik sutsuenak zelula mota horiek erabiltzeko zilegitasunak sortzen ditu. Horren zergatia zelula amak lortzeko modua da.

Zelula amak hiru iturritatik esku- ra daitezke, eta horietako bakoitza eztabaidagai da, baina bi batez ere: enbrioak eta umekiak. Nazioarteko legediek, oro har, debekatu egiten dute enbrioak ikerkuntza egiteko erabiltzea. 1996an onartutako Europako Giza Eskubide eta Biomedikuntza Hitzarmenak, esaterako, galarazi egiten du ugalketa ez beste helburu baterako enbrioak sortzea.

Umekiak lortzeko ezinbesteko bidea, berriz, abortua da. Asko ez daude prest hala lortutako ikerkuntza-materiala onartzeko, abortua edozein baldintzatan eman dela ere.

Zelula amak lortzeko hirugarren iturria gizabanako helduak dira. Ikertzaile askorentzat, hala eskuratutako zelulak ez dira erabilgarriak, ez baitute beste edozein zelula mota sortzeko gaitasunik. Hala ere, azken urteotan emaitza onak lortu dira zelula helduekiko ikerketetan, eta horrek zertxobait apaldu du eztabaidaren alderdi etikoa, arazo teknikoaren eremura eramanez desadostasunak.

hark erreferentziazko zentro zerrenda bat osatzeko ardura edukiko du, Frantzia egin den modu berean.

Diagnostikoa burutu ezinik

Ikerkuntzarik eza da arazo nagusietako bat. Bestea, diagnostikoa egiteko zailtasunak. “Guraso guztiok talka egiten dugu oztupo batekin: ezjakintasuna. Medikuek gehienak hutsaren hurrengoa dakite gaixotasun arraroez”, dio Marian Saiz bilbotarrak. Saiz FEDERen ordezkarria da Euskadin, eta baita ANSAPERTen (Espainiako Apert-en Sindromearen Elkarte) sortzaile eta idazkaria ere. “Guraso” hitza erabili du, alaba da-eta gaixorik dagoena. Une egokiena dateke gogorarazteko gaixotasun arraro gehienak umeengan ematen direla. Asko gaixorik jaiotzen dira, beste askok bizitzako lehen urteetan garatzen dute gaitza, ia denek geneetan atxikia zuten patu tamalgarri hori.

Saizek esandakoa guk geuk baieztatu dugu: hainbat familia-medikuri galdetu diogu Apert-en sindromeaz eta beste gaixotasun arraro batzuek, eta denek aitortu dute ia erabateko ezjakintasuna. Cosme Navedak, Bizkaiko

Medikuen Elkargoko presidentek, onartu ditu diagnostikoa egiteko zailtasunak, baina ulergarria dela dio. Ezin dira medikuntza ikasketetan zehar milaka gaitz genetiko sakontasunez aztertu, eta, Navedak gaineratu duenez, “alferrikakoa da familia-mediku batek horien gainean heziketa jasotzea, litekeena baita sekula halako gaixo bakar bat ere ez egokitzea”. Kontuak kontu, zenbait gaixotasun arraroren diagnostikoa burutu ahal izateko urteak eta urteak behar izaten dira.

Gaixotasun arraro elkarrekin onartzen dute medikuentzat ezinezkoa dela 5.000 edo 6.000 gaixotasunen sintomak, diagnostikoa egiteko erak eta tratamenduak –existitzen diren kasuetan– buruan gordetzea, baina behintzat, gaixotasun arraro kontzeptua gogoan ondo iltzatuta edukitzea nahi lukete,

lehenbailehen bidal dezaten gaixoa dagokion espezialistarengana. Pentsamolde hori, Moises Abascalén ustez, ikasketetan zehar sortu behar da. Urratsa, hala ere, ez litzateke erabatekoa. Sendagileak gaixotasun “ulertezin” horren jatorri genetikoak igarri arren, kontuan hartu behar da genetikak bere mugak dituela oraindik: “800

Espainiako Farmaindustria 2007 eta 2012 urteen artean 300 milioi euro inbertitzeko prest dago, gaitz umezurtzen ikerkuntza finantzatzeko

test besterik ez dago gaur egun –dio Abascalek– eta horietako asko, gainera, ez dira gehiegi fidatzeko modukoak”.

Genetikaren aurrerapausoen zain

Gaixotasun arraroak, salbuespenak salbuespen, diagnostikagaitz bezain sendaezinak dira gaur egun. Tratamenduek, momentuz, sintomak arindu baizik ez dute egiten. Jatorri genetikoak duten gaitzei dagokienez, zientziak ez daki oraindik gaixotasunok sendatzeko jakin behar lukeen beste. Cosme Navedaren iritziz, “gaixotasun horiek sendatzea ingeniartza genetikoaren zeregina izango da. Kode genetikoan txarto dagoen aminoazidoa aldatzeko gaitasun teknikoak daukagunean, gaixotasun genetikoak sendatzeko gauza izango gara”.

Hori ez da bihar gertatuko, azken urteotan gehien hazi den zientzia eremuetako bat genetika izan arren. Espainiako Estatuan, esaterako, ez dago genetika espezialiterik medikuntza ikasketetan. Medikuntza genetistak daude, baina gutxi dira oraingoz; eta ez da erraza berriazko –eta behar bezalako– hezkuntza eskaintzen duten zentroak topatzea. “Dena den, pentsatzen dut urte batzuk barru ospitale handi guztietan egongo dela genetika sail bat, eta haiek arduratuko direla gaixotasun hauetaz”.

Geneez hitz egiten hasia eta eztabaida etikoa piztea, dena da bat. Alde horretatik, zalantza izpirik ez du agertu Naveda sendagileak: “Eztabaida egon liteke genetika zerbait berria sortzeko erabiltzeari buruz, ez dakigulako zerbait berri hori ona ala txarra izango den. Baina kasu honetan ez gara horretaz ari, dagoeneko ezagun dugun eredu batean –giza kode genetikoan, alegia– hutsak konpontzeaz baizik. Helburua hori bada, argi dago geneen manipulazioak zilegitasun osoa daukala. Medikuntza-etikaren ikuspuntutik, zertaz eztabaidatua ere ez legoke”. Esan gabe doa gaixotasun arraro elkarteek guztiz bat egiten dutela Navedaren hitzekin. ■

BOS
Bilbao
Orkestra Sinfonikoa

**06
07**

BILBAO ORKESTRA SINFONIKOA

Zuzendari Titular eta Artistikoa, Juanjo Mena

MAIATZA 31 • EKAINA 1

P.I. Tchaikovsky: Concierto para piano y orquesta
nº1 en Si bemol menor, op. 23

J. Brahms: Sinfonía nº4 en Mi menor, op. 98

Stephen Hough, pianoa

Jerzy Semkow, zuzendaria

Kontzertuaren babeslea:
 IBERDROLA

Tchaikovsky-ren kontzertu handia

Informazioa			Babeslea
ordutegia 20:00 T. 94 40 35 205 www.bilbaorquestra.com	lekua Palacio Euskalduna Jauregia	prezioak 24,00 € 12,00 € <i>gazteak (-27)</i> 7,50 € 4,00 €	BBKren Gorria baldin baduzu, BBK26 sarrerak 2€ eta abonauak 30€

Iratxe Aranburu

«Emakumea hasi da kirola egiten, baina ez dakit modu egokienean»

Korrikalari askorena da: kilometroak eta kilometroak egin astoa kartolarekin bezala. Ez ezkerrera, ez eskuinera, aurrera begira. Eta itsu. Iratxe Aranburuk ezker-eskuin begiratzen du eta tristetu egiten da, emakume korrikalariak ikusten ez dituelako. Zergatik ez da ageri emakume kirolaria? Erantzuna paragrafo batean ezin dela eman demostratu digu, emakumea-kirola bikoteak konfliktu asko baititu. Aranburuk horietako asko ezagutzen ditu, bere larruan bizi izan dituelako.

ONINTZA IRURETA

Argazkiak: Dani Blanco

Zergatik egiten duzu korrika? Hobeto esanda, zergatik segitzen duzu 31 urterekin korrika?

Hasi nintzenean ez nintzen konturatzen, baina azken urte hauetan konturatu naiz on egiten didala. Atletismoak bizitzarako kristoren baloreak eman dizkit, bizitza errealean lagundu egiten dit; eguneroko pereza gainditzeko, konstante izaten —iraupen korrikalaria naiz, urrutiko helburuak lortzeko eguneroko lanaren garrantziaz konturatzen zara—, momentu ez hain onetan eta onetan sakrifikatzen, porrota gainditzeko, irabazten denean barne indar hori erabiltzen... Oposaketak prestatzeko eta orain lanerako balore horiek balio izan didate. Nik, berez, pazientziarik ez daukat, zeharo nerbiosa naiz. Korrikak orekatu egiten nau, oreka horrek bizitzan gehiago errenditzaera eramaten nau.

Bestalde, inguruko asko ikusi ditut errendimendu mailatik erortzen, utzi egin diote edo makal dabilta. Entrenamenduetan gehiegikeriak egin dituzte. Neskei gainera, lehiaketaren berezko exijentziaz gain, gizarteak beste hainbat zama bizkarreratu dizkie. Besteren artean, elikadura (anorexia adibidez) arazoak dituzte;

badira nire inguruan errendimenduko kirola utzi behar izan dutenak. Ez da nire kasua, niretzako korrika bigarren mailako kontua izan da, entrenatzailea egokitu da beti nire bizimodura. Orain iritsi da momentua non erraz nabilen, bizindarra daukat, kementa. Urtetan egindakoa eginda, orain pena ematen dit uzteak, orain daukadan oinarriarekin erraz lortzen ditut helburuak.

Zure lagun batek esaten du korrika egitea zuretzat liberazioa dela.

Nik batzuekin txoke egiten dut. Korrikalari artean hitz egiten dugunean batzuek esaten dute korrika egitea asko gustatzen zaiela. Niri ez zait gustatzen. Zera esan nahi dut: futboleko aritzeko aukeratu ninduten, baina nik ez nuen lehiatu nahi. Atletismoan hasi nintzen, hasieran kostata, lotsa ematen zidan... Emaitzetan soilik ez, dena erronka bat besteari atzetik izan da; emakumea izatea, errendimendu mailan aritzea... Erronkak gainditzeko joan naiz eta hori niretzako esfortzua da, ez da desatsegina, baina ez dut bizi izan beste batzuek irudikatzen duten bezala “korrika izugarria da”. Ez dut horrela bizi.

Nortasun agiria

Iratxe Aranburu Epelde 1976ko urtarrilaren 30ean jaio zen Zarautzen (Gipuzkoa). Bertan bizi da eta bertan egiten ditu makina bat kilometro korrika ia egunero. 15 urte daramatza korrika, Euskadiko zein Espainiako Txapelketa ugaritan parte hartuz. Behobia-Donostia maratoi erdi famatua bi aldiz irabazi du Atletico San Sebastian klubeko atleta honek. Orain Akilesen tendoia gerra ematea erabaki du, eta geldirik dagoen arren, abuztuan etxean (Donostian) izango den Espainiako Pistako Txapelketa du helburu. Soin Hezkuntza ikasi zuen eta Arrasateko Udaleko kirol teknikaria da. Kirola afizio eta ofizio, baina ez bizitzaren ardatz. Musika kontuetan aspaldi sartu zuen muturra eta saxofoia, klarinetea eta gitarra jotzen ikasi zuen. Alproja antzerki taldean aritu zen, herri aldizkarian ere bai... Irakurle amorratua da. Dantza egiteak askatzen du; korrika zurrunegia omen.

Txumai Fernandez da zure entrenatzailea. Zein da bera?

Lortu dudana dena eta naizenaren parte handia. Nire bizitzaren giltzarri da, gehien ezagutzen nauen pertsona. Korrika, kirolean, lehiaketan zaren guztia ateratzen zaizu, ez dago maskararik, ez armadurarik. Berak lortu du nire onena indartzea eta txarra apaltzea. Beno, pinua naiz eta sagarrak ez ditut emango. Berak badaki pinua naizela. Askotan nigan gauza asko ez ditu ulertzen, ez omen daukat nahikoa anbizio. Hasi nintzenean ez nuen lehiatu nahi, "ez dut existitu nahi!". "Txumai, hau ez dut nahi!", esaten nuen nik.

Lehiaketa lehiaketa da.

Begira non bukatu dudana! Lehen beldurtia nintzen, orain ez, orain aldatu egin naiz! Txumaik gaizki bideratuz gero, gutxiarekin utzita neukan. Oso zaila izan naiz. Lasterketa egunean, autoan, errezatzen joaten nintzen lasterketa bertan behera gera zedin, ez nion aurre egin nahi. Hori gainditzea kristorena zen niretzat. Espainiako Txapelketetan parte hartzen hasi nintzenean niretzako tortura zen. Zergatik ibili behar nuen horrela? Utzi eta kito. Oso perfektionista naiz eta ez nuen frakasatu nahi. Ez nuen lehiatu nahi, nahiago nuen entrenatu, lagunekin kafea hartu eta patinekin ibili.

Espainiako Txapelketara joateko adina maila daukazu, ez duzu egunean bi aldiz entrenatzen eta egunean zortzi ordu egiten dituzu lan. Zurea ez al da tamainarik txarreana?

Inork ez dit galdetu hori. Oso ezker txarreko

Estetikaren morrontza

"Emakumea hasi da kirola egiten, baina ez dakit modu egokienean hasi den. Kirola egiten hasi dira batzuk, baina itxuragatik, irudiagatik, gizarteari begira, eta gainera askotan esparru pribatueta, gimnasio pribatueta, aerobic bezalako jarduerak modan jarri direlako... Neska kirolari asko dago gaixo estetikaren loturan".

postua da nirea. Ez naiz goi mailako kirolaria, errendimendu mailan nago. Sakrifikatu egin behar dut eta lehiakorra naiz. Espainiako rankinean, iraupen frogetan, 8-10. postuen artean nabil urtero. Badut gaitasuna aurrerago egoteko, hala uste dut, eta hala esan didate, baina hobetzeko arlo asko ez ditut ukitu: elikadura, mekanika, medikuntza... Hori dena landuko banu gorago egoteko aukera izango nuke. Ez dizut esango Munduko Txapelketara iritsiko nintzatekeenik, baina orain baino gorago bai. Dena dela, ari naiz konturatzen, nahiz eta ezker txarreko egoera izan, nik ez dudala goi mailako kirolari izan nahi, ez dut inoiz izan hori buruan. Lanak ere asko betetzen nau. Lanik gabekoa banintz eta Olinpiar Jokoetara joateko aukera nukeena... Baina ni nagoen egoeran, ez nuke aldatuko. Emaitzek ez didate hainbeste ematen. Gauzak probatzea gustatzen zait eta goi mailako kirolari izanda ez nintzateke aseko, iturri bakarretik edatea litzateke hori. Hortan ari direnei izugarritzko meritua ematen diet!

Zarautzen entrenatzen zabiltzanean emakume gutxiarekin gurutzatzen zarela esan izan duzu eta horrek tristura ematen dizula.

Emakumearen gaia oso garrantzitsua da. Emakume jaio naiz, zori hortan. Bizitzan konfliktu piloa izan ditut, gauza txikiak, detaileak... Orain konturatu naiz gizartean dagoela arazoa. Konfliktuen erantzunak orain ari naiz aurkitzen, kirol teknikaria naizelako, ari naizelako dokumentatzen... herri bat eta bere kirola ulertzen.

Kirola ulertzeko gizarteak egin duen antolaketa ulertu behar da. Oinarria eskola kirola da eta gero daude errendimenduko eta aisialdiko

(kirol partehartzailea) kirol ibilbideak. Orain arte kirola errendimenduarekin lotu dugu. Zein da kirolaria? Futbolaria. Zergatik ez da futbolari hori baino kirolariagoa igeri egitera joaten den emakumea? Zarautzen korrika nabilenean ikusi beharko nituzkeen emakumeak hirugarren multzo horretakoak dira, baina oso gutxi dira.

Nik diodana da eskola kirola mutilentzako pentsatua dagoela, neskatilek eskaintza hori nahi al dute? Txikiekin ez gara ari asmatzen. Txikitako garaia gogoran, kirola ez zen gura egokitu, gu egokitu ginen kirolera, gizonezkoen eremura, alegia. Beti esan da neskek ez dutela kirolik egin nahi, mutilak kirolean astakirtenak direla eta neskak baldarrak. Agian, kirol eskaintza eta exigentziak (mutilen trebetzetan oinarrituak) dira nesken partaidetza murriztaren arrazoi nagusiak.

Eta partaidetza kirola, hori da zuk ulertzea nahi dudana; kirola guztientzat. Horrek arduratzen nau gehien. Kirolaren onurak jendeak ez ditu deskubritu eta guk ere ez ditugu egitura egokiak eskaini. Partaidetza kirolaren helburua da gozatzea, harremanak izatea, estetika... Maltza da. Errendimenduaren helburua da emaitzak lortzea; konpromisoa, sakrifizioa eskatzen dizu. Orain arte kirola lehiakortasuna zen, orain jendeak nahiko estres badu eta kirola lasai egin nahi du, osasuna zaindu, libre ibili... Dena dela, partaidetza kirolean bada kontraesana, batetik maltza da eta emakumea libre da zentzu horretan, baina emakumeak etiketaren morroi bihurtzeko arriskua du, motibazioa askotan estetika baino ez delako.

Emakumea eta kirolaz ari zarenean hiru elementu nabarmendu nahi izaten dituzu: gorpuzarekiko harremana, aisialdirako denbora eta espazio publikoan emakumeak duen tokia.

Olinpiar emakume batek esana: “Korrika egiten hasi nintzenean, autoak albotik igarotzen zirenean, halako lotsa sentitzen nuen bide batzerean loreei begira nengoenaren itxuran jartzen nintzela”. Gizonezkoek gorpuzarekiko auto-kontrol gehiago daukate, beren gorputza dute. Emakumearena gehiago da gizartearen gorputza, ugalkortasunaren eta irudiaren gorputza. Begiratuagoak sentitzen gara. Olinpiar atleta horrek sentitzen zuena nik nire mailan sentitu dut: galtzak jantzi eta atzeko bidetik *a toda hostia*, ilunpetan Itsasmendiraino [Zarauzko auzoa] joaten nintzen. Korrika bakarretakoa nintzen eta jendeak begiratu egiten zidan. Igoal da ni neu horrelakoa naizelako baina...

Jendearekin ere zer gertatzen da? Zarauztar emakume askok dio “Zarauzko kros mistoa

egingo nuke!” [gizon-emakumea izaten da korrikako bikotea]: denbora badaukazu, bikotea badaukazu, fisikoki nola prestatu nik lagunduko dizut... “Jo, eske...”.

Aisialdiari dagokionez, emakumeak zein gizonak denboraren %57a lanari dedikatzen dio. Emakumearen portzentajea gizonarekiko hirukoiztu egiten da etxeko eta zaintza lanean. Orain atera iezaiozu emakume horri denbora kirola egiteko —partaidetza kirolari buruz ari naiz—.

Konkistatu behar dugu denbora librea, irudiaren morrontzatik atera behar dugu eta esparru publikoa irabazi. Kirola disfrutatzeko dela ikasi, askatasuna ematen digun zerbaiten moduan, osasuna dela ikasi, lagunekin egoteko modua, orduan lortuko dugu emakumea kiroleratzea. Osasuna eta gozamina gailentzen direnean, emakumea benetan kirolera hurbildu ahal izango dugu.

Entrenamendu perfektua

"Zarautz-Zumaiako kostaldeko bidea, igande goiza, aldamenean bizikletan Haritz daukada-la. Sasoian zaudela, borrokan egin behar duzun egun horietako batean, muga zabiltzala. Eguraldia fresko, eguzkitsua, haizerik ez! eta olatuei begira. Harkaitz guztiak ezagutzen ditut. Badakit pare bakoitzean nola sentituko naizen. Harkaitzak familiarrak egiten zaizkit, etxeko sentitzen naiz errepede horretan. Itsasoaren usaina, algak, erretiratzekoan itsasoak egiten duen soina... Txikieria horiek asebetetzen naute. Errepide horretan bizitza ikusten dut: Haritz aldamenean bizikletan, bizikletan dabilzan gainerakoak, paseatzen dabilzanak, arrantzan ari dena...

Aisialdiko kirolean hori da ahalegina, baina errendimendu kirola oso lehiakorra da eta emakumeak eredu maskulinoari segitzen dio.

Nire hausnarketa: mahai-ingurua antolatu da eta gonbidatuak hauek dira: Naroa Agirre, Josune Bereziartu, Eneritz Iturriaga... Horiek gizonetzkoen trebezietan garaipena lortu duten emakumeak dira. Zergatik ez doa mahai-ingurura haurra izanda piszinara joateko denborarik ez duen emakumea? Nork hitz egin behar du gai honetaz? Emakumea eta kirolaz ari garenean beti errendimenduaren alorra ukitzen dugu eta emakumea ondoen partaidetza alorrera egokitu da.

Bi kirol mundu bezala ditugu: errendimenduko kirolarena eta aisialdiarena, ematen du antzekoak direla baina elkarrekin zerikusi gutxi daukate. Errendimenduan jende gutxi dabil, baina oihartzun mediatikoa du, baliabide ekonomikoak ditu eta gizarteak kirol mota hori baloratzen du. Esparru batek gutxi egi dauka eta besteak gehiegi. Lehenengoan gizonak nagusi dira, nabarmen, eta horrela, kirola beraiena dela dirudi.

Zeure buruari egin diozun galdera erantzun ezazu: "Noiz sentitu naiz gehiago diskriminatu kirol teknikari gisa ala kirolari moduan?"

Garbi, kirol teknikari bezala. Korrika mutilekin nabil, Behobian 1'13" egitera noa, "joe tipa hau!". Hori dena demostratu behar dut nik norbait izateko? Emakumeak hori dena demostratu behar al du? Emakumeok gizonak baino ahalmen fisiko gutxiago daukagu. Behobiako nire denborak zein bi orduan egiteak, biek balio beharko lukete! Gero, elkartu zaitez laneko hainbat gizonekin eta entzungo duzu: "neskatila hau?", esanez bezala, "hau bada korrikalari prestu hori izango du kasta lanerako". Horrek izorratu egiten nau, korrikalariaren erreferentziarekin langile gisa izan

Rolak alderantziz

"Zera esaten didate: 'Haritz astero dabil erosketetan'. Nire mutila triatleta balitz eta ni Eroskin ikusi, seguru inork ez lukeela esango 'Irati beti erosketetan bakarrik dabil'. Haritzek laguntzaile papera dauka, ni korrikalaria naizelako".

beharko nukeenari buruzko iritzia eraiki dute-lako. Nik ikasketak eta oposaketak egin ditut, nire ezagutzak ditut, hori bai dela nire bizitzako maratoia!

Lilatoia eredu egokia al da? Emakumeek baino ez dute egiten korrika.

Beharrezkoa da. Hasiera puntua da, eroso sentitzen da emakumea. Bera bezalako emakumeak daude, bere moduko gorputzarekin, beren momentua da, eremu publikoan daude. Lehen aipatu ditudan hiru aldagaiak daude: denbora librea, gorputza eta espazio publikoa. Lilatoia heavya da eta emakume asko ez dira horren alde, baina beharrezkoa da.

Lilatoia apartheid modukoa dela diote batzuek.

Kristoren marketina da emakumeak animatzeko. Aldarrikapena da. Lilatoian parte hartzen duten emakumeek eta gainerako emakumeek nahi luketen aldiro kirola egiteko aukera

Gipuzkoan 1933an izan ziren zortzi alkate andreetatik bost. Ezkerretik eskuinera: Carmen Querejeta, Azkoitiko alkatea; Purificación Gil, Zestoakoa; Carmen Almandoz, Segurakoa; Aurea Arregui, Albizturgoa; eta Iciar Arana, Legazpiko alkatea.

Maistraren esana lege

II. Errepublikak Hego Euskal Herriko emakumeei boto eskubidea aitortu zienetik ez zen urte eta erdi ere igaro; artean ez zuten bozkatzeko aukerarik izan. 1933ko urtarritetik maiatzera zortzi emakumek beste hainbeste herritako agintea hartu behar izan zuten Gipuzkoan. Kapritxo historikoa izan zen. Baina kapritxo horrek ekarri zituen aurreneko alkate andreak.

JON ARTANO

HIRU ALKATEGAIETATIK BI emakumeak izango dira igandeko udal hauteskundeetan Zestoan (Gipuzkoa), sekula lehenago ikusi gabekoa. Alabaina bateon batek esan zigun baietz, izan zela Zestoan emakumea alkate aspaldian. Aizarnako (Gipuzkoa) maistra izan zela alkate eta eskola itoginik gabe utzi zuela. Eta hasi gara haritik tiraka.

Purificación Gil zuen izena eta Aizarnan badira bere ikasle izandakoak. Horietako bat da Puri Bergara: “Errepublika denbora genueneko maistra? Bai. Pentsatzen jarrita harrigarria da emakumea jarri izana alkate, eta Aizarnakoa gainera, zestoarrek beti gutxiagotzat eduki gaituztenean... Oso guapa zen, oso guapa. Baina maistratzarako asko ez zuen balio; laboreak eta eskulanak egiteko bai, abiliodosa zen-eta. Behar bezala erakusteko, orde, onegia zen eta ez dakit ba pixkat ez ote genuen toreatzen. Alaba ere oso politta zuen, Esthertxo”.

Esthertxo sor Esther da joan deneko mende erdian; 1952an Allozko (Nafarroa) komentura

sartu zenetik. Hartu gaitu, baina nekatua dagoela esan digu: “Ahal izan dudan guztia eman dut bizitzan, orain atsedean hartzea dagokit”. Amaren gomutak bizkortu dio solasa: “Gure ama guapa zen, oso guapa, horregatik ezkondu zen berekin aita”. Gizona ‘berezia’ hartu zuen. Izan ere Tolosako (Gipuzkoa) Rondilla kalean Gilen amak zuen pentsioan ostatatu zen Alemaniatic makina batzuk muntatzera etorritako gazte prestua; Rudolph Brauer Humman zuen izena. Amorostu egin ziren kanpotarra eta etxeko alaba.

Ama alkate izan zenean sei-zazpi urte zituen arren, oroitzen du garai hura: “Aizarnan gaztelera ahaztu zitzaigun hiru anai-arreboi; euskaraz baino ez genekien. Eskolak ere euskaraz ziren inork ez baitzekien kastellanoz. Ama balientea genuen, beharko izan!, oposizioak egin eta plaza atera zuen hiru umeren ama zela; hurrena alkate izan zen eta gero alar-gun geratu zen zazpi seme-alabekin eta inongo laguntzarik gabe; zerua goian eta lurra behean”.

Obabako maistra, Segurako alkate

CARMEN ALMANDOZ (1901-1980), izan zen biak; Segurako (Gipuzkoa) alkate aurrena eta Obabako maistra gero.

Conchi –alaba– eta Isabelen –hiloba– ahotik jakin ditugu Carmen buruzkoak. “Astigarragoak gara gu eta Carmen ere bai. Carmenen ama, etxekoandre matriarka, Mutrikutik heldu zen Astigarragara eta han ezagutu zuen senarra, Jose Antonio Almandoz; pilotaria, puntista. Ameriketan egiten zituen hark denboraldi luzeak. Mari Carmen zen emakume ederra. Izaera onekoa, lasaia, lagunkoia eta ona. Segurara egon aurretik Asturiasko herrixka batean egon zen maistra, Santa Barbaran. Gerora Asteasun ere egon zen, 57tik 71ra.

Intelektualki askea zen gure ama. Amak eta aitak bi alderdi desberdini ematen zioten bozka, adibidez. Alkate izan zeneko garaiaz ez zuen askorik hitz egin; hori bai, xextra ttikia izaten zuten aldiro esaten zion aitak broman: ‘Antzeman duzu, bai, alkate izan zinela’.

Seguran zegoela maistra etorri zen indiano bat eta arrunt erotu zen berekin. Gure aita zen hori; neska bila, propio, etorria. Jose Imaz zuen izena”. Hahor Atxagarengana garamatzen bigarren arrastoa; Imaz da Obabako lehen amerikanoa, *Soinujolearen semea*. “Ezkundu eta eztei-bidaian joan ziren urtebetez. Dakar-en gelditu ziren aurrena, Afrikan. Gero, Brasil eta Argentina goitik behera korritu zituzten. Han saltoki handiak zituen aitak eta lanik egin nahi ez zuenez Europara itzuli eta etekinekin bizitzea erabaki zuten. Carmen esan zion: ‘Zuk ez duzu zure bizitzan lana gehiago egin beharrik izango’. Baina urteetara militarrek [1955ean Argentinako armadak, Aranburu nagusi zela, emandako estatu kolpeaz ari da] dena kendu eta galtza hutsik utzi gintuen. Orduan Carmenek adore handia izan zuen, hogoitaka urtez eskolarik zapaldu gabe egon arren, ahal izan zuen moduan prestatu eta berriz hasi zen maistra. Hortik atera zuen familiak bizimodua. Zeinek pentsatu!, lehenago bizi guztian bi neskamerekin bizitakoak ziren haiek.

Lanak, ordea, mesede handia egin zion. Gaztetu egin zuen ume-jendearekin harremanak. Behin erretiroa hartu zuenean ez zen etxean gelditu eta bidaiatzeko grina sartu zitzaion; sarri joan zen Ingalaterrara, Errusian bi aldiz izan

Carmen Almandoz

zen, Norvegian, Turkian, Afrikan... Autonomia ikaragarria zuen”.

Aditutakoak adituta ezin izan dugu etsi, Bernardo Atxagari Carmen Almandoz buruz galdetu gabe. Honatx idazlearen oroitzapenak: “Esango diat niri zer gertatu zitzaidan: nire amaren maistra zenez, eskolara joan ninduan nonbait irakurtzen eta ikasita. Eta horregatik noski, aspertu egingo ninduan han. Uste diat oso ikasle bihurria nintzela. Ezin burutu maistrak ni eta nesken eskolara bidali nindian, Carmenekin. Esperientzia horretatik gogoratzen dudana duk ze gaiztoak ziren neskak nirekin. Nik izango nitian 7 urte-edo; eta beraiek 14 urte artekoak, askoz zaharragoak.

Maistra andre zintzoa gogoratzen diat, oso baketusa, ordurako adindua. Irrati-zale amorratua zuan, uste diat eskolan bertan edukitzen zuela. Iruditzen zaidak neskek beren festa egiten zutela han. Ez zuan giro klaseko mutil koskor bakarrarentzat, hango atximurka...

Baina ez duk *Obabakoakeko* maistra. Pertsonaia hori nire amaren *alter egoa* duk, hura ere maistra egon zelako Asteasun, goi bailaran”.

Pilar Lopez de Ayala da Obabako maistra Montxo Armendariz *Obaba* filman.

Maisu erradikala eta Estampako erretratua

Orain ez du etenik sor Estherren tar-tarrak: “Berez Aizarnako beste irakasleari, Maximori [Maximo Puerta da aipatzen duena; udalari bidalitako gutunak ‘*Salud y República*’ diosalaz burutzen zituen], zegokion alkatetza hartzea, gazteagoa zelako. Baina hark esan zuen apaiz eta moja denak herritik bidaliko zituela. Horregatik joan zitzaizkion amari kargua berak harrezala eskatzera, eta berak onartu. Han jeisten zen, astean behin, oinez, Zestoako Udaletxera, despatxatzera.

Bestea gogoratzen zaidana da *Estampa* aldizkariarena. *Estampa* zen gaurko *Holaren*

tankerakoa, sepia koloretan dena. Han atera zen ama kapela buruan, aginte makila eskuan, eta atzean Alcalá Zamoraren [II. Errepublikan Espainiako presidentea] koadro erraldoia zuela. Aitari galdetu zioten ea zer iruditzen ziotzaion emaztea alkate izatea, eta berak esan zuen zoragarri iruditzen zitzaiola. Liberalak ziren”.

Bandoa euskara zuzen, jator eta egokian

Zestoako euskara teknikariak ere, Nora Palmitanok, oraintsu jakin du alkate andrearen kontua eta mantsogatik arakatu du udal artxibategia. Han zer topatuko eta “Gil Iglesias-tar

Historia kolateralak; Azkoitiko Zeppelin eta Ezkioko Alemana

Alkate andreen arrastoan uxarrean aritzean hamaika biografia harrigarri topatu ditugu, kasik nobeleskoak. Horietako bi ekarri ditugu hona.

"ZEPPÉLIN, gaitzizen hori ipini zioten, inork egiten ez zituenak egiten zituelako; harrigarrikeriak" hasi da kontu kontari Pedro Aldalur, Carmen Querejetaren anaia zaharraz. "Behin guardasol bat preparatu zuen berak espezial eta San Martindik salto egin baietz harekin eta baita salto ere! Beste batean egin omen zuen trabesa udaletxeko balkoitik botila bota plazara eta ezetz puskatu; eta irabazi. Oso zen abila eta azkarrak hura eskuko jolasetan eta. Behin akordatzen naiz egon nintzela bere anaia fenomeno horrekin. Aita zena eta biok joan ginen bere fabrikara et han zeuzkan botilak jarrita lurrean bueltan-bueltan zirkulua eginez muturra barrurantz zutela. Etorri eta patrikatik sugeak atera zituela, sugeak! Suge horiek zirkulu erdira bota eta zigor mehe batekin zirikatzen zituen, tti-tti-tti, eta ihesi nahian haiek zuloa ikusten zutenean botila barrura sartu eta orduan kortxoa jartzen zion botilari. Gero etxera eramane eta formol-edo botatzen zien eta batzuk oso motel geratzen ziren, hilda; beste batzuk, herioan, ahoa zabaldu eta okertuta forma arra-

roak hartzen zituzten eta haietxek aukeratzen zituen gordetzeko. Han egoten zen begira-begira. Dena horrelakoa zuen hark.

EZKIOKO ALEMANA. "Oso alemana da; aleman-alemana" abisatu digute bera bisitatu aurretik. Alejandro Brauer-ek –Puri Gilen semea– ere euskaldun baino gehiago ikusten du bere burua alemaniar, "ez nituen alferrik 8 urte egin han 1940tik 48ra". "10 urte izaterako sartu ninduten Gaztedi Hitlertarretan". Eldarnio naziak gerrara deitu zuen etsaiak Berlinen sartzear zirela: "45eko maiatzaren 3an deitu gintuzten herrian geratzen ginen gazte apurak [lau egun lehenago hil zuen bere burua *Führer*-ak; maiatzaren 8an sinatu zuten armistizioa]; bagenekien ez zegoela atzera bueltarik eta ez ginen joan. 15 urte nituen". Gero etorri ziren militar sobietarrak; mugalari baten laguntzaz 48ko otsaileko gau batez alanbre hesiak pasatzea "elurretan belauneraino sartuz; harrapatuz gero bagenekien zer genuen, Siberiara!", Munich-go errefuxiatu kanpalekua... eta etxeratzea Genova eta Bartzelonatik bueltan.

Hernanira iritsi zenean arreba gazteak ireki zion atea eta oihu egin zuen sukaldera: "Amona!, eskale bat dago atean".

Garbiñek izenpetutako akta, euskaraz!, artxi-boan euskaraz dagoen bakarrenetakoa". Ez da gainera nolanahiko dokumentua Palmitanoren iritzira: "Bando bat da sagarrondoak aldatzea-gatik diru-laguntza deialdi baten berri ematen duena. Ortografia alde batera utzita, esango nuke gaur egun testu administratibo bati eskatzen dizkiogun ezaugarri guztiak badituela: edukiz –ulergarria lehenengo lerrotik, zehatza, argia, lastorik gabea...– eta formaz. Hots, testu natural-naturala. Eta hala ere, ziur nago, batere pentsatu gabe idatzitakoa dela".

'Anekdotak historikoa' ren azalpena

Udal hauteskundeak berez 1931ko apirilean izan ziren; herri txikietan ordea –Gipuzkoan

89tik 42tan– hautagaitza bakarra zegoelako edo hautatu beharreko kargu adina hautagai aurkeztu ez zelako, ez zen bozketarik egin eta hauteskunde legearen 29. artikulua aplikatuz hautagaiak sartu ziren udaletan. Errepublikaren etorrerak legea aldatu eta hauteskunderik izan ez zen herrietan agintean zeuden zinegotzi eta alkateak kargutik kendu zituen 1933ko urtarrilean; apirilerako hauteskundeak deituz –hauteskunde kanpaina horretan parte hartu zuen, lehenengoz, zenbait emakumek eta boto eskubidea ere hor estreinatu zuten–. Lau hilabeteko botere hutsunea betetzeko udal gestorak sortu ziren herriz herri, zozketaz ateratako bi herritarrek eta funtzionario batek osatuta. Herri

MATTEO JATETXEA

Ugaldetxo auzoa, 11
20180 Oiartzun

Tel. / Faxe: 943 49 11 94

e-posta: restaurantematteo@telefonica.net

web orria: www.restaurantematteo.com

Aurreneko alkate andreak

askotan maistra zen funtzionario bakarra, baita gestorako hiru kideetan alfabetatu bakarra, funtzionario ez zirenen sinadura dardartiek salatzen dutenez. Horrek bihurtu egin zituen alkate.

Dozenerdi urte eman zituen Jose Antonio Rodríguez Ranzek tesia egiten: *Guipúzcoa y San Sebastián En Las Elecciones De La II República*. Bere aburuz, “alderdien eta ideologiaren bilakara ulertzeko gestora horiek anekdota hutsa dira, baina kontuan hartzekoa da emakumeen parte hartzeagatik”. Maistrek ez zuten borrorarik egin alkatetzara iristeko; lege onartu behar izan zuten izendapena. Ez da hor heroitasunik... Edo bai?

25 urteko neska, Azkoitiko ‘endore’

Carmen Querejetak gobernadorearen ordezkariaren mehatxuei eta udal gestorako kideen ustelkeriari aurre egin zien 25 udaberri bete aurretik.

Juan Bautista Mendizabal Azkoitiko kronista ofizialak eman dizkigu aurreneko pistak: “Hauek (Querejetatarrek) denak karlistak ziren eta artista samarrak ere bai; anaia inbentore modukoa zuen, *Zeppelin* esaten zioten. Horien berri nahi adina kontu Aittitte Pedrok emango dizkizu”.

Ez dio gezurrik Mendizabalek, Pedro Aldalur (1920) iturri agortezina da eta. Querejetatarrek etxepekoak izan zituen eta euren izandako etxean bizi da gaur: “Aita ere irakaslea zuen. Oso zen gizon ilustratua; ba al dakizu zer zen maisua denbora hartan, herrian jendea brusa-ekin ibiltzen zen sasoian? Ez ziren edozein, ama-alabak Cauterets-era joaten ziren udan, bainuetxera.

Carmen neska *maja* zen oso. Beltzarana, ederra, apaina; izakeraz, berriz, izan litekeen emakumerik onena. Ene, oso zen umila eta bihotz onekoa. Maistra egin berria izango zen alkate jarri zenean. Herrian lehenengotik harridura egon zen: ‘Hau nola jarri ote duk alkate!’... Gainera, pentsakeraz familia tradizionalistakoa zen eta udalean berekin sartu zena, berriz, nazionalista; baina hura ere gizon ona, ez zen xextrosoak. Orduan zitalkeria bazen baztarretan, gainera kazikismo handia zegoen herrian eta botoak erosi egiten ziren eta...”.

Emakumeari mehatxu, bere hobebharrez

Querejeta udalean egon zeneko aktak leituta azkar antz eman diogu Pedrok esandako *zitalkeixe* eta *kazikismue* ez zirela Azkoitian kabitzen. Udal gestorearen horren lehendabiziko batzarreko aktan, azken paragrafoan, salaketa larria jasota dago. Idazkariaren kaligrafia barrokoak gazteleraz jasotzen du nola kargu hartzeko egunean bertan, Querejeta andereñoari presentatu zitzaion “*el delegado*

del Excmo. Sr. Gobernador Civil”, eta nola gizon horrek zegokion karguari uko egin zezan ahaleginak egin zituen, bere hobebharrez, zeregin horrek ekarriko zion disgusto andana ekiditeko. Querejetak, legezko betebeharra zuelako, uko egingo ez zuela erantzun zionean gobernadorearen ordezkariak mehatxu egin zion ahal zueneraino jazarriko zuela zin eginez. Horregatik adierazi zuen Querejetak “*su más enérgica y solemne protesta*”.

Gaitzespen horrekin ez zitzaizkion ordea buruhausteak bukatu. Gestorako beste bi kideekin errieta mordoska ibili zuen; bilera gehienetan erabakiak beste biek hartzen dituzte Querejetaren kontrako iritziarekin. Bi gizonen zkoek soldata kobratzea ere onartu zuten, legez galarazia egonagatik, eta horrek sutan jarri zuen gobernadorea. Atzera egiteko aginduz hiruzpalau telegrama jaso zituzten. Halako batean, apirilaren 5eko batzarrean Carmen Querejetak sinatzen du alkate moduan eta bi kide berri agertzen dira. Pentsatzekoa da gobernadoreak agindutako ‘neurriak’ hartu zituela. Gazteak hilabete pasatxo baino ez zuten egin postuan, hilabete patxadatsua nolana ere. Alkatetza utzi ostean Larraulgo eskolan aritu zen.

Ikaztegietan (Gipuzkoa) ere xuxen eta arduratsu bete bide zuten egiteko *comisión gestorakoek*, Escolastica Lopez Davadilloren agindupean. Izan ere maiatzean hauteskundeetatik ateratako udal agintari berriek eskerrak eman zizkieten eta “oso pozik” agertu ziren beraien gestioarekin, kudeaketa “arduraz eta jakituriaz” egin zutelako eta “udal ondarea aberastua” utzi zutelako.

Aurea, Iciar, Josefina eta Maxima

“Zahartzarora heldu zenean jakin ditut nik amaren kontu asko” hasi da Ana Mari, alaba, Aurea Arreguiaren ibilerak esplikatzeko. “Badakizu, jendeak zahartzen delarik, oroitu egiten du; gaztetako oroitzapenak berritzen ematen du denbora. Alkate izan zela zerbait banekien baina gauza gutxi. Haurtzaroa Leitzan (Nafarroa) pasa zuen. Aita maisua zuen eta hiru alabak maistra egin zituen. Hemeretzi urte zituela Galiziako herrixka batera destinatu zuten eta aita lagundu zion hara; errepiderik ez eta iritsi ziren. Handik bueltan Gipuzkoara. Albizturrera lehendabizi, han ikasi zuen euskara, bertakoek apenas zekitelako erdararik. Gero, urte gehienak Arrasaten eta Hernanin eman zituen.

Jose Maria Urcelayk esanda jakin dugu 27 urterekin iritsi zela, 1931n, Iciar Arana donostiarra Legazpira (Gipuzkoa). 1933ko urtarrilaren 24tik maiatzaren 10era arte egon zen alkate. Bere agintaldian bukatu zituzten Brinkola auzoko eskolak; musika banda ere tarte horretan sortu zen. Anoetako alkatea izan zen Maria Josefina Sola, eta Berrobikoa Máxima Purificación.

Beste lurraldeetan azterketa egiteko dago. Gipuzkoa miatu dugu guk eta zortzi alkate andre topatu. Igadera arte, behintzat, gizonak agindu dute zortzi herriotan. Horregatik du garrantzia lau hilabete eskas iraun zuen iraultza txikiak. Maistraren esana herriko etxetan lege bihurtu zenekoa. ■

Héctor Llaitul, preso maputxea

«Lurrik ezean, maputxeen nortasuna berreraikitzerik ez dago»

Ezkerreko irudian, Héctor Llaitulen argazkia (kartzelara egindako bisitan ez ziguten utzi argazki makinarik sartzen); eta goitik behera, elkarretaratzea preso maputxeen askatasuna aldarrikatuz eta maputxeen banderak.

Txile eta Argentina artean banatzen den Maputxe Herriak bere lurren gaineko kontrola berreskuratzeko eskubidea aldarrikatu du aspalditik. Maputxeen agintarietako batek, Héctor Llaitul presoak, gose greba hasi zuen joan den apirilean, Angoleko kartzelara eskatutako lekualdaketa ez ziotelako onartu. Llaitulekin izan gara kartzelan, maputxeek Txileko Estatuaren aurka duten gurutzadari buruz hitz egiteko.

ALVARO HILARIO
PÉREZ DE SAN ROMÁN

TEMUCOKO JENDARMERIAREN zuzendaritzara Héctor Llaitul bisitatzeko baimena eskatzera joan ginenean, hartu gintuen jendarmeak “preso berezia” zela ohartarazi zigun. Preso politikoa ote zen galdetu genionean, ezetz esan zuen, eurek atxiloturiko maputxeari *comunero* esaten dietela. Maputxeen lurak berreskuratzeko borrokan dauden komunitateak batzen dituen Arauko-Malleko Koordinakundeko agintaria da Héctor Llaitul. Ez da, gainera, irakurleontzako ezezagun bat: duela urte bi, klandestinitatean zegoela, Maputxe Herriak Txileko Gobernuaren aldetik jazarpena jasaten duela salatzeke izan genuen orrialde haue-
tan Fernando izenpean. Pasa den otsailaren 21ean, poliziak atxilotu egin zuen Concepción hirian. Epaileak “sute terrorista sortzea” leporatu zion eta “gizartearentzako arriskutsua” zelako espetxeratu zuten. Apirilaren 13an gose greba hasi zuen, Angoleko espetxera eraman zezatela eskatzeko, eta maiatzaren hasieran,

gure bisitaldiaren ostean, bertan behera utzi zuen greba, kartzelaz aldatzea lortu baitzuen.

“Dakizunez, mendietan ezkutatuta ibili naiz, hiriak guretzako ez baitira batere seguruak: poliziaz eta salatariz beteta daude. Hala ere, hirira joan nintzen eta hori izan zen nire akatsa”, kontatu zigun Llaitulek. “Acevedo plazatik pasatu nintzenean, horrelakoetan ohikoak diren zereginetan ikusi nuen jendea: andre bi gimnasia egiten, eta abar”. Konturatu zenerako, emakumeak eta beste asko gainean zeuzkan. Hasiera batean Concepción hiriko presondegian espetxeratua izan zen arren, Temucokora eraman zuten gero; bere esanetan “famiarentzako zigor ekonomikoa izan zen”.

“Deabruzat naukate”

Ezkonduta dago eta bost seme-alaba ditu Héctor Llaitulek. Guk Temucon zegoenean ikusi genuen eta bera bisitatzeko sei orduko bidaia egin behar izaten zuen Pamela emazteak. Erite-

● Héctor Llaitul, preso maputxea

giko argirik gabeko ziegan zegoen isolatuta. Ohea eta mahai txiki bat baino ez zeuzkan, aulkirik ere ez baitzioten eman. “Espetxe barruko beste espetxe batean naukatela esan daiteke. Ez dut patiora joaterik, ezta kirola egiteko edota ikasteko eskubiderik ere. Deabruzat naukate beste askotan auziperatuta egon naizelako”, azaldu zigun. Txileko hedabideek koordinakundeko *toki* (buruzagi militar) moduan aurkeztzen dute eta Héctor Komandantea ezizena ipini diote. “Txileko hedabideek gobernuaren mesederako egiten dute lan interes ekonomiko berak dituztelako. Hedabideak eskumaren eta lurrak lapurtzen dizkigutenean (hidroelektrikoak, latifundistak, basoak ustiatzen dituzten enpresak, paper-fabrikak...) esku daude; hau da, egungo gobernu sozialistarentzat estrategikoki funtsezkoak diren arlo ekonomiko- en esku. Hedabideek gaizto bihurtzen gaituzte; kriminalak bagina bezala aurkeztzen gaituzte iritzi publikoa gure kontra jar dadin, sostengua gal dezagun”. Horiek ez dira azpijoko bakarrak. Kazetariren batek ere parte hartu izan du akusazioak egiterako orduan. Aski ezaguna da, adibidez, Arauko-Malleko Koordinakundeko *werken* (bozera-mailea) den José Llanquileo atxilotzeko balio izan zuten disketeak *El Mercurio* egunkariko Francisco Palma kazetariak eman zizkiola Llanquileori berari.

2006ko abenduaren 26an, Forestal Mininco fabrikak Txoltxol zonaldean duen Las Praderas lur soroan zortzi txanodun sartu eta han zegoen tresneriari su eman izana: hori da Llaituli leporatzen dioten delitua; Txileko justiziaren arabera “sute terrorista”. Bost eta hamaika urte bitarteko zigorra eskatzen dute maputxearentzat, Llaitulen hitzetan bere kontra duten frogak bakarrik tortura eta mehatxuei esker lortutako lekukotasuna den arren. “Egun batzuk beranduago, zibil talde batek Roberto Painemil Forestaleko kamioi gidaria atzeman zuen. Gogor kolpatu eta elektrodoak ipini zizkioten. Torturak salatuz gero, familiarekin hartuko zutela mendekua esan zioten. Beste auzi guztiak bezala, muntai hutsa da hau ere”. Painemilek fiskalaren aurrean egin zuen aitorpena, ez epailearen aurrean, zegokion moduan. Lautaroko presondegian dago bera. “Gobernu sozialistak dio tortura diktadura garaietako kontua dela eta saiatzen da praktika hauek, maputxeon kontra ohikoak direnak, isilarazten –jarraitu zuen Llaitulek—. Ezinbestekoa dugu hau guztia ezaguta-

Goiko irudietan, Forestal Minincoren iragarkia egunkari batean eta Temucoko espetxea.

“Hedabideek kriminalak bagina bezala aurkeztzen gaituzte iritzi publikoa gure kontra jar dadin, sostengua gal dezagun”

raztea. Horretarako, zuek bezalako pertsonengan eta hedabide alternati- boetan dugu konfiantza oro, Txileko hedabideak Estatuarentzat funtzio- nalak baitira eta asko dira aditzera ematen ez dituzten kontuak: para- militarren ekintzak –pasa den men- deko Hernán Triziano genozidaren izena daraman komandoa, esatera- ko–, torturak, aurpegirik gabeko lekuko- en erabilpena eta abar”. Espe- txean dauden hogeita zortzi mapu- txeen aurkako ia epaiketa guztietan lekuko babestu horien esanak nahi- koa izan dira akusatu- ei erruduntasu- na leporatzeko. “Haietako askok komunitateetan arazoak eduki dituz- te eta diruaren truke errepikatzen dute karabineroek irakasten diete- na”. Ur botilari zurrupada eman eta segitu zuen: “Garrantzitsua da baita ere abokatuen kontua. Diktaduraren garaietan zeuden abokatu- ek gaur egun ez dute ezer jakin nahi, eta nahi izatekotan mota guztietako erasoak eta mehatxuak pairatzen dituzte.

Alberto Espinosak [Santiagoko abokatu ospe- tsuak] gu laguntzeko bere burua eskaini du, baina hegazkin txartelak ordaindu beharko genizkioke. Bakarra izan da. Neuk Estatuak berak ipinitako abokatua daukat, ezer egiten ez duena, ezta torturak salatu ere. Legearen izapide hutsak betetzeko baino ez du balio”.

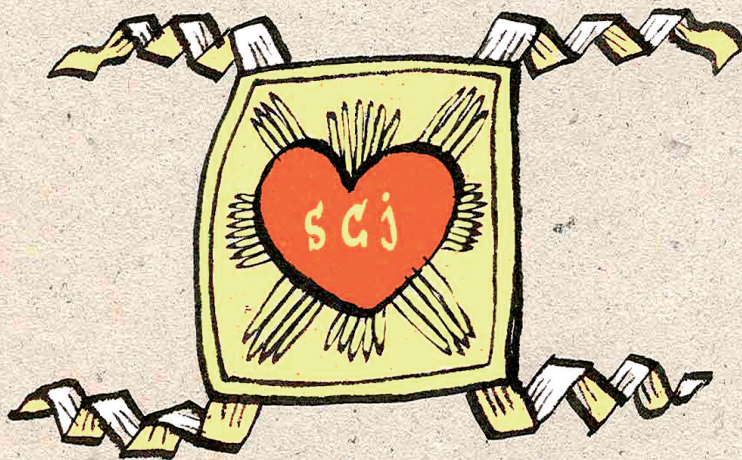
Nortasuna eta kultura berreraikitzen

Gure bisitaldia bukatze- ar zegoela, egungo egoe- rari errepaso txikia eman zion presoak: “Ende- sarekin batera gure etsai nagusienetakoa den Forestal Mininco bere lur soroak defendatze- ko modua aldatu du: ohiko indarkeriaz eta para- militarrez baliatzeaz gain, baliabide sotilagoak ere erabiltzen ditu orain: inguru horretan dau- den gabeziak ikertu eta garapenerako zuzen- duak bailiran egitasmo errepresibo berriak bul- tzatzen ditu; hala nola, propaganda, umeentzako ikastaroak, auzokide ‘gaiztoak’ eta ‘terroristak’ baztertze- ko armak ehiza eta arrantza klubei nahiz nekazariei, behatze komi- teak... Borrokalariok isolatzeko itze- lezko perimetro defentsiboa egiten ari da eta basozainek gizartearen arlorik txikienetan ere eragiten dute”. Baina esperantza galdu barik,

honakoa bota zidan kartzelatik ateratzera gin- doazenean: “Hala ere, lortu dugu komunitateek borrokan jarraitzea eta koordinakundeak haie- kin duen loturari eustea. Garrantzitsua da gure- tzat lurrak berreskuratzea; lur ezean, Maputxe Herriaren nortasuna eta kultura berreraikitzerik ez dago”. ■

IRUDITERIA FAXISTA

1937: DETENTE BALA

2007: UPNren
HAUTES IKONOA

DETENTE BALA: CARLISTEK BULARREAN ZERAMATEN KUTTUNA,
ETSAIEN TIROA GELDITZEKOTAN. JESUKRISTOREN
BIHOTZ SAKRATUA (SCJ) IDURIKATZEN ZUEN.

Ezker-eskuin

B

aiki, Itxaro, hainbat gaizto guretako, Royal gabe, Sarkozy Frantziako presidentea dugulako. Inkestek porrota iragarriagatik, ez nintzen gutxiago ustekabetu edo gutxiago penatu. Hala ere, lagun hurko anitz ez ditut desolamenduan lagun, ez eskuindarrez inguratutik bizi naizelako –baina batek daki, gero eta gutxiago fidatzen naiz, baita neure buruaz ere–, baizik eta nazioarteko politika ez baitute jarraitzen. Frantzia lekutan dago. 68ko maiatza zer esanik ez –hemendik 39 argi urtetara, zehazkiago–. Hemen ere irakurri ahal izan dugun artikulua batean André Glucksmann hirurogeita zortziko filosofo progresista ohiak berak hil eresia egin dio efemerideari, Joseph Ratzingerrek, Elizaren *aggiornamento*aren teologo iraultzailea izandakoak, Vatikanoko Bigarrenari azken oliadura eman dion bezalaxe. *Tengo una pregunta para usted*, Basterretxea jauna: zerk egiten/eginen gaitu eskuineko, adinak ala iraultzailetasunak?

Honen harira, gogora etorri zait, aurtan, Frantziako ordezkari, Eurovisionera joan diren Les Fatals Picards taldekoek *Pomelo mekanikoa* diskoan abesten duten kanta bat. “Ezin da haurtzarora hautatu. Ez ninduten eskuindarra izaten utzi. Gure aita hain zen ezkerrekoa non auto istripu piloan eduki izan dugun, berak sistematikoki ez baitzion eskuinari lehentasuna eman nahi. Gure aita hain zen ezkerrekoa non 1981ean, bozkatzera zihoala, hau aldatuko zela uste baitzuen. Ez dakit zer aurpegia geldituko zitzaion 2007an, bozkatzera joatean”. (2002 aldatu dut jatorrizkotik eta 2007 paratu, okasiorako egokitzeko). Bestetik, lan zaila du ezkerrek Mendebaldean. Aberatsak gara eta esplotatzaileak. Horri utzi gabe, nola bultzatu politika sozialak? Norendako politika sozialak? Mugaz barrukoondako soilik? Eskuinak gertu du erantzuna. Esku gogorra eta patriotismoa.

JOSU SANTESTEBAN

Errro

Basterretxea

Borda

Ezkerra ezin da izan anbigua besterik.

Eta orain, hamalau urterekin *Arrosaren izena* irakurtzean itsatsita gelditu zitzaidan esaldi batekin, orduan eta batez ere institutuko aldageletan oso erabilgarria izan zitzaidan esaldi batekin, esatearren, *si licet magnis componere parva* (gauza handiak txikiekin parekatzea zilegi baldin bada), Frantziakoak Nafarroakoekin

alegia, aste honetako foru hauteskunde hauek hizpide hartuta aspertuko zaituztet, artikulutik gelditzen zaidan zutabe heren honetan, Jose Inaziok hitza ken diezadan arte.

Inkestek aldaketa iragarri dute, eta, inkestei ez badiegu arrazoia kentzen, nafarrek –oraingoan lehorreko nafarrek, nafar maritimoeak beste uhin bat itxaron beharko dute– eskuina igorriko dugu. Hala balitz, ongi kudeatu beharreko euforia batek hartuko gintuzke. Nafarroako euskaldunak depresio moduko batek jota luze izan baikara, eszeptizismo etsira eramaten gintuena. UPNko gobernuari betierekoa, atzeraezina, zela pentsatu dugu, pentsarazi digute hamaika urteotan. Eta orain badirudi azkena jo duela. Inkestek hala esaten dute. Dezagun guk ozenkiago errepika!

Harenga tonua barkatuko zait, benetan ilusionaturik bainago, baina urteetako soraiotasunetik atera nauten inkestek berberak ere esan dute Iruñean %17k baino ez duela bere burua eskuindartzat jotzen. *Et puis* –kantatzen dute Les Fatals Picardsekoek–, *merde, je vote à droite juste pour savoir comment ça fait* (eta gero, kakazaharra, eskuina bozkatzen dut soilik nola egiten den jakiteko). Arretaz, beraz.

Lan zaila du ezkerrek Mendebaldean. Aberatsak gara eta esplotatzaileak. Horri utzi gabe, nola bultzatu politika sozialak? Norendako politika sozialak? Mugaz barrukoondako soilik? Eskuinak gertu du erantzuna. Esku gogorra eta patriotismoa. Ezkerra ezin da izan anbigua besterik

OHARRA: Ezker abertzale ortodoxoaren jazarpen duarik gabe antidemokratikoa hemendik salatuko nuke, haiek beraiek ez baligute, indarrak ahitu arte, lehenago errepikatu gaitzespenen gorpulean sartzeak ez duela deusetarako ere balio. ■

Pintura zirtxil dardarkariak

Datorren urtean betetzen dira gure arte obra berezienetakoren eta ezezagunenetakoaren 40 urte: *Ere erera baleibu icik subua aruaren...* titulua duen film luzearena. Aurtent, eta aspaldiko partez, Guggenheim museoa ikusteko aukera izan dugu. Tabakaleran ikusgai izango da laster gai bereko erakusketa zabal baten barruan. Madrilgo Animadrid zine festibalean atzera begirakoa izango da baita ere, argitalpen eta guzti. Eta jaioberria den *Cahiers du Cinema* aldizkari espezializatuaren bertsio espainiarrean monografikoa eskainiko diote halaber, bigarren alean.

Egia esan, urteak betetzearena titulua da soilik. 1968 urteko Bilboko zinema jaialdiaren lan esperimentaletarako saria irabazi zuenak izenburu bera zuen: Jose Antonio Sistiagak burutu zuen lehen bertsio laburra, bere obra piktorikoaren zein zinematografikoaren barruan arraroa den lan figuratiboa. Garai hartan, kultur kudeatzaileekin zein administrazioarekin erreta, bere laguna zen Rafa Ruiz Balerdi *Homenaje a Tarzán* filma pintatzen zebilen hain justu. Sistiagak berea egiteko, 35mm-tako film erroilu bat eta titulu berezia asmatzeko iritzia eskatu zion lagun honi.

Lehenengo lan horretan gorroto zituen funtzionario buru guztiak suziri batean sartzen zituen eta ilargira bidali ere. Gero beste espazio-ontzi birekin egiten zuten topo: igitaia eta mailua formaduna bat eta dolarraren ikurra \$ bestea. Hirurek larrua jotzen dute eta lehenengo txakolin botila eta gero futbol baloia bilakatzen

INIGO AZKONA

dira Donostiako hondartzan lurreratzeko. Film laburra *De la luna a Euskadi* (Ilargitik Euskadira) berrizendatu zuen egileak, honela asko gustatzen zitzaion lehen titulua hurrengoan erabili ahal izateko. Gaur egun, nik uste, Sistiagak pentsatzen du hobe estratosferan gelditu izan balira, egungo kultur munduaren kudeaketarekin ez baitago batere ados.

Sistiagak X Films ekoiztetxearen hornitzailea zen Juan Huarte enpresa gizonarekin hitz egin zuen proiektu handiago bat proposatzeko, baita hark onartu ere. Honela hasi zen ordu eta laurden irauten duen —eta jatorrizko izen bereziarekin ezagutzen dugun— film miresgarria, aztoragarria, ederra eta nik esango nuke filmaz harago doan ikuskizuna.

Urte eta erdi pasatu zuen artistak Hondarribiko lantegian kukubilko jarrita, lurraren gainean zabal-zabalik jarrita zuen zeluloide tira mehe eta luzea pinturaz zipriztintzen, koloretako orban anitzak sortzen, abiapuntu metodologiko bakarra zipriztin haiek alde guztietatik jaurtitzea zela, gero sortutako irudi beraiek urratzen zuten bidea aitzakiarik gabe jarraitzeko. Sorkuntza bete-beteko epealdia izan zen, Sistiagarentzat barrukoena husteko grina eskatu ziona, askotan denboraren zentzua ere galtzen zuelarik.

Lerro hauetatik, nire aholkua da, arestian aipatutako aukeretako bat aprobetxatu eta ikustera joateko, behin baino gehiagotan ahal bada. Esperientzia berria den honetan ere, beste gauzetan bezala, ikasi egin behar delako disfrutatzen, obraren aurrean nola erreakzionatuko duzun jakiteko, eramango zaituen mugetatik harago beldur gabe joan zaitez.

Inoren lurraldean mugitzen den lan bikain honek ez du pinturaren bibliografia berezian lekuri aurkitzen, ezta zinemagintzaren aldreteatik botatzen diren iritzietarako merezimendurik ere, baina egia da, izan, gizakiak sortu duen ikuskizun aluzinagarrienetako bat dugula, eta inoren babesik gabe ere denboran zehar iraun duela lehen egunean bezain indartsu, koloretsu eta musikal. ■

« *De la luna a Euskadi* berrizendatu

zuen egileak. Asko gustatzen zitzaion

lehen titulua hurrengoan erabili ahal

izateko. Egun, Sistiagak pentsatzen du

hobe estratosferan gelditu izan balira,

kultur munduaren kudeaketarekin

ez baitago batere ados

Pello Apezetxea

APAIZA

Gutxiagotuak

Euskal Herria herri txikia da, mendeetan zehar txikiago bihurtua. Gutxiagotzen joan gara euskaldunak, mendeetan zehar alde bateko eta bertzeko jende arrotzek menperatzen eta bereganatzen joan ahala, haien hizkuntzak nagusitzen joan diren neurrian. Gutxiagotzen joan gara euskaldunak, bertako jendeek beren interes sozio-ekonomikoak euskararen ginetik ikusi eta bilatu dituztelako. Gutxiagotzen joan gara euskaldunak, gu baino gehiago eta indartsuago direnen izaera eta arrazoia gureak egin ditugulako, hobeak direlakoan; horrela gu ere handiagoak eta indartsuagoak izanen garelakoan. Horrela, kanpotik etorritakoek erdaldundu dute Euskal Herria, baina baita bertakoek ere.

Eta horretan ari dira kanpokoak, gaur egun ere. Eta horretan bertako hainbat ere. Gertakari hau Euskal Herri osoari badagokio ere, eremu batzuei nabariago. Nafarroari, errate baterako. Hemen Francoren diktadura berpiztu bailitzan bizi gara, hainbat ikuspuntutatik begiratuta. Badakit bertze lurraldeetan ere antzera pentsatzen dutela bertako egoeraz. Hala ere, Nafarroa eskuindartasunak markatuagoa duela iruditzen zait: bai Administrazioa, kultura mundua zein Eliza.

Agintari nagusiak euskara desagerrarazteko ahaleginetan dabilta, ezinbertzeko salbuespe-

ALBERTO ELOSEGI

nak tarteko izanagatik. Ez dakit, historian zehar, inoiz horrelako jokaerarik izan duten nafar agintariek. Hori, gainera, gauza arrunt eta normal bailitzan egiten da, demokrazia deitzen den agintepean, herri honen izaera bera eta honekin lotuak doazen eskubideak ukatzen dira. Harrigarria? Baina horretaraino bihurtu da diktadura demokrazia izeneko egitura eta jokaera politikoa. Eta horrela jarraitzen dute Euskal Herria txikiagotzen, euskaldunak gutxiagotzen.

Eta horrela jarraitzen dugu euskaldunok, ez denok noski, eta beharrik, txikiagoak garelako, gure eskubideak ere txikiagoak direla pentsatzen. Zergatik, bertzela, erdaldunen eskubideen izenean gureak baztertu egin behar ditugula onartu? Zergatik onartu, erdaldun batenganako errespetuagatik egoki dela hamar euskaldun ukatzea? Zergatik uste izan, euskaldunek erdara ulertzen badute, —oroitu ikastera behartzen gaituztela—, ez dela euskaraz zergatik egin. Hori etxean ikusten ahal dugu, edo lagun artean. Eta gauza bera aunitz elizetako ospakizunetan. Eta euskal telebista aipatzen badugu? Eta... eta... Nola, bada, ez gutxiagotu horrela? Euskaraz bizitzeko egiten diren ahaleginak eginda ere, sinesgaitz gertatzen zait gero eta gehiago garelara. ■

Hemen Francoren diktadura

berpiztu bailitzan

bizi gara, hainbat

ikuspuntutatik begiratuta.

Badakit bertze lurraldeetan ere

antzera pentsatzen dutela

bertako egoeraz

TXANDAN

Joxerra Garzia

Bost gezur potolo, hamaika egia erdi eta hamalau aitzakia merke asmatu eta erabiliak gara, garai batean, ustez ezkertiar eta funtsez futbol zale izan garenok. Beharko asmatu, futbol zalea izatea iraultzaren etsaiei kome- ni zitzaien jokoan erortzea baitzen garai batean, edo, are okerrago dena, iraultzaren jokoan kanpo geratzea.

Orain, berriz, ez dago intelektualik, ez tertuliakide ez filosoforik, are gutxiago soziologo eta antropologorik, futbolari muzin egingo dionik, futbola hitzetik hortzera aipatu eta hitzez eta hortzez laudatuko ez dizunik. Pentsamendu ahularen garaioan, futbola bide da ideologia sendo bakarra. Bizitzaren ispilu omen baita orain futbola; globalizazioak hustu-

Jokoz kanpo

tako identitatearen globoa puztu deza- keen aire garden ezinbestekoa; gizarte modu gero eta hotzagoon giroa epel dezakeen emozio-su benazko bakarra.

Entzuteko gaude, baina larri ibili, ingurugiroaren aldeko borroka-zelaian ere futbola dugula aitzindari eta eredu.

Zer nahi duzue esatea? Niri susmagarri egiten zait hori guztia, ez baitago erabateko adostasuna baino gauza tristemagorik. Lehen behintzat, bakoitzak bere gezur, egia erdi eta aitzakia merke propioak asmatzen genituen. Orain, berriz, badirudi denok garelara Gezur Bakar beraren txotxongilo.

Zer axola dute hauteskundeak emaitzek, gure euskal futbol talde kuttunek maila galtzen badute gurea ez omen den ligan? ■

Rosa Martín Salsaris

EHUKO IRAKASLEA ETA IKUS-ENTZUNEZKOETAN ADITUA

2011ko hauteskundeak

URRUN DAUDE 2003KO HAUTESKUNDEAK. Garai hartan alderdi nagusiak *pool seinalea* banatzen hasi ziren; hots, horretarako aurrekontua zuten talde politikoek telebista-produktora bat kontratatu, eta honen unitate mugikorra, kamarak, argiak, mikroak, garabiak... erabiliz, euren ekitaldien emanaldia grabatu eta dohainik telebista guzti-guztietako albistegi-zerbitzuei eman zieten kanpainan zehar. Orduan ikusi genituen, lehen aldiz, plano ezin hobeak, argiztapen biribilak... eta hitzak, musika, eta txaloak... denak ederto nahastuta, kazetariei editatzeko aukera lapurtzeko. Telebista guztiek musu-truk jaso zituztenez alderdi bi haien irudiak eta soinuak, ez zegoen mitinetan sartu beharrik ere. Istilurik edo pankarta desegokirik agertzekotan, kamara batek ere ez zuen hartu.

2007KO MAIATZEKO HAUTESKUNDEAK ere urrun gelditu dira. Internet bilakatu zen orduko izarra. Alderdi gehiagok izan zuten *pool seinalea* bidaltzeko diru nahikoa. Eta janzkera eta orrazkera egokia gomendatzen zuen estilo liburu. Mitin ertainak eta txikiak aspaldian desagertuta zeudenez, hautesleek Internetera jo behar izan zuten, blogetan politikarekin –edo– hitz egiteko. Sasoi hartan *Second Life* delako mundu paraleloan jolasten hasi ziren Royal, Sarkozy eta Llamazares, nerabeen SIMs bideo-jokoan bezala, denborapa-

INIGO AZKONA

sa. Hiritar-kazetagitntza modan jarri, eta edonork bidal zezakeen huskeria bat edonora, eta argitaratu ere. Hautagai gisa aurkeztu, aldiz, ezin izan zuen edonork.

Identitate-lapurketen aldartea izan zen hura. Chat eta foroetan, ez zinena izateko; *photoshopen*, zinena hobetzeko; posta elektronikoa, zure kuxako txartelaren zenbakia edonori emateko... *Hoaxa*, engainua, hedatu zen nonahi.

2011KO HAUTESKUNDE HAUTETAN, berriz, mezuaren berpizkundera gertatu da. Marketin politikoaren helburua botoak norberegantzea da oraindik, ez ideiak aldarazi edo ekintzara deitu. Baina orain ekintza bakarra botoa ematea da. Sareak ondo daki nor naizen, zein pelikula ikusi nuen igandean, zein egunkari irakurri dudan gaur, zer erosiko dudan bihar eta norekin joango naizen oporretara, zein musika dudan gustuko eta nori ez dizkiodan jada hitz goxoak bidaltzen...

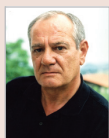
Guzti horrekin nahikoa du niretzat propio tuneatutako hauteskunde-mezua sortzeko. Mezuak *ad hoc*, alderdiak ere *ad hoc*. Nahi beste alderdi, baina gehienak *Second Life*n baino ez.

Zer egin dezake materialismo historikoak, dialektikoak... mundu birtual honetan? Garrantzitsuenak ez da non gauden, norantz joan nahi dugun baizik. ■

«
Zer egin dezake materialismo
historikoak, dialektikoak...
mundu birtual honetan?
Garrantzitsuenak ez da non
gauden, norantz joan nahi
dugun baizik
»

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Era askotakoak ezagutu izan ditut. Egituratuak eta bat-batekoak. Egituratueta, gehienak bat-batean hasita-

koak izan dira. Behin hartu, eraman eta inor konturatu ez dela ikusirik jarraitu dutenak. Eramandakoa gutxiegi irizita, era antolatuan ebasten asmatu zutenak ala bakar batzuk izango dira, denborak ustelaren usaiak salatuakoa baitira gogoan dauzkadanak. Auzoko katekesian, tailerrean, herriko ostatutan. Taldean ere, futbol zelaiko kantinan elkar hartuta asteburuko gastu txikientzat egiten zutenak harrapatu izan genituen, klubeko koloreak maite zituzten alprojak. Kontuak orekatzen ez zirenez, ibilbide

Lapurketak

motza egin zutenak izan ziren betiere. Oraindik orain fama hura dute beren bizkar. Enpresa batzuetan ere, berdintsu. Aukera izan balute egingo lukete-

nak gehiago izango dira, aho-beroi belarria erne jarri ezke-ro hori ikasten da behintzat. Irungo zergenak luze jo du. Eta horrek nauka harrituta. Nola liteke, ez *palaka* eta bai *komatsuka* eramaten ari zirena ezkuta? Hainbeste zordun tartean eta Donostiak deus jakin ez? Gure kasuan, pezeta, libera ala euroa izan, hondar xentimoraino kontrolatuak gaudela erakutsi digu Foru Aldundiak aspalditik. Kontrolatzaileak begipean izatea aherentzi dute. Etxe berekoak izaki, klubaren koloreen alde, omen, ari zirenak. ■

Ipuin zaharrei jarriak

ANDONI OTAMENDI

Txanogorritxo

Amonaren etxeraino
nindoalarik kotxean,
Elgoibarko irteeran
tipo bat bide ertzean.
Gustura hartuko nuke
aurrean edo atzean...
Behatz lodia haizean,
ilea nahas-mahasean...
“Baina amona jango du!”,
esan zidaten etxean.
Beraz, otsoa utzita
bere bidegurutzean,
amonarena heldu naiz
gaur ere malaletxean.

Peter Pan

Txikitan Peter Pan-en zain
egiten nuen gaubela
albora erretiraturuz
gantxillozko errezele.
Banekien krokodilo
maltzur-maltzur bat bazela,
erloju bat jan zuela,
minutuz betez sabela...
Orain handitu naiz baina
beldurra dut, lehen bezela.
Badakit zer den estresa
eta alderantziz dela:
denborak krokodiloak
irentsi ohi dituela..

Mari Errauskin

Bere ilargi ta guzti
iritxi da larunbata.
Hamabiak dira baina
ez dut galduko zapata!
Printze usteko pila bat
dabil tabernan jiraka...
Atzetik diote “guapa!”,
buelta eman eta, kaka...
Nik bat dut gustuko baina
ipuinak egin dit tranpa!
Neuk joan behar izan dut
kalabazari tiraka;
zapata ez, bihotz puskak
eskaileretan lagata.

Hiru txerritxoak

Harrizko baserri bat nahi
nuen mendian, larrean;
baina bankura joan eta
mila zero ezkerrean!
Harria garesti dago,
saia nadin egurrean...
Gazte soldata xu(hu)rrean
negarra daukat hurrean!
Lastozko bat egingo dut,
zerbait, bere kaxkarrean!
Otsoa badator baina
hortz gosetien aurrean
airezko etxe bat daukat
ta hura alkilerrean!

Hansel eta Gretel

Joan nahi nuke Malira,
joan nahi nuke Nepala,
ikusi nahi dut Singapur,
ukitu nahi dut Kerbala,
usaindu nahi dut Caracas
dastatu nahi dut Bengala
Mongolia, Guatemala,
Montevideo, Kampala...
Ez itzultzeko beldurrez
ez naiz joaten eta, hala,
gozokizkoa den arren
ohartu naiz, ze tamala...
etxea ogi apurrez
betetzen ari zaidala.

Pinotxo

Konturatu naiz sudurra
luzatzen ari zaidala.
Esan nuen betirako
maitatuko zintudala;
esan nuen: “Utziko dut
ta izango naiz formala...
Maitale hau? Berehala!
tabakoa utzi ahala”...
Baina gorri dut bihotza
eta hori atzazala.
Gezurti hutsa naiz baina
eskerrak nik zuk bezala
sudurra ebakitzeko
zerra bat badaukadala.

Denboraren makina
QWERTY,
aurreneko
idazmakinak

❑ Ezpalak
❑ Argitalpenak

❑ Denbora-pasak
❑ Makina bat kontu

Thesi
Urrizate
harana
(Nafarroa)

ARGIA

e r d i k o k a i e r a

kultura eta aisia

Gorka Arrese

bazka.info-ren inguruan

Literaturaren bideak ugariak dira, paperezkoak gehienak: liburuak, aldizkariak... Gero eta ugariagoak dira, ordea, bide elektronikoak. *Bazka* aldizkaria, esate baterako. Paperean sortua 1999an, bigarren zenbakirako desagertu zen, banaketa arazoak medio. Aurten ikusi du berriro argia, pantailakoa alegia, orain aldizkari elektronikoa baita: literaturaren inguruko artikulak, esanak eta datuak aurki daitezke www.bazka.info helbidean. "Informaziorako, azterketarako eta gogoetarako sortu dugu", azaldu digu Gorka Arresek, *Bazkako* zuzendariak. Helburua, azp tituluari: "literaturaren soziologia baterako".

ION OLANO

Argazkiak: Dani Blanco

«*Bazkan* arrazoiak erakutsiko ditugu inpartzialak ez izateko»

Azterketa landuak, taulak, datu argigarriak... Iritziek baino indar handiagoa al dute zenbakiek?

Handiagoa ez, ezberdina bai. Beharbada ez dugu ohiturarik datuak batzeko eta sailkatzeko, eta agian horrek eman dizu atentzioa. Bildu ditugun datu batzuk argigarriak direla esan didazu. Baliagarriak izan bazaizkizu primeran, poz hartuko bainuke datu horietatik iritziak antolatu eta sortu eta argitaratuko bazenitu, zeuk edo beste edonork. Artikulu on bat idaztearen aldean erraza da datuak biltzea eta ordenatzea.

Artikuluak ere badituzue *Itsasoa Ontzian* atalean. Nork osatzen du *Bazka*? Nola funtzionatzen du?

Xabi Borda, Oier Guillan, Koldo Izagirre eta Josu Landak laguntzen didate. Denok badiugu beste hainbat kontu eta lan. Laguntza gehiago beharko dut.

Nola landuko duzue literaturaren soziologia?

Gure iritziak arrazoietatik atera nahi ditugu, eta ez gure iritzien arabeko arrazoiak. Literaturaren edizioa, idazletza, jabetza intelektuala, eskubideak, banaketa, dendak eta azokak eta salmentak, promozioa eta publizitatea, generoak, kritikak, sariak, elkarteak eta abar, halakoez arduratuko gara. *Bazkan* arrazoiak erakutsiko ditugu inpartzialak ez izateko.

Gai polemikoak lantzen dituzue. Eztabaida al da helburuetako bat?

Bai zera! Niri ez zaizkit polemikoak iruditzen. Informazioa, azterketa eta gogoeta dira *Bazkan*aren helburuak, baina ez eztabaidak. Eztabaidak izan litezke interesgarriak ongi dokumentatuak eta antolatuak direnean, baina gehienak liskar modukoak bihurtzen dira: hartzitu egiten da bat, bestea atsekabetu, beste batek ziri edo trufarako joera hartzen du deus ez esateko, eta akabo... norgehiagoka deportibo bat bihurtzen da. Uste dut, polemika helburu duenak espektakulua eskaintzen duela sarritan, eta, berdin, espektakulua eskaini nahi dutenak polemikak piz-

ten ahalegintzen direla. Eta horretan asko laguntzen du gaur egungo prentsa ereduak.

Baduzue hiztegi berezi bat.

Egunkari eta aldizkarietatik ateratako hitzen bilduma egiten dugu: sariez, errealismoaz eta fikzioaz, literaturak sortzen omen duen interes eskasaz, literatura azkena jotzeko zorian ote den, errekonozimenduz eta famaz eta prestigioaz, gure sistema literarioa ez-sanoa ote den, debate premiaz, idazle kanonizatua izateko patroiaz, itzulpengintzaz, kritikaz, haur eta gazte literaturaz, irakurleez, merkatuaz...

Eta azkenik, *Bazkako* atalik "soziologikoen": *Datutegia*.

Datu gutxi baliatu eta eman ohi dugu hitz egiteko eta idazteko orduan. Bati entzungo diozu: "liburu gehiegi argitaratzen dituzte"; beste bati: "poesia gutxi argitaratzen da". Zer datu-ekin esaten ote dira halakoak? Datuak biltzen saiatuko gara, geure burua hobeto ezagutzeko, informatzeko, gauzak alderatzeko, okerrak zuzendu ahal izateko, agerikoa ez dena (edo ez dirudiena) azaltzeko.

Nondik heldu da *Bazka* berpizteko gogoa?

Joan den urtean abiatu nahi nuen, baina ez nuen beta hartu. Orain *Bazka* berria martxan jarri dudalarik, batzuek aitatu didate maizago berritu eta elikatu beharko genukeela. Lehen ez zen erraza, eta orain ere ez.

Izena mantendu du paperetik sarera. Baina zertan aldatu da?

Paperezko *Bazkak* bi ale izan zituen, 1999an eta 2000n; arteaz eta musikaz eta hedabideez ere jardun zuen. Izpiritua ez da aldatu. Formatua aldatu da. Eta gaien aldetik, literaturan eta idazletzan eta edizioan zentratu da orain.

Susa-ko editore zaren aldetik, nabarmentzekoa da argitaletxeak Interneten alde egindako apustua. Sarea al da, gaur egun, literatura sozializatzeko tresnarik egokiena?

Literatura sozializatzea zehazki zeri deitzen diozun ez dakit. Baina literatura editatzeko eta irakurtzeko liburua baino egokiagorik ez dut ezagutzen. Sarean baino nahia-go nuke *Bazka* paperezko aldizkari gisa argitaratu —eta aldi berean Interneten ere bai, zergatik ez—, baina garesti ateratzen da inprimatu, banatu eta salmentan jartzea; eta paperezko aldizkariak maiztasun finko samar bat ere behar izaten dute... Internet merkea da, nolabait esateko.

Sariak aipatzen dira sarri *Bazkan*. Idazleen profesionalizazioa laguntzen dute, ala oztopatzen?

Sariak, era guztietakoak, ez dira sarituentzat izaten baizik eta sariaren antolatzaileak bere burua loriatzeko, apaintzeko, promozionatzeko, gorestekoa... Sari baten antolakuntzan xahutzen diren diru eta ahaleginak antolatzailearengana itzultzeko izaten dira. Sarituari apurkak ematen zaizkio, sarituak ospe eta aintza

Bazkan argitaratutakoen pasarte batzuk

"Nik aberasgarria eta are funtsezkoa deritzodan gogoeta bati hasiera emateko sinatu dut *Utikan* manifestua. Eta horregatik idazten ditut, halaber, aldizkari honetako lerro hauek: aldarrikapenak jarraipen bat izan dezan, ez dadin gelditu egun bateko edo biko eztabaidan harrapatuta, salaketa ez dadin izoztu..." **Oier Guilan**, *Hautsi baten parte* artikuluan.

"Ez nuke etorkizunean zerbait lortzeko lanaz gaindiko merituen bila ibili nahi. Inoiz inon saritzen banaute, izan dadila testuak merezi due-lako. Eta ez beste zerbaiten kariaz. Ez dut zurien edo beltzen menpeko pieza huts izan nahi, dama edo dorre bihurtzeko taularen beste muturreraino korrika doan peoi". **Xabi Borda**, *Peoi bat tablero zuri-beltzean* artikuluan.

"Orain osterira irakurleek agerkari honetan dituzte Euskadi Sarietako datu batzuk behintzat. Ezein kazetarik egin ez duena egin du *Bazkan*. Honez gero, irakurleen txanda da. Ea nork dituen patrimonializaturik sariok eta, bide batez, Euskal Literaturaren Sistemaren adarretako bat.

Egia baldin bada Euskadi Sari hauei utikan! esatean Euskal Literaturari kalte egiten diogula, eskubide osoa dut esateko sariok patrimonializaturik dutenak Euskal Literatura bera daukatela patrimonializaturik. Ez naiz horren erradikala, osterira. Euskal Literatura ez dira Euskadi Sariak". **Edorta Jimenez**, *Off the record* artikuluan.

the dubliners Bilbo Hiria irratia

BI-96.0-FM
Bilbo Hiria irratia

10 urte, 11 amets!!

kafe antzokia
MAIATZAK 23 ASTEAZKENA / 21:00

AURRESALMENTA: 20€ / TXARTELEDEJAN: 22€ / ZENBAT GARAREN LAGUNAK 11€

Laguntzaileak
zenbat gara

www.bilbohiria.com

ematen dizkio antolatzaileari, eta hurren arte.

Erdal idazle bati irakurri nion: “sariak beharrezkoak dira, erregeak bezala; burua lehen-lehenik nori moztu behar zaion jakiteko dira sariak eta erregeak”. Ateraldi bat zen, bai, ohartarazi zidana erregeek badutela ohitura –dikta-dore batzuek ere bai– sariak emateko. Esaldi estrabagante hark, ordea, horixe bakarrik baino adiera ezberdin gehiago dauzka.

Jon Alonsoren artikuluak eztanda eragin zuen gure literaturako mundutxoan. Haren ondotik etorri zen Utikan manifestua, eta segidan Bazka. Eztandaren uhinak ote?

Alonsoren artikuluak eztanda eragin zuela larregikeria da. Artikulu on bat da, bakan argitaratzen diren horietakoa. Garai baten erretratua egiten du, gertatutako batzuen kronika ere bai (lekukoek ez dute txintik atera), sarien egokitasunaz idazleek beti izan dituzten sentipenak jasotzen ditu, anekdota biziak dakartza... baina funtsean literaturaz eta idazlearen ofizioaz ari da, eta horri ez zaio arretarik jarri.

Utikan manifestua dela-eta, gauza bera gertatu dela uste dut, funtsezkoari ordez arreta jarri zaiola ondorioari.

Eta, Euskadi Sariak, ez al dira literatur sistemaren egoeraren adibide soil bat?

“Literatur sistema” terminoa aipatzea modan jarri da. Unibertsitarioek ekarriko zuten hedabideetara. Irudipena daukat huts samar iritsi zaigula terminoa. Nolanahi dela, sistema deitzen den hori ekonomikoki aztertu eta deskribatua izatea ondo etorriko litzaiguke: idazleen ogibideak, liburuen argitalpen kostuak, editorialen egiturak, distribuzio eta salmentak, liburuen diruak nola banatzen diren, ze mugimendu ekonomiko daukan euskal literaturak... eta horren ostean gainerako sistema-kontuak ziur aski egokiago begiratu ahal izango dituzue.

Eta sariak, tira, beste maila bateko kontuak dira.

Utikan manifestuaren sinatzaileen artean, bi emakume daude soilik. Bazkako erredakzio

batzordean berriz, bat ere ez. Ba al dago arrazoi soziologikorik?

Emakumezko eta/edo gizonezko, horri erreparatzeko joera bizkortu da baita ere, arrazoi duzu. Duela urte batzuk esango zuketena: “Bazkan gipuzkoarrak zarete denak”. Hurrena beste bat harrituko da honela: “Kontseilu editorialean ez dago funtzionaria den inor” edo “irakaslerik edo/eta kazetaririk ez dago”.

Gure artean dendaririk ere ez dago, gure titulazio akademiko ez da itsugarritzkoa, batez besteko adina 40 urte ingurukoa aterako zaizu... zaharre-

giak gara gazteentzat.

Asko idazten da literaturaren inguruan. Baina, literaturaz?

Asko ez, literaturaren ingurukoez gutxi idazten da, eta literaturaz askoz gutxiago. Orrialde promozionalak dira nagusi. ■

“Literaturaren ingurukoez gutxi idazten da, eta literaturaz askoz gutxiago. Orrialde promozionalak dira nagusi”

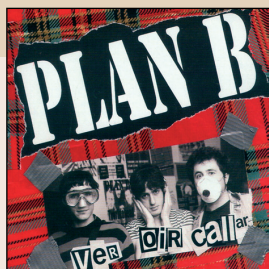
Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Punka, melodia, zakarkeria eta umorea

Plan B hirukotea Barley Juice talde donostiarraren errautsetatik jaio da, baina atzean Mundu dago; abeslari eta gitarra jotzailea, eta bi proiektuen motorea. Munduk punk-rocka maite du, baina beretzat zeresan berezia daukate ahotsean melodia handia duten taldeek. Bi osagai nagusi horiek erabilita, hainbeste miresten dituen Commando 9mm edota MCD gogora ekartzen dizkigu talde honek. Hitzek punkari buelta erdi ematen diote, taldekideek gauza asko ikusi dituztenaren erakusle. Gai dira esaldi zakar eta erasokorrena idazteko, nihilismoan jausteko edota umorearekin jolasteko. Nabarmentzekoa, adibidez, *España se muere* hit-a, Espainiako Erresumak bizi duen garai dekadentearen ispilu. Talde berria den arren –lehenengo lana dute– igartzen da musikariek gauzak argi dituztela, eta disko gomendagarria eta freskoa egin dute.

Ver oir callar
Plan B

PUZKARRA RECORDS

Iraupena: 29'19"
7 euro

PLAN B

«Egunean hainbat alditan jendea inozoa dela konturatzen naiz»

Zer gelditzen da Barley Juice taldetik Plan Bn?

Bi taldekide. Proiektu berria da, aurrekoaren jarraipena. Abestiak ere oso antzekoak dira, eta egilea bera da. Aldatu dena baxu jotzailearen ukitua da.

Bateriak nabarmentzeko beharra zeukan grabazioan?

Hala irten da. Dena dela, normalean hala egiten dugu: hirukotea izanda, garrantzia handiagoa ematen diogu bateriari eta baxuari, gitarrak hainbeste nabarmendu gabe.

Zer egiten duzue Puzkarrak label *bardulo*-an?

Dirua guk jarri dugu, disceinua ere gurea da, baina arazoa da diskoa mugitzea. Puzkarrarekin harremanetan jarri eta 200 kopia pasa genizkien. Harreman ona dugu, badakigu zintzoak direla eta ondo egiten dutela lan.

“No me creo tus canciones, ni siquiera tus versiones” (“Ez ditut zure kanta sinesten, ezta zure bertsioak ere”). Gaur egungo taldeek sinesgarritasun txikia dute?

Bai. Lehen taldeak entzun, ikusi eta identifikatu egiten zinen beraiekin. Baina gaur egungo taldeak soinuaz arduratzen dira, eta oso gauza gutxi dute kontatzeko. Musika lehiaketa bihurtu da. Galdu da taldeen pertsonalitatea: denek itxura, musika eta bertsio berak.

Oso esaldi punkak dituzue: “Vuestras cabezas piden plomo a gritos y el mundo está superpoblado” (“Zuen buruek beruna eskatzen dute oihuka eta mundua gainpopulatua dago”).

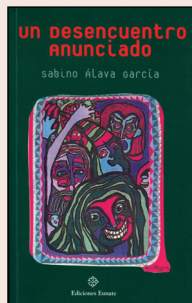
Egunean hainbat alditan jendea inozoa dela konturatzen naiz. Halakoetan, gauza zakarrenak esan nahi ditut, eztanda egin. Askok uste dute hori polizia edo politikariei zuzenduta dagoela, baina inguruko batzuek horiek baino kalte handiagoa egiten digute, errudunagoak dira. *Ver oir callar* (“Ikusi entzun isildu”). Zer esan nahi duzue?

Hainbat irakurketa ditu: musika estiloen etengabeko errepikatze gogaikarriaren gainekoa; baita ere, jendeak gehiegi hitz egiten duela. Batzutan isildu egin behar da, eta dakienari entzun, edozein txorakeria esan beharrean. Zer da garrantzitsuagoa, umorea ala kritika?

Lehen kritikarekin erraza zen eskandalizatzea, baina gaur egun oso zaila da. Umorea askoz subertsiboagoa da.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Un desencuentro anunciado

Sabino Álava García

EDICIONES EUNATE

238 orrialde

16 euro

Familia aberats bi Trantsizio garaian

Sabino Álava García *Un desencuentro anunciado* nobelan deskribatzen dituen bi familiak baserri giroa atzean utziz makina-erreminta industria garrantzitsua eraiki duen familia gipuzkoar bat eta Jaso-Azpilikueta leinuko sendi lurduna dira, eraikuntza-enpresen jabeak dira. Gipuzkoarren seme zaharrena eta nafarren alaba bakarra ezkontuta, Trantsizio garai nahaspilatsuan, familia batasuna mantenduz beren interes ekonomikoak zaintzea izango dute helburu bi sendiek. Baina giro politikoak ordain latza eskatzen die: familia bietako gehientsuenak zer gertatuko zain badaude ere, nekaren aitona eta anaietako bat eskuin muturrekoak dira, amona nafar-euskalduna, eta beste adarrean bada ETArekin zerikusia duenik ere. ■

Zomorro gaizto maitagarria

Dirk Nielandt, An Candaele

IBAIZABAL

28 orrialde

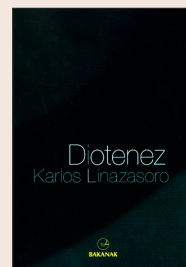
8,40 euro

Armiarma maitatzen ikasi zuen neskatoaren istorioa

Dirk Nielandt, *Zomorro gaizto maitagarria* kontakizunaren sortzailea, haurrentzako liburu asko idatzitakoa da eta telebistako gidoigile gisa, Herbeheretako telebistak emandako haur saio arrakastatsu baten 200 atal inguru sortu zituen. An Candaelek egindako marrazkiekin hornitutako liburu honen istorioa, bost bat urte inguruko neska-mutikoei zuzendua dago. Armiarmak zomorro gaiztoak direla uste duen neskatila bat, eta haren armairuan bizitzera erabaki duen Armi armiarma ditu protagonista. Oihu eta dar-dar egiten du neskatilak bere gelako armairua ireki eta Armi barruan ikusten duen bakoitzean. Eta jakina, neskatoa lasaitzeko, haren amak leihotik botatzen du armiarma. Baina Armik armairu horretan bizi nahi du, eta beti itzultzen da hara. ■

Erein-Euskadiko Kutxa saria

Poesia eta ironia darien zuhur hitzez eta mikroipuinez osatutako *Diotenez* bildumarekin lortu zuen Karlos Linazasorok Erein-Euskadiko Kutxak bi urtero antolatu ohi duten narratiba leihaketak 2007ko sari nagusia. *Diotenez* liburua bi zati nagusitan banaturik dago. *Ars poetika bat zazpi ipuinetan* titulu orokorra du aurrenekoak, eta aforismoz osatutako zazpi ipuin biltzen ditu: Putzuarena, Txorimaloarena, Eldarnioena, Itsasargiarena, Itzalarena, Oihartzunarena eta Hegalena. Baina bigarren atala da liburuan gailentzen dena, hau da *Holaxe kontuk (1:43 eskalan)* titulu nagusi duena. Ipuin guztietan nabarmentzen da Karlos Linazasorenen luma jostaria eta tolosar hau idazle berezitatat joa izatearen arrazoi nagusi den bere umore beltz gogoangarria. ■

Diotenez

Karlos Linazasoro

EREIN

140 orrialde

16 euro

Uztaroren 60. zenbakia kalean

Udako Euskal Unibertsitateak plazaratutako *Uztaro* giza eta gizarte-zientzien aldizkariaren azken zenbakian, besteak beste, honako lanak azaltzen dira: Jende xehearentzat etxebizitzaren eskasia aspaldiko arazoa dela; Ianire Castrillok erakusten du hori *Bilbo-ko txabolismoa. XX. mende erdialdeko auzo autogestionatuak* lanean. Jarraian, Izarne Lizaso Elgarresta eta Manuel Norbert Sanchez de Miguelen artean egindako *Erretinatuen soslai berria konstruktio teoriko gisa* eskaintzen zaigu. Artikulu gehiago ere biltzen ditu zenbaki honek: Alexander Muelak umeei emandako tratu txarren ondorioak ditu hizpide; globalizazioaren bost aurpegiz dihardu Jon Murelagaren saioak; eta Miguel González Simón eta Galder Guenagaren artean idatzitako *Lidergoa eta enpresa: lidergorako potentziala, jatorria eta enpresako rol nagusiak* lana ere badakar *Uztaro* berriak. ■

Uztaro

Batzen artean

UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA

150 orrialde

7 euro

LAB sindikatuaren historia II

Joxerra Bustillo
Kastrexana

IPAR HEGOA, TXALAPARTA
96 orrialde / 12 euro

LAB sindikatuaren azken urteetako historia

2000. urtean kaleratu zen, Txalaparta argitaletxearen bidez, Emilio Majuelo historialari nafarrak osatutako *LAB sindikatuaren historia. Langile Abertzaleen Batzordeak. 1975-2000* izenburuko liburua. Sindikatu abertzaleak sortuz geroztik bizi behar izan dituen egoeren eta emandako urrats guztien berri zuzenena eskaini nahi izan zieten belaunaldi berriei han. Eta haren jarraipena izateko asmo osoarekin dator Ipar Hegoa –Ikasketa Sindikaletarako Fundazioak– eta Txalaparta argitaletxeak plazaratutako Joxerra Bustillo Kastrexanaren *LAB sindikatuaren historia II. Hator gorri!* (2000-2005)

liburua. Zahar edo gazte izan, irakurleak gaur egun LAB zer den, eta etorkizunean zer izan nahi duen jakin dezan. I

Kroko lagun jatorrak orduz ordu zer egiten duen ikasteko

Koko-moko-koko... *Zer ordu da, Kroko?* Eguneko orduak dira etxeko txikienean gozagarri izan nahi duen liburuxka honen gai nagusia. Baina, adi, ez da edonolakoa-eta Krokoko goizetan egin ohi duena! Zortziretan, nagia atera; bedertzietan, begiak zabaltu; hamarretan, hortzak garbitu; hamaiketan, krokodilo tripontzientzat idatzitako sukaldaritza liburua irakurri; eta hamabietan... bazkaldu! Liburuarekin, bilduman agertu ohi diren ezustekoak eta eskuarteetan hartu, ohera eramanez eta muskatu daitekeen

panpina. I

Zer ordu da, Kroko?

Jo Lodge

IBAIZABAL

22 orrialde / 11,90 euro

IÑAKI PETXARROMAN

«Temperatura hartu nahi nion Kubako Iraultzari berari»

Zer aurkituko du irakurleak liburu honetan?

Iritzi ugari, pasioak pizten dituen gai bati buruzkoak; alegia, Kubako Iraultzari buruzkoak. Izan ere, temperatura hartu nahi nion Kubako Iraultzari berari. Uste dut liburuak klabeak ematen dituela aztertu eta baloratu ahal izateko une honetan nola aurkitzen den, zein diren bere kezka eta behar nagusiak; zeintzuk izan daitezkeen etorkizuneko erronkak, eta horien aurreko proposamen ezberdinak.

Nor den elkarriketatua, halako erantzuna, ez da hala?

Herrialdeko sentsibiltate guztietako jendeak lekua izan dezan saiatu naiz. Ez da erraza izaten hori Kuban, lurraldea minaz beterik dagoelako. Elkarriketatuetako batek, Ambrosio Fornet editoreak esan zizkidan hitzetan adieraziko dut: “Lubakietan zaila da demokraziak funtzionatzea. Etsaia zaintzen duzu, baina baita ondokoa ere, badaezpada ere”. Eta Kuban lubakietan daude, denok ezagutzen ditugun arrazoien ondorioz.

Zure ustez, zer gertatuko da Kuban Fidel Castrohil ostean?

Begirada bat Kubari elkarriketa eta testigantza liburua da, berez, kazetari lan peto-petoa. Bere asmoa ez da hori agertzea, eta seguraski ez da una hori azaltzen hasteko ere. Bakarrik esango nuke kubatar guztiek dakitela Fidelen agintaldia amaitzen ari dela, eta Fidel hiltzen denean, fase berri bat hasiko dela. Une horretarako prestatzen ari dira denak ere. Aldaketak gertatuko dira egun horretatik aurrera, hori ere denek onartzen dute. Zer nolako aldaketak izango diren, trantsizioa edo jarraipena izango den... Hori kubatarrei esatea, eta egitea, dagokie.

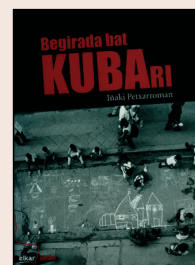

egileari galdezka

Fidel hiltzen denean Kuban gerta daitekeenaz

Era batera edo bestera Kuban interesatzen den edonoren burutik pasa daitekeen galdera bat izan da Iñaki Petxarromanen *Begirada bat Kubari* liburuaren oinarria: Zer gertatuko da han Fidel Castro komandantea hiltzen denean?

Erantzunak, jakina, galdetzen zaionaren usteen eta nahien arabera izango dira. Eta etorkizuna inoiz ez denez oso ziurra izaten, galdera zehatzagoetara ere lotu zuen Iñaki Petxarromanek bere jakin-nahia, 2006ko urritik abendura, bi hilabetez Kuban egin zituen dozenaka elkarriketetan. Kazetariak ez zuen alde aurretik itxiatu tesi bat, eta horregatik ahalegindu zen Europako herrialde sozialistak erori eta gero, ia bakarrik geratu den uharte harrigarrian dauden sentsibiltate guztietako jendearek bere galderak egiten. *Begirada bat Kubari* liburuan elkarriketa

Begirada bat Kubari

Iñaki
Ptxarroman

ELKAR

192 orrialde

16 euro

keta horietatik hogeita hamar baino ez dira azaltzen. Erantzuleen artean, Fernando Vecino Alegret Hezkuntza ministro ohia; Ana Fidelia Quirot, bi aldiz munduko atletismo txapelduna izandakoa; Annabelle Rodriguez, Encuentro de la Cultura Cubana erbesteko kubatarren aldiakari eta elkarreko lehendakaria; eta Josemi Arrugaeta, 1984tik Habanan bizi den euskal deportatua. ■

Ezpalak

JON TORNER

Luzien Etxezaharreta olerkari lapurtarra izango da ekainaren 2an Agoitzen ospatuko den Nafarroako II. Poesiaren Biltzarreko gonbidatu nagusia. Egunean zehar, poesia tailerrak eta olerki errezitaldiak egingo dituzte, besteak beste.

Josanton Artzek 1969an kaleratu zuen bere kabuz *Isturitzetik Tolosan barru* liburua. Lan berritzailea izan zen Artzerena. Poemetako asko bisualak ziren, irakurtzekoak ez ezik ikustekoak. Testu eta irudiez gain binilozko disko txikia kaleratu zuen, liburuko poema batzuen grabazioa jasotzen zuena. Orain, *Isturitzetik Tolosan barru* liburuaren berrargitalpena kaleratu dute Pamiela argitaletxeak eta Arteola elkarteak. Faksimil gisa kaleratu dute eta 1969ko grabazio hura CD formatuan jaso dute, Artzek sartu dituen beste hainbat poema errezitatu gehituta.

Carlos Ribera pintore surrealista-ren obrak Donostiako Boulevard Kutxa aretoan daude ikusgai, *Carlos Ribera, bere ekarpena arteari* izenburupean. Ribera (Alzira, 1906 – Donostia, 1976), Salvador Dalí, Federico García Lorca eta Luis Buñuelekin aritu zen orpozorpo. Zinegotzi izan zen Donostian.

Jesus Mari Lazkanok *Berrian*: «Beharrezkoa da instituzioek zenbait artistaren lanak diruz laguntzea eta hasiberriek bekak ematea, baina horrek ez du esan nahi artea instituzionalizatu behar denik. Itxuraz alternatiboak diren artisten obrak estatuen diruz lagunduta daude: egungo Gorteko artista bihurtu dira hainbat sortzaile. Horregatik iruditzen zait bildumagintza garrantzitsua dela».

Fredi Paiak *Matrakan*: «Argi dago Hitzetik Hortzerak eta bertsolaritzaren errealitate publikoa kudeatzen dutenek irudi hori saltzen digutela. Euskal Herrian hamar bertsolarik baino ez duela abesten. Eta hori gezurra da, begi-

ratu agendetan. Arazo nagusia da txapelketako emaitzen eta bertsolarien plaza kopuruaren arteko dibortzio nabarmenak daudela. Arrakasta komunikatiboa ezin delako zenbakiekin neurtu. Baina bertso munduko jakintsu ortodoxoenek uste dute zalearen gustuen gainetik daudela».

Kepa Sojok *Diario de Noticias de Alavan*: «Euskal Herrian badira Zinemastea eta beste jaialdi batzuk, baina euskal film laburrak gain, gure zuzendariak ere errebindikatu behar dira. Mundu honetan dirulaguntzak lortzea helburu duten pikaro asko daude, hemen filmatzen duten baina hemengoak ez diren zuzendariak».

Eva Forest hil da

LARUNBATEAN eman zuen azken hatsa Eva Forest idazle eta intelektualak. *Operación Ogro* liburuaren egilea Bartzelonan jaio zen arren, aspaldidanik Hondarribian bizi zen Alfonso Sastrekin. Ezkerreko ideiekin engaiatua, elkartasunak Kuba, Vietnam, Sobiet Batasuna eta Ekialde Hurbilera eramane zuen, besteak beste. Torturaren Aurkako Taldearen (TAT) sorreran parte hartu zuen eta gaiaren inguruko hainbat liburu idatzi zituen. Kartzela ere ezagutu zuen bere ideia politikoengatik, 1962an lehen aldiz, 1974an bigarren bez. *Diario y cartas desde la cárcel* liburuak ematen du garai horren testigantza. 1990etik Hiru argitaletxean ziharduenean lanean buru belarri. Bibliografia zabala eta liburu argitaragabe ugari utzi ditu, inork bete ezingo duen hutsuneaz gain.

Zinema eraikitzen

DONOSTIAKO Nazioarteko Zinemaldiak, Tolosako Zinema Latinoamerikarren Topaketak (Frantzia) eta Guadalajarako Nazioarteko Zinemaldiak (Mexiko) antolatzen dute Zinema Eraikitzen ekimena, film luzei azken ukituak ematen laguntzeko helburuarekin. Zinema Eraikitzen irailaren 25ean eta 26an egingo da, Donostiako Zinemaldiaren barruan. Egitasmoak aurkezteko epea ekainaren 30ean amaituko da. Zinemaldia irailaren 20tik 29ra bitartean izango da.

Mundumira Aretxabaletan

MUNDUKO BAZTER GUZTIETAKO musika, antzerkia, artisautza eta gastronomiaz gozatzeko aukera izango da ekainaren 1etik 3ra bitartean Aretxabaletan. Han ospatuko da *Euskal Herria* aldizkariak eta Gin Tonic ekoizpen etxeak antolatu ohi duten Mundumira jaialdiaren 3. edizioa. Hiru egun horietan hamaika ikusgarri izango da Aretxabaletan, baina musika izango da protagonista. Besteak beste, Palestinako DAM hip hop taldea, Mariana Ramos Cabo Verdeko abeslaria eta Kiko Veneno musikari kataluniarra izango dira bertan.

Egitarau osoa: www.mundumirafesta.com.

Euskal Museoa

Miguel de Unamuno plaza 4, 48005 BILBO, Tel.: 94 415 5423
e-posta: museoa@euskal-museoa.org, www.euskal-museoa.org

Leiho bat ataskoan

Naizitenjan, The Window Ventanas
Cantón Records (1997)

Ordubete da gidariak alboko autoei erreparatzen ez diela. Berean dago eta, arraroa badirudi ere, ez da onetik atera eguzkitan autoarekin ez aurrera eta ez atzera. Hamar urte izango dira honezkero. Soinu handirik atera gabe itxi zuten leihoa. *Windowa*. "Hauetaz zerbait idatzi beharko diagu ba?"

Idatzi, adibidez, bazela Tolosa alde horretan The Window Ventanas izena zuen talde bat. Historia, bertso txikitik honakoa da: bi maketa eta *Naizitenjan* LP hau; 50 kontzertu inguru, horietako batzuk Suitzan 92an egindako biran; bateria-joleak aldatu, Bilbo Hiria lehiaketan parte hartu, *Diario Vascoren DVorame* gehigarriak antolatutako maketa lehiaketa irabazi eta azken kontzertuak eskaini. 1998, ixteko ordua.

Zer ziren ba? Undergroundaren undergrounda. Pop-rock talde sotil bat, halako indie eta garaje rock ukitu batekin. Noiz ordea? RRV-aren ajeen (*quosque tandem?*) hamarkada betean. Jendea ez zegoen prest. Teklatua eta guzti zeukaten, jainkoarren!

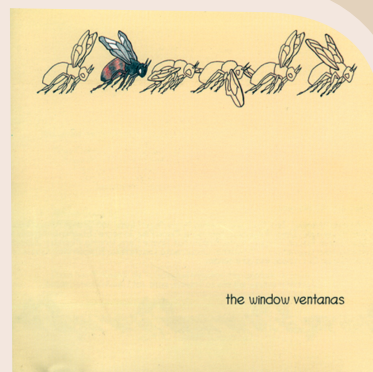
Donostiarako ataskoa, zeruertzearainokoa, eta eskerrak erredakzioko disko zaharren artetik ale

arraro hau erreskatatu duen. Auto ilara Super 8 kamera batekin grabatutako bideo-klipa bezala ikusten hasi da 17 abestiei esker.

"Hauetaz idatzi beharko diagu ba?". Aurkikuntza izan dela, merezi duela.

Ez dira itzuliko. "*Revival*-a ezinezkoa da lehen arrakastarik izan ez bazenuen. Ez dut uste orain gu ikustera jende asko joango zenik", Jon Martijak, taldeko kantari izandakoak, telefonoaren beste aldetik.

Eseki eta pena dela pentsatu du gidariak. Eta mereziko lukeela gure musikagintzaren historia petral antzeko bat idazten hasteak, fetixistentzako besterik ez bada ere. Lagundu nahi duenak bota harri koxkorra bentana honetara.

GORKA BEREZIARTUA

Emaitzak

Hemeroteka

Loturak

Balorazioak ▼

- ▶ **ARGIAren analisi propioa**
- ▶ **Bixente Serrano Izko**
- ▶ **Iñaki Martinez de Luna**
- ▶ **Andoni Egaña**
- ▶ **Jose Maria Arrate**
- ▶ **Iñaki Antigüedad**
- ▶ **Jose Mari Esparza**
- ▶ **Inma Errea**
- ▶ **Mari Karmen Garmendia**

HAUTESKUNDEEN
EMAITZEN JARRAIPENA
www.argia.com-en

Maiatzaren 28an
sareko
ARGIA

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

ABEREA HAU BERA		AZALPEN IDATZIA OTSOAREN OIHU		ENBOR EDO ADAR-ZATI HANDI		ABARASKA EBASTEN DUENA		ASIAKO HERRITAR ASTANAKO HERRITAR		GIPUZKOAKO UDALERRIA HIZKUNTZA
WEBGUNE PERTSONALA GELDIALDI										
LITROA ALEAK BEREIZTEKO LANABESA		IAIOA * PERTSONAIA- REN ABIZENA			KOMIKI OSPETSUA LANDARE ONGAILU	APAIZEN JANTZI LUZEA PARTAIDE				
								ONDO ULER- TZEN DENA ETSAI		
				IA-IA BURU- TURIK DAGO- EN EGOERAN ENDA					ZINTZO ELEMENTU ANATOMIKOA	
GELDIARAZI EGOKIAK LIBURU EUSKARRI					BLINDAJE ZOLDA					BALIORIK GABEA
							LURREAN HAZIA SARTU DENBORA, BETA			
TULIOAREN SINBOLOA ARANONDOA REN FRUITUA		RIAD-EKO HERRITAR MUSIKA TALDEA						BI GEHI BI DU, NIRI (ALDERAN- TZIZ)		
					HESIZ ITXI KRIPTONA- REN SINBO- LOA				50 ZENBAKI ERROMATA- RREZ DEZIMETRO	
ELIKAGAI IZOZTUA AHULARAZI						TOIL BIHURTU AZKEN LETRA				
								XAKEAN, ERREGINA		

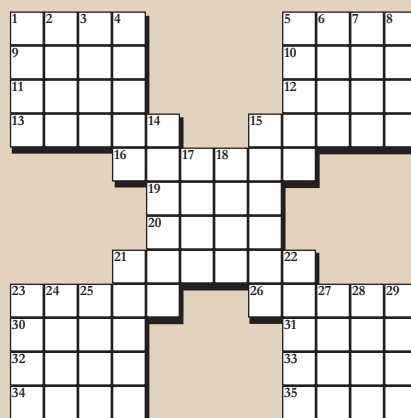
GuruXegramak

EZKER-ESKUIN:

1. Hegazti mota. 5. Bazter. 9. Kaia. 10. Idor, siku. 11. Itsas arrain. 12. Ile. 13. Ezabatu, desagerrarazi. 15. Lirain, sotil. 16. Indarrak. 19. Ospe, ohore. 20. Xumea, xehea. 21. Adinean sartu. 23. Kemen, balore. 26. Txerria. 30. Herri handi. 31. Sodio kloruroa. 32. Koipe. 33. Haurra. 34. Zeregina. 35. Guztiz txiki.

GOITIK BEHERA :

1. Egokiak. 2. Burdinazko lokarri. 3. Diruzigor. 4. Eraikin gabeko lur-eremua. 5. Zurezko jostailuak. 6. Basati. 7. Hondartza txikia. 8. Oroipen. 14. Urak gainezka egitea. 15. Abere multzo. 17. Bukaera. 18. Bigun, ezti. 21. Pisu gutxikoa. 22. Herren. 23. Makal, erkin. 24. Daude. 25. Orban txiki. 27. Xakean, erregina. 28. Etenaldi. 29. Gari sorta.

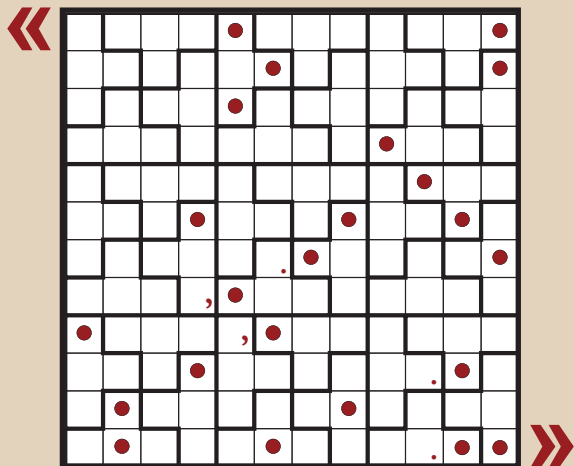
Sudokua

		3			6		9
		4		9			8 3
1	7						4
	1	8		4			
			3		6		
				8		2	1
	3						2 5
7	9			5		3	
4		5				8	

Hiraza

Puzzlea

Koka itzazu beheko piezak goiko puzzlean eta Anje Duhalde kantariak esandako adierazpena irakurri ahal izango duzu.

Kike Amonarrizen umorea

Etsai txoroak

Honela esan omen zion marine batek beste bati Bagdaden, horma batean amerikarren aurkako pinta-da bat irakurri ostean:

– Gure etsai hauek txoroak dira! Etsaiak gu garel-a uste dute, eta ez dira ohartzen etsaiak beraiek direla!!!

Haur ederra

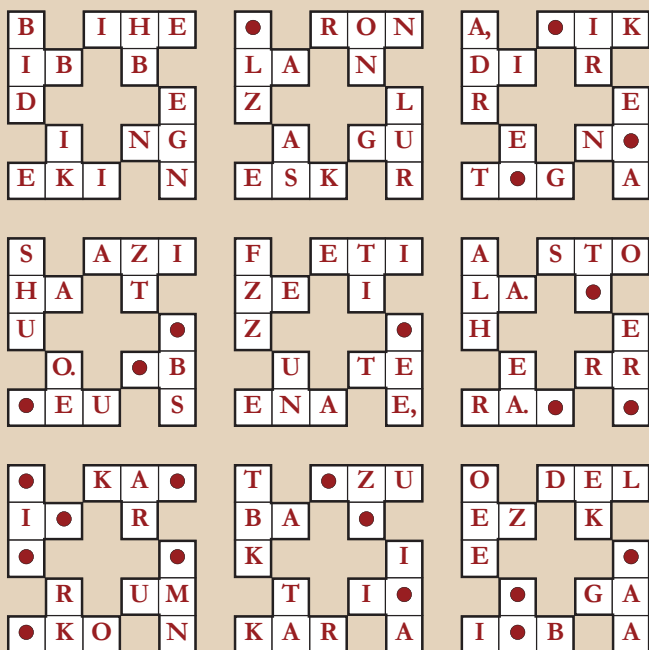
Joseba haur jaioberriarekin osteratxo bat ematera irten da. Klean, aspaldi ikusi gabeko adiskide batekin egin du topo:

– Zorionak, Joseba! Hau bai ume ederra!

Eta Josebak:

– Eta hau ez duk ezer! Argazkiak ikusiko bahitu!

Soluzioak

5	8	3	1	2	4	6	7	9
6	2	4	7	9	5	1	8	3
1	7	9	8	6	3	5	4	2
9	1	8	5	4	2	7	3	6
2	4	7	3	1	6	9	5	8
3	5	6	9	8	7	2	1	4
8	3	1	6	7	9	4	2	5
7	9	2	4	5	8	3	6	1
4	6	5	2	3	1	8	9	7

Z	A	A	Z	E	R	E	I	N	L	A	U	A
E	B	A	S	L	E	R	E	R	L	A	U	A
E	B	A	S	L	E	R	E	R	L	A	U	A
P	A	U	S	U	T	E	B	E	A	A	R	G
L	H	E	Z	O	R	I	A	N	O	N	L	A
B	A	R	A	Z	I	E	R	E	I	N	L	A
B	A	R	A	Z	I	E	R	E	I	N	L	A
T	M	R	I	A	D	A	R	L	A	U	A	
A	R	A	N	A	H	E	S	I	T	U	L	
A	I	Z	O	Z	K	I	T	O	I	L	D	
F	L	A	K	A	R	A	Z	I	D	A	M	

Z	O	K	O									
I	H	A	R									
B	I	L	O									
G	A	L	A									
A	L	A	K									
A	H	A	L	A								
O	M	E	N									
L	A	U	A									
A	D	I	N									
A	D	O	R	E								
H	I	R	I									
U	R	I	N									
L	A	N	A									

PUZZLEA: “Beti iheska ibili behar dugu ingurumenarekin konfrontazio zuzen bat ez izate-ko. Beti eske, euskara dela, ikastolak direla. Ez garen herri bat gara”.

(Anje Duhalde).

Apezetxea nekazalturismoa

Uriarte 4 • 01208 NARBAIZA • ARABA

www.nekatur.net/apezetxea

apezetxea_narbaiza@hotmail.com

Urritzate, ezkutuko harana

Urritzate harana (Goi eta Behe Nafarroa)

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

GORKA AZKARATE

Irubelakaskoa, Gorramendi eta Iparla mendiek, haran ezezagun bat inguratzen dute Nafarroa garaia eta behearen mugan: Urritzateko harana. Urritzateko haran ezkutua inguratzea, Euskal Herrian egin daitekeen ibilaldi ederrenetakoa da. Irubelakaskoaren –Irubelakaskoa da Iparraldekoen artean hedatuen dagoen izena, Alkaxuri deitzen diote, berriz, baztandarrek– berezko edertasuna, Iparlako gailurreriaren giro basati eta aereo gehitu aurrez esandakoari, txangoa aparta da.

Goian Irubelakaskoako gailurreria lehen planoan, Gorramendi eta Gorramakil atzean; hurrengo argazkian, Iparlako gandorra.

Harpeko Saindua

Urritzateko harana mendiz inguratu ondoren txoko liluragarria bisitatze-ko aukera eskaintzen digu Bidarraira inguratu izanak: Harpeko Saindua leizea.

Itsusiko haitzen magalean gordeta dago leizea; Harpeko Saindua bertako estalagmita bat da. Frantsesek *"le saint qui sue"* esaten diote; izerditzen duen santua. Azaleko gaitzak sendatzeko ahalmena omen du santuaren urak. Sumuseko Maria Luisak dioenez, "bertako ura etxera eraman eta bederatzi egunez harekin behar duzu garbitu. Esaten dute sinestea behar dela..."

Kondairaren arabera, Bidarraiko neska gazte bat galdu zen behin inguru hauetan, eta herrikoek, kezkatu-rik, haren bila hasi zirenean ez zuten arrastorik ere aurkitu; ez gorpurik eta ez ezer. Hala ere inguruetan "hago, hago!" esaten zuen ahots bat entzuten zen. Gau batean, zerua

sutan balego bezala jarri eta argi indartsu bat sartu zen leizezuloan. Biharamunean, bertakoek leize hura arakatu zutenean, galdutako neska aurkitu zuten bertan, harri bihurtuta ordea: horixe da Harpeko Saindua.

Harpeko Saindua leizera heltzeko, Infernuko zubia deritzona zeharkatu eta Basasagarreko bidea jarraituko dugu, kilometro erdi batean. GR-10-eko margo ikurrek eskuinerantz jotzen duten unean horiei jarraitu, harik eta hiru kilometroren ostean, zirko baten oinean dagoen baserri batera heldu arte. Honainokoa da autoz heltzeko aukera; azken metroak, oinez egin beharko ditugu.

Zeharkatu berri dugun Infernuko zubiak ere badu bere historiatioa: diotenez, deabruak berak bere burua bota zuen zubi honetatik behera, herritarrei ziria sartzeko euskara ikasi ezin zuela ikustean.

Itsusiko harriak Sumuseko bentatik, altzoan behera Bastan erreka.

atsegina, eraikuntza militar baten hondakinek eta Otsondoko mendatetik datorren errepide zahar baten arrastoak zeharo itsusten baitute berez ederra behar lukeen eremua. Gailurra bera (1.082 m) ere hondakinen artean dago. Ia geratu gabe egingo dugu aurrera, eremu desolatuak gure barrenean sorrarazi duen zirrara ahaztu nahian.

Gailurreriari jarraituz, Otanarte (1.065 m) eta Gorramendi (1.070 m) bisitatuko ditugu segidan; puntan antena bana izanagatik Baztan behatzeko talaia bikainak biak. Beherako bidea hartuko dugu, Aizpitzako muino antenaduneari jarraituz begia. Aizpitzako muinoa ezkerretik saihestu eta Otsondo mendatetik datorren errepidearekin egingo dugu topo, ibilaldiko puntu garrantzitsu batera helduz. Baztan haranera jaitzen diren bide nagusi guztiak baztertu eta, Iparlako mendi multzora zuzenduko baikara ahalik eta gutxi-ena jeitsiz.

lepoan (575 m) atsedean hartuko dugu, igoeraren lehen zatia osatu ostean.

Bidexka baso txiki batean barnera-tuko da, eta margo ikur zein zedarrak jarraituz egingo dugu gora. Azken malda zorrotzera heldu aurretik –kontuz igo beharrekoa–, eskuinerantz jo eta basoaren amaiera iragarriko duen lepoa bat gaingitu beharko dugu –igarobide garrantzitsu-ua, margo ikurrak eta kairnak–. Hortzak estutu eta azken metroak osatzea baino ez da falta. Irubelakasko edo Alkaxuri (957 m). Ia kontu-ratu ere egin gabe, 750 metroko desnibela gaingitu dugu igoera gogorra

burutuz. Ikuspegia, amestua: Iparla-Buztanzelai gailurreria, Gorramendi-Gorramakil mendi multzoa, Alkurruntz, Itsusiko harriak, Iguzkimendi, Artzamendi, Baigura...

Gorramendi-Gorramakil mendi multzoa

Ibilbideari berrekingo diogu, kontu handiz gandor zorabiagarriari jarraitu, Gorostiko lepo berdera heldu arte. Bardako kaskoa ezkerretik saihestu eta, xenda nabaririk gabe, bidean gora egingo dugu, Gorramakileko gailurraren bila. Perspektiba berria, ordea, ez da espero bezain

Iparlako gailurria

Astate eta Buztanzelai dira Iparlako gailurreriaren hegoaldeko muga, Erratzu eta Baigorri batzen dituen Izpegi mendatetik gertu. Inzpideko eta Meakako lepoak eskuinetik saihesten ditu bide nagusiak, baina Meakako lepoa igaro ondoren, Otsameakako muinora igoko gaitu bide nagusiak. Lizarlepora jaitsi eta, atsedetik hartu gabe, Iparlako gailurreriara goitzeko metroak irabazten hasiko gara poliki-poliki.

Bada, hala ere, igoerarik gabe zuzenean Iparlako gailurreriako Arrieta lepora iristeko aukera; bidexka nabarmen batek ezkerrean jotzen du Astate eta Buztanzelai saihestuz mendi hegala zeharka igaroz. Kilo-metro aldetik ez dugu gehiegi irabaziko, baina bi gailur horiek ez igotzeak nekea arintzen du. Oso larri ez bagoaz merezi du giharrak pixka bat estutu eta Buztanzelai gailurrera (1.026 m) igotzeak. Bertatik, Izpegi-k mendatea ikusteaz gain, Baigorriko haranaren gaineko eguneko lehen ikuspegiak gozatuko dugu. Jarraian zeharkatuko dugun Iparlako gailurreriaren perspektiba paregabeak asebeteko gaitu gainera.

Buztanzelairako igoeraren azken aldera margo ikur zuri -gorriekin topo egingo dugu; Pirinioak alderik alde zeharkatzen dituen GR-10 ibilbidearen margo ikurrak dira, iparraldeko isurialdetik doan bidearenak, alegia -GR-11a da bi itsasoak hegoaldeko isurialdetik lotzen dituenena-. Baigorri eta Bidarra lotzen dituen GR-10 ibilbideko etapako zati handi bat osatuko dugu jarraian margo ikur zuri-gorriak Iparlako gailurreriatik bertatik igarotzen dira eta.

Buztanzelaitik jaitsiera labur baten ostean, Astateko kaskoa (1.021 m)

igoko dugu. Eta hemendik, kontu handiz, Arrietako lepora-ko berriz beheiti, eguraldi hezea eta euritsua dagoenean arrisku-tsu samarra gerta daitekeen eremu harritsua igaroz. Iparlako gailurrerian, eguraldia edonola-koa izanik ere, kontu handiz ibiltzea komeni da, labarra handia baita Baigorriko haranerantz.

Iparlako gailurra eta itzulera

Arrietako lepoan -811 m, zutoin adierazlea- bat egingo dute Buztanzelaitik datorren GR-10 ibilbideak eta Lizarlepo-tik zeharka datorren bidexkak. Iparlako gailur nagusia baino lehen gailurreriak ezarritako beste oztopo bat gaudituko dugu, Tutulia muinoa. Metroak irabazi ahala, Iparlako gailurra-ren gertutasuna nabaritu-ko dugu. Ez da asko falta. Arnasa hartu, Baigorriko haranari bistadizoa, eta, malda leunagotik, azken metroak osatuko ditugu Iparlara (1.044 m) helduz.

Lainoak gailurra estaltzen ez duenean ikuspegi paregabea da. Lainoa bada, ordea, ikuspegi ederrik ez, eta Basasagar etxalder- itzultzeko bidea aurkitzeko zailtasunak gainera. Hasieran, GR-10 ibilbideko margo ikur zuri-gorriak jarraituko ditugu, baina, Buruzuneko bordatik gertu, Bidarrai herrira bertara jaisten den GR-a utzi eta ezker- rerrantz -ipar mende balderantz- okertu beharko dugu ezinbestean. Bidea ez da hain nabarmena hasierako metroetan, harik eta Latxoko lepora heldu arte. Nola- baiteko ezinegon sorraziko digu, beraz, GR-10-aren margo ikur zuri-gorriak uzteak. Behera egin ahala, Latxoko lepotik gertu bide nabarmen bilakatzen diren xenda baten trazak aurkituko ditugu.

Abiadura handiz metroak galtzen ditugun bitartean, ibil- diaren amaierara heltzen ari garela konturatu-ko gara. Ibilbi- de zirkular paregabe honen azken metroak osatzen goazen neurrian, Irubelakaskoak berri- ro erakutsiko digu bere aurpegi- rik ederrena. ■

Laidako hondartza
Arketa auzoa, z/g
48311 IBARRANGELU

www.urdaibai.com
info@urdaibai.com

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

TELEKOMUNIKAZIOAK

Zentralitatik ordenagailura; telefono “berriak”

KOMUNIKAZIOAK MERKEAGOAK dira egunean-egunean. Hileroko fakturak, berriz, gora egin du, baina hori telefono bidezko beste zerbitzuak –Internet, telebista...– kobratzen dizkigutelako gertatu da.

Azken aldian, IP bidezko ahots zerbitzua ari da indartzen. Nazioartean VoIP bezala ezagutzen da teknologia hau. VoIP-ek Urruneko komunikazioak asko merkatu ditu eta deiak egiteko Interneteko konexioa erabiltzea ahalbidetzen du gainera.

VoIP-en gainean produktu asko ateratzen ari da. Oso ezaguna da Skype sistema; gero eta gehiago erabiltzen da atzerrian dagoen jendearekin hitz egiteko. Skype-ekin PCtik munduko edozein lekutan Internetera konektatuta dagoen beste PC bateko erabiltzaileare-

kin hitz egin dezakezu ordenagailura konektatutako mikrofona baliatuz.

Enpresetan komunikazio zerbitzuak gero eta garrantzitsuagoak dira. VoIP-ek betiko zentralita ordenadore batez ordezkatu du, erabiltzaileari nahi dituen zerbitzuak programatzeko aukera emanaz:

✓ Zerbitzuen menuaren pertsonalizazioa.

O s a s u n a

JABIER AGIRRE

Alergiak: polenetik frutara

EGURALDI ONA, eta udaberria etorri dira, eta horiekin baita polenak eragindako alergiak ere. Baina alergiak, janariak ere eragiten dituzte. Gaur egun, lau urtetik beherako haurren %8k eta pertsona helduen %2k janariaren kontrako erreakzio alergikoak izaten dituzte. Adituen ustez, anafilaxia edo alergia erreakzio larriak elikakagaiek sortzen dituzte gehienetan. Erreakzio horiek, gainera, bizi kalitate gaiztoa, eskola edo laneko absentismoa, eta gastu soziosanitarioak ikaragarri gehitzea ekarri dute.

Landare jatorriko elikagaiak, fruitu lehorrak eta frutak dira alergia sortzen duten elikagai ohikoenak. Azken

urteotan, herrialde industrializatuetan gero eta paziente gehiago agertu dira janari jakin batzuei alergia dietenak; alergikoen hazkunde hori polenari alergikoak diren taldeak daraman martxa berean doa; bi alergia mota horiek hainbat alergenokomun baitituzte. Izan ere, polenari alergikoak diren hamar pertsonatik seik sintoma sekundarioak izan ditzakete, elikagai edo janari elkartuak jan ondoren.

Elikakagaiek eragindako alergenien sintomak asko eta oso diferenteak izan arren, bi talde handitan bana daitezke:

✓ Digestiboak: gorakoak, beherakoak, eta umeetan baita janari jakin batenganako erretxazoa ere. Normalean azaleko zantzuekin batera azaltzen dira sintomak.

✓ Arnas sintomak: doministikuak, sudurreko hazkura, muki urtsuak, begietako eta betazeletako gorritasuna, eta kasu grabeagoetan asma moduko koadro bat.

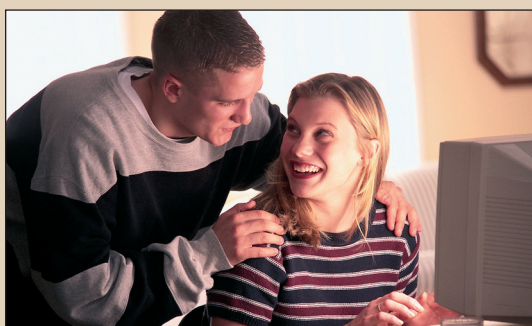
Horrelako sintomak agertzen badira, eta umeak bat-batean janari bati uko egiten badio, gurasoek horretarako arrazoi berezirik sumatu ez arren, janari susmagarria kentzea, arreta-neurri bezala, eta espezialistarengana joatea oso garrantzitsua da.

INES URUTTA

landareak

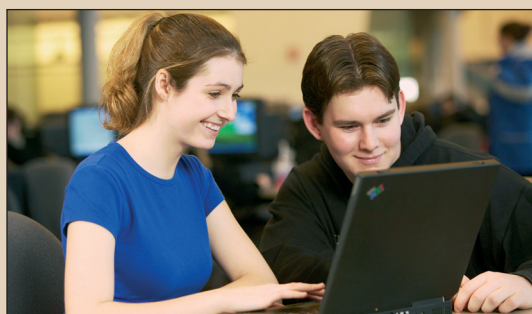
erdiko kaiera

VoIP-ek
abantailak
dakartzala
nabarmena
da...

- ✓ Luzapen bakoitzak bere ahots buzoia izatea zentralita-ordenagailuan.
- ✓ Deiak bideratzea; jatorriaren arabera, telefono batean edo bestean jo dezaten.
- ✓ Telefonía operadore egokiena –merkeena– erabili ahal izatea aldi bakoitzean.
- ✓ Deien ezaugarriak –denbora, ordua, zenbakia...– erregistratzea.
- ✓ Luzapen berriak di-da eranstea aukera.

Asterisk da VoIP alorrean software ezagunena. Software librea denez milaka programatzaile ari zaizkio prestazio hobeak gehitzen egunero. ■

...beste upeleko sagardoa da teknologia hori iragartzeko "saldu" diguten zoriontasuna emango digunentz.

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Galera goriak

BELTZA BELTZ ZABALTZEN ARI DA. Sotanenean eta faxisten urdinean moztorro. Beltza ez bezala galeran da gorria. Gorriak gorri du eta dugu. Aurreko bakanen ondoren kukuak dakar loretxa geurera. Gorriak bade-naz jabetu al zara? Mitxoletarik ikusi al duzu aspaldi-ko urteotan? Mitxoleta (*Papaver rhoeas*) ahulezko itsasoak ezagutu ditugu lehorrean, ibaia eta itsaso berdeak errio direnaren algameneko duna eta hondartza harroetan eta urak mediterraneora, Llach-en zubi urdin horretara bidaltzen dituzten lurretako labore soro amaigabeetan. Kukualdi oro gorritza hari so, ez genuen artean inoiz amaituko zirenik asko uste. Joan badira joan dira bada. Ez, eraman, eraman badituzte eraman dituzte bada.

Opioa, morfina, heroína... sendi ederraren ama lobelarraren (*Papaver somniferum*) ahizpa da mitxoleta eta udaberria berotxo zapuzten denean lore, bazkalondoko lo-kuluxkarako amu sedante bikaina da. Badenean, eraman gabea dutenetan. Hondarretatik porlanak eraman ditu politikarien patrika zikinetara. Labore soroetatik herbizidek baztertu bide aldeetako zirindetara. Euskal Herriko mendi Andiairen hego aldeko bidea hartu dut, gari-garagarra itsasoaren erauntsitik artadiak babesten duenetik abiatu eta Ebroraino, Egan barrena. Ale soroak berde eta zain-zurienak beltz, plastiko uhin. Alde gorrietako bideak aldamenekoek azagarrei tarra (txepela), andosillare-ri indioilar, karkartarrei argi-oilar eta san adriandare-ri gaztain-ur deitzen dieten lurretara narama, erreketek urdinek gorritu zituzten herrietara. Hemen bai, almendrondo eta olibondo barrokoteen babesean gorritzak, mitxoletadi latzak ageri dira. Haizeak petaloak etxeetako leihoetaraino daramatza. Itsasokada malko begi bila.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

QWERTY

ILION, NEW YORK, 1874. Remington & Sons armagile ezagunek lehen idazmakina merkaturatu zuten. Tramankulu berritzaileari “Sholes & Glidden Type Writer” izena ipini zioten. Christopher Latham Sholes Milwaukeeko editore, politiko eta filosofoak ordu asko ematen zituen Kleinsteuber’s makina denda, kezka bertsuak zituen lagun koadrilarekin batera. Bizimodua erraztuko zuten makina iraultzaileak asmatzea zen haien denbora-pasa. Sholesen asmoa orrialdeen zenbakia automatikoki ipiniko zuen makina egitea zen. Baina Kleinsteuber’s-eko lagun batek, behin hasita alfabeto guztia idatziko zuen makina egiten saiatzeak merezi zuela esan zion. Lagun hura agian Carlos Glidden izango zen. Handik aurrera behintzat laguntza handia eskaini zion Sholesi.

Eta Sholesek, ordainetan-edo, lehen idazmakinari Glidden jarri zion izena.

Baina makinak ez zuen egileek esperotako iraultzarik ekarri. Bost urtetan 5.000 idazmakina baino ez zituzten saldu; huskeria, Remington enpresako beste produktuen salmentekin alderatuta.

Logikoenak makinan letrak ordena alfabetikoa jartzea zirudien. Baina asmakizunak arazo

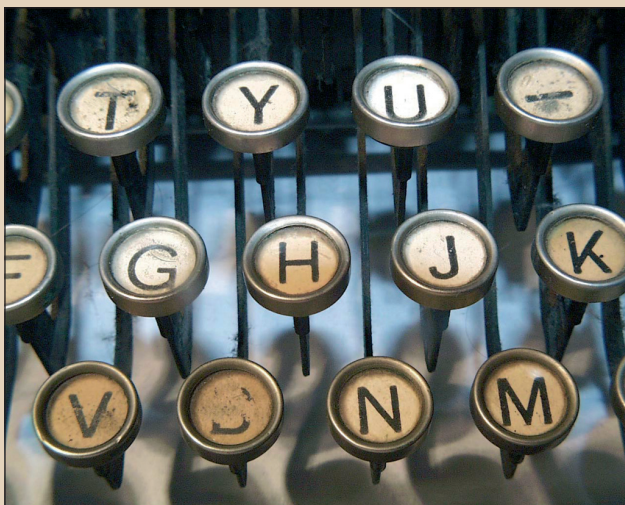
txiki batzuk zituen. Batetik erdiko teklek presio gutxiago behar zuten, eta erditik urrundu ahala zailagoa zen teklek funtzionatzea. Horregatik Sholesek bere ustez ingelesez gehien erabiltzen ziren hizkiak erdi partean kokatu zituen. Beste-

tik, teklatuan elkarren alboan zeuden bi letra bata bestearen atzetik sakatuz gero, trabatzeko arrisku handia zegoen. Horregatik, letren konbinazio ohikoenak teklatuan bereizita ipintzea erabaki zuen egileak. Bi faktore horiek kontuan hartuta sortu zuen sistemari QWERTY esango zioten gerora; goiko ilarako ezkerreko aldetik hasita, teklatuaren lehen sei letrak dira.

Remingtondarrek beste aukera bat eman zioten idazmakinari, eta 1878an “Remington No. 2” modeloa ekoizten hasi ziren. Bigarrenean bai, Sholes eta lagunak ametsa bete zen. Urte gutxitan

industria oparoa garatu zen idazmakinak egiteko, eta mundu osoan bulego lan mantsoa mekanizatzen hasi zen.

1936an, hasierako mekanika arazoak konponduta, August Dvorak-ek teklatu erosoago eta praktikoagoa patentatu zuen; gehien erabiltzen ziren letrak erdiko ilaran kokatu zituen. Baina beranduegi zen milioika eta milioika hatzen ohi-turak aldatzeko. ■

1874ko lehen idazmakinan ez zituzten letrak ordena alfabetikoa ipini. Egungo teklatuak lehen makina horren ordena berean dituzte hizkiak.

ARRASTOAK

TREVISO hiri italiarraren ondare historikoa desitxuratzeko arriskua dagoela argudiatuz, bertako udalak erabaki polemikoa hartu du: jatatxe txinatarrek sarreran izan ohi dituzten argi gorriak kentzeko agindua eman du, eta bestelako apaingarriak debekatzeko aukera aztertzen ari dira.

Sile ibaiak zeharkatzen duen hiriko kaleek kutsu historiko nabarmena dute. Baina bertako hainbat karguk egindako adierazpenak gehiegizkoak dirudite. Argi gorriek Trevisori

“Ekialdeko kutsu handiegia” ematen diotela esan du Sergio Marton zinegotziak; Giancarlo Gentilini diputatuari, berriz, “Treviso ez da Ekialdeko hiri bat” gogoraraztea beharrezkoa iruditua zaio. Biak Lega Nord alderdikoak dira, Trevisoko udala bezalaxe. Alderdi honen etorkinen aurkako muturreko jarrera kontuan hartuta, eta duela aste gutxi Milanen polizia eta komunitate txinatarren arteko liskarrak ikusita, ondare historikoarena aitzaki hutsa dela dirudi.

JON HERNANDEZ / ARGAZKI PRESS

JUANAN RUIZ / ARGAZKI PRESS

Espainiako gobernuaren presidente Rodríguez Zapatero eta Conde Pumpido fiskal burua.

Normalizazio politiko ezaren araberrako hauteskundeak

Maiatzaren 27an burutuko dira Espainiako Estatuko udal eta foru hauteskundeak, baita Hego Euskal Herrian ere, beraz. Nafarroan gainera, foru parlamentu autonomikoa hautatuko da. Foru askoren gobernuak berritzeko garaia heldu da. “Gurean” alabaina, normaltasuna ez da heldu hogeita hamar urteko demokrazian. Bake eta normalizazio prozesuaren araberrako hauteskundeak dira “gureak”, herri hauteskundeak ere deituak, normalizazio ezaren araberrakoak.

MIKEL ASURMENDI

FORU ETA UDAL HAUTESKUNDE hauen jitea ezaugarritzen duena Alderdien Legea da, 2002ko ekainean sortua. Legea Terrorismoaren aurkako Itunaren ondoren heldu zen, Ituna PPK eta PSOEek bereziki sortua eta sostengatua izaki. Legea 2003ko hauteskundeetan hasi zen funtzionatzen, Hego Euskal Herrian aurkeztutako AuBren eta herri plataformen kandidatek bildu zituzten botoak baliogabetuak izan ziren. Harrezkero, hauteskunde hauteskun-

de, ezker abertzalearen hainbat hautagaitzek zori edota onarpen ezberdinak izan dituzte. 2004an, Espainiako Auzitegi Gorenak eta Konstituzionalak Europako azken hauteskundeetan Herritarren Zerrenda (HZ) elkargoaren zerrenda guztiak baliogabetu zituzten. 2005ean, berriz, Eusko Legebiltzarreko azken hauteskundeetan, Aukera Guztiak hautagaitza deuseztu zuten, aldiz, EHAKren botoak eta biltzarkideak onetsi zituzten. Hauteskun-

detik hauteskundera, legeak lege, jiteak jite, Euskal Herriko egoera sozio-politiko-juridikoa “normaltasunera” iristeko prozesu bidean dago. Bake eta normalizazio prozesuak aurrera egin ahala, hauteskunde hauek normaltasunaren barruan burutuko ote ziren irudipena edo ustea genuen. Usteak uste, oraindik ere, bake eta normalizazioaren araberrako hauteskundeak bizitzen ari gara “gurean”. Gurean, diogu, Espainiako Estatu osoan ere hauteskundeak baiti-

IRAUN JASANEZINEAN AURRERA

Oraingo hauteskunde hauek egoera gehiago sutu besterik ez dute egingo, nire ustez. Ez dira izango gatazkaren konponketaren bidean erraldoiaren urratsa. Ezta gutxiago ere. Egoerak ez du, dirudienez, heldutasun maila nahikoa konponketari eusteko. Gaitz erdi erneguan gora egin ahala

heldutasun puntu horretara iristeko ibilbidean asko aurreratzen bada.

Pentsatzen egongo da asko Ezker Abertzalea zerbait egin behar larrian dagoela politikoki ito nahi ez badu. Eta beste asko egongo da pentsatzen Rodriguez Zapaterok zerbait egin beharko duela urtebete barru –aurreratzen ez baditu– etorriko diren hauteskundeetan irabazi nahi badu.

Azkenetik hasita, ordea, Zapaterok ez du uste urtebete barru datozen hauteskunde estatutal galduko dituenik, nahiz eta gure gatazkaren alorrean inolako aurrerapenik ez egin. Alderantziz, gehiago absolutua lor dezakeela pentsatzen omen dago, bere inguruko iturriek diotenez. Euskal gatazkak bere egitasmoetatik garrantzitsuena izaten jarraitzen duela, hori bai, baina epe luzeko gauza dela. Datorren legeingintzaldi estatutalean zehar garatzeko modukoa, alegia. Ah, eta ETaren balizko beste eraso batez –edo gehiagoz– eusteko

modukoa izango dela, izatekotan. Ez dakit jarraian datozen tokiko hauteskundearen emaitzek azterketa horretatik aterako duten. Ikusiko dugu.

Ematen du Rodriguez Zapaterok uste duela euskal gatazkan ez dagoela urratsik egiteko modurik PPrik gabe. PP porrot elektoralean erorita etorriko omen litzateke alderdi horren estrategia aldatzea eta, ondorioz, hemengoari esperantza errealekin batez eusteko garaia. Eta artean, irteerarik gabeko bideetan denok zorabiatzen.

Eta zorabiatu ere egingo gara, bai. Aurreko eszenategi instituzionala kafkianoa bazen, datorrena are okerragoa izango da. Ezker Abertzaleko batzuk bai eta besteak ez horrek ez du hoberik ekarriko. Ezin du ekarri. Salbuespenezko egoera politikoak normalizatzen barneratzeko saio bikoiztu honek ez du euskal gizartearen lekurik egingo, zorionez. Egoera sutu egingo du, hala-beharrez. Eta sutze horren ondorioz etor daitezkeen kalte larriek ez dutela zerikusirik gatazkarekin esan nahi izango zaigu, egunotan esaten ari zaizkigun bezala. Jiraka eta bueltak ezagutzen dugun zurrumbiloi, bertatik irten ezinik.

Ea nola lantzen duten batzuek eta besteek iraun jasanezinean jarraitzeko diskurtsoa. Baina hori ere egingo dute, orain arte egin den bezala.

Xabier Oleaga Arando

ra. Gure artean baina, ez dirudi estatu mailako hauteskundeak direnik ere.

“Hurrengoetan bai”

“Hurrengoetan bai” esaldia ez da gurea, PSOEko Ramon Jauregirena baizik. Jauregik ezinezkotzat jo zuen 2003ko udal eta foru hauteskundeetan Batasunaren ordezkari ziren kandidatu-

rak onartzea: “Hemendik lau urtera burutuko diren hauteskundeetan, ziur aski, bai”, adierazi zuen ordea. Espainiako Kongresuko diputatu sozialistak. Legeak lege, Batasuna alderdia lege kanpoko izan arren, EHAKk Eusko Legebiltzarrean parte hartu ahal izatea aurrekari ona izan zen bake eta normalizazio prozesu bidean. Ramon Jaure-

gik aurreikusia ez da bete hala ere, edo ez da osorik bete, behintzat. Oraingotan, auzitegiek Abertzale Sozialisten (AB) zerrenda guztiak galarazi dituzte (232), baina EAE-ANVk aurkeztutako 252 zerrendetatik 119 onartuak izan dira. Edo, bestela esanda, 133 izan dira baliogabetuak.

Espainiako auzitegiak ANV lege kanpo uzteko ezbaian ari zirela –gure uste hutsa da– “independentisten ahotso bozkaleku guztietan izango dela” esan du ANVren idazkari nagusi Antxon Gomezek. Alderdi hau legezkota da, berak aurkeztutako zerrenda guztiak ez, ordea. Horra paradoxa. Gainera, ANVk biolentzia politikoa gaitzesten du. Batek pentsa lezake “Demokrazia da ala ez da”. Erdizka onartzen al da demokrazia? Hau da, 119 zerrendetako hautagaiak lege barruan daude eta 133 zerrende-

MARI SOL RAMIREZ / ARGAZKI PRESS

119 zerrendetako hautagaiak lege barruan daude eta 133 zerrendetakoak ez. Azken lau urteotan izan den *apartheid*a errepikatuko da, oraingotan erdizka, nonbait.

takoak ez. Azken lau urteotan izan den *apartheida* errepikatuko da, oraingoan erdizka, nonbait.

Prozesua nolako, hauteskundeak halako

Espainiako Gobernua bere asmo politikoen arabera erabiltzen ari da Alderdien Legea. Zenbait unetan legea eta katea sinonimoak bezala irudikatu daitezke: “Bake eta normalizazioaren *tempus* eta funtsa nik kontrolatzen dut” pentsatu irudi du Zapatero presidenteari. Hots, “partidaren kartak nik banatzen ditut” adierazi bide dio ETari. Alegia, “zuk Barajaseko atentauarekin prozesua bertan behera utzi duzu, bada, nik estutzen ditut Legearen kate-begiak”.

PSOEk eta PPK auzitegiaren daramaten borroka —eta kontrola— aipatu ohi da sarritan. Estatuko bi alderdi nagusiek, alabaina, judikaturren independentzia goraipatu izan dute. Dena dela ere, hauteskunde hauetan egin den legearen interpretazioa oso argigarria da zentzu horretan: Estatuko Auzitegi Gorenak nahiz Konstituzionalak Estatuaren abokatuak eta Fiskaltzak inpugnatutako ASren eta ANVren zerrenda berak baliogabetu dituzte. Bestela ikusita: bi auzitegiek zerrenda berberak onetsi dituzte. Botere legegilearen eta botere eragilearen arteko erabateko adostasuna eman da, alegia. Areago, epaileen erabakia aho batekoa izan da. Zer adierazten ote du honek guztiak? Bake eta normalizazio prozesua ez dela horren kolokan, pentsa dezake batek. Beste batek, aldiz, alderantzizkoa. Irakurle bakoitzak bere jukua izanen du.

Nolanahi den ere, alderdi politiko guztiek diotenez, hauteskundeak ez dira normaltasunaren barruan garatzen ari. Bakoitzak arrazoi desberdinak ditu, jakina. Bi dira orde, itxura batez, egoera soziopolitikoarekin, oro har, gusuen daudenak: PSOE eta EAJ. Hauek ere ezin dituzte horregatik ezkutatu euren “bainak” eta “arantzak”. Esate baterako, Eusko Jaurlaritzak berak (EAJ, EA eta EBk sostengatua) Alderdien Legeak ez duela sabaia jo

ohartarazi du. PP gobernuan zegoen garaiko mamu politikoak ez dira guztiz uxatuak, antza. PPren itzala luzea eta eraginkorra da oraindik ere. Zapaterok berak azpimarratu duenez, hauteskunde hauetarako inoiz baino zerrenda gehiago baliogabetu da. Legea bete ez ezik, legea katea da.

Arestian erran bezala, hauteskunde hauek Estatu mailan ere burutzen ari dira eta 2009ko hauteskunde orokorren aurreko *primariak* bezala hartu behar dira. PSOE ez da *pole positione* galtzeko deskuidatu. Espainiako presidenteari “Alderdien Legea bete dela” adierazi du Gasteizko PSE-EEko mitinean. “Espainiako Gobernua gauzak ondo egiten ari da” berretsi du Zapaterok. Bitxia da gero, PSOE ez beste alderdi guztiek kritikatu dituzte epaileen azken erabakiak.

PSOEk eta EAJk prozesua eteteko nahia

ASren zerrenda sostengatutako ezker abertzalearen kideek bake eta normalizazio politikoaren prozesua eten nahi izatea leporatu diete PSOEri eta EAJri. Euren hitzetan, PSOEk EAJ “bidelaguna” dauka prozesuarekin amaitzeko. Batasunak ANVren aldeko botoa eskatu du Pernando Barrenaren ahotik. Cándido Conde Pumpido fiskalaren ustez, Batasunak botoa eskatzea ez da nahikoa ANV lege kanpo uzteko. PP izan ezik, denak ados. Batasuneko kide eta abokatu Jone Goirizelaia “demokraziarik gabeko udalik ez osatzeko” eskatu du, bestalde. Josu Jon Imazek, berriz, “PSOE eta Batasuna hauteskunde kanpaina hauetan jokoan ari dira” esan du ARGIAko orrialdeotan

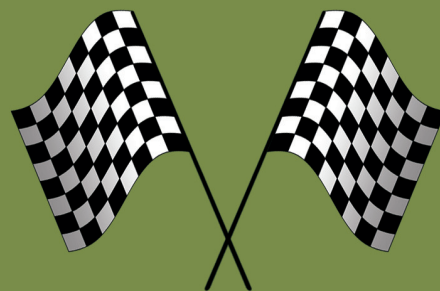
EAJren “arantzak”

EAJren “arantzak” Irungo Ogasunean ageri dira. Iruzurra bost milioi eurokoa da. EAJk kudeatutako Gipuzkoako Foru Aldundiak “bera zalantzarik gabeko kudeaketa” izan dela dio, baita Batzar Nagusietako talde guztiek kontuak ikuskatzea izanen dutela esan ere. “Arantzak” eta “zalantzak” bat omen datoz balantzan. EAJrentzako zalantza-balantzak

Olaberriako zirkuitua

Gida eskola

Karting-a

Gainera auzoa, Z/G

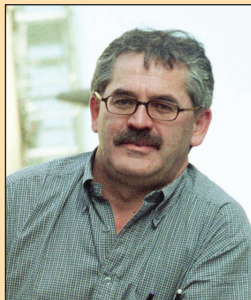
20212 Olaberria

☎ 943 16 08 62

www.vilarinomotor.com

info@vilarinomotor.com

HIPOTESIAK ETA FAKTURA

Aspaldiko urte hauetan, ikasle izan ditudan guztiei irakatsi diet neuk ere soziologiarako, giza –eta gizarte– zientzia guztietarako aspaldi ikasi nuen maxima: gauzak ez dira diruditena. Iduri dutena eta direnaren arteko korrespondentzia ezak eskatzen du zientzia. Diruditena balira, zertarako ikertu?

Baina, zer da gertatzen ari dena? Nik neuk behintzat ez dut ulertzen eta zaila egiten zait esaten dizkidaten gauzetan sinesmenik edukitzea. Gezurretan ari direnen artean, egia ezin esanik dabilzanen artean, botere joko bortitzak praktikatzan ari direnen artean, eta beste hainbat irakurketa interesatutan bideratzen ari direnen artean... esaten diren guztietan, non dago egia izpirik? Ez dut espero inork kontatuko didanik, baina esan diren hain bide bakarreko argudio sinpleegiek erakusten dutena baino gehiago estaltzen dute.

Guzti honen ondorioz, dakigun gauza bakarra, norena den erantzukizuna jakin gabe, jende ugari ezingo duela botorik eman, batez ere 133 herri txikita-

koek. Beste batzuetan, zergatik bai? Alderdien legearen muga, kalkulua, estrategia, oreka ezegonkorak, PSOEn barne gatazkak, negoziazioa, emaitza neurtuak, herri txikien sakrifizio behartua? Demagun egungo egoera negoziazio neurtu baten emaitza dela, orduan zertarako hainbeste zalaparta eta gainontzeko alderdiei erantzukizuna egotzi? Demagun PSOEn interesen neurritik hartutako erabaki aldebakarrekoa dela, orduan zertarako enbidoak hordagoen tokian? Demagun, batzuk eta besteek badakitela, edonola ere, ETAk berriro ekiteko erabakia hartua duela. Orduan, zertaz ari gara?

Zerbaitek ez du koadratzen, baina hipotesi modura erantzuleak, inon egotekotan, negoziatu dezaketenen –edo dutenen– artean baino ezin dira egon. Gainontzekoa, antzezpen hutsa. Irlandakoak erakusten du aurrerapauso bat ematean datzala nahaste honen irtenbidea eta hori inork ezin du eman euren orde, euren ausardiaren esku dago, inplosio kontu bat da, eta nahitaez Batasunaren ordezkari politikoei egin behar dute. Euren ausardia ezaren faktura ezin du gizarte guztiak ordaindu.

Xabier Aierdi

Jon Jauregiren inguruko aferarekin hasi ziren jada. Demokrazian, jakina, kontrakoa frogatzen ez den bitartean, inputatuak errugabeak dira. Demokrazian, gainera, justizia berez mantsu doa eta jaunkoaren bideak ezin asmatuzkoak dira. Asmatzeko baina, demokrazian aritu behar duzu.

Hogeita hamar urteko demokrazia joan da, baina oraindik ere normalizazio politikorik gabeko hauteskundeak bizi ditugula ondorioztatu dezakegu. Normalizazio politikorako bidean funtsezko ziren –edo behar luketen– hauteskunde hauetan, herriarrok funtsezkoa ezagutzetik urrun gaude. Normalizazioa lortu beharrek –bake eta normalizazio beharrak– normaltasuna estaltzen du.

Nafarroako Parlamentua eta udalak

Normalizazio beharrak normaltasuna eskatzen du. Normaltasuna, herritarrok alderdien programak –tokian tokiko hezkuntza, osasungintza edota hirigintza, besteak beste– ondo samar eta gertutik ezagutzea da normaltasun politikoa. Gurean, normalizazio ezak herrietako politikaren ezagupena aldentzen du.

Alta, asko eta ezberdinak dira hautatu beharreko foro demokratikoak.

Gurean, Nafarroako Parlamentua gailentzen da besteen gainetik. UPNko Gobernuaren alternatiba gauzatuko ote den esperantza daukate oposizioko alderdiek. PSN eta Nabairan aukerak balantzaren gainean ezarri dira, inkesten balantzan hasteko. Inkesten jokoan ez da ANVren aukera ordea –ezta ASrena ere–, hauen zerrenda baliogabetua izan baita. Iruñeko Udalako ANVren zerrendak baimena jaso du ordea, alegia “toleratua” izan da. Zerrenda hau “legaltasunaren” muga dago nonbait, Parlamenturako zerrenda ez. Alderdi guztiek onartu dute egoera, baita ANVk berak ere. Puntu horretara iritsita, hogeita hamar urteko “demokrazia” honek alderdi guztiak berdindu edo homologatu dituela ondorioztatu dezakegu, baita ere.

**ANVren auzian, botere
legegilearen eta botere
eragilearen arteko erabateko
adostasuna eman da.
Epaileen erabakia aho
batekoa izan da**

EAEko udalak nahiz aldundiak

Hamaika dira Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako foro demokratikoetarako –udalak nahiz batzar nagusiak– aukeratuko diren zinegotziak eta biltzarkideak. Nafarroan bezala EAEn ere, alderdi bat bera ere ez da demokrazia honen normaltasunarekin guztiz konforme. Batetik, legez kanpo geratu diren ANV nahiz ASren zerrendak daude, herritarren zerrendak ere deituak. Izan ere, Nafarroan bezala EAEn ere, bitxia da ANVren zerrendekin epaileek hartutako erabakia. Eta bitxia da ere Gipuzkoan, konparazione, Urretxuko zerrenda legekoa izatea eta Zumarragako ez. Halaber, zergatik Hernani, Arrasate edo Errenteriako zerrendak legekoak dira eta beste hainbat herritakoak ez? Bestetik, gainerako alderdiak kanpaina ekitaldietan hainbat herritarren erasoak jasaten ari dira. Zaila da, beraz, batekoen nahiz bestekoaren programak normaltasunez ezagutzea.

Hala ere, alderdiak kanpainen ari dira. Eta kanpaina honek baditu berezitasunak. Nagusia, hasieran aurreratu dugunez, duela lau urte ez bezala, ezker abertzaleko herritarren zerrenden –guztiz baliogabetuak geratu

INGO URIZ / ARGAZKI PRESS

"Arantzak" eta "zalantzak" bat omen datoz balantzan. EAJrentzako zalantza-balantzak Jon Jauregiren inguruko aferarekin hasi ziren jada. Batasuneko kide eta abokatu Jone Goirizelaiak "demokraziarik gabeko udalik ez osatzeko" eskatu du.

gabe- erdia edo, onartuak izatea ANVren izenean.

EAJ eta EA oraingoan koalizioan ez aurkeztu izana da bigarren berezitasuna. Normalizazioaren seinalea edota normaltasun nahia izan daiteke, EAKo sektore batentzat bereziki. Hautestontziek esango dutenaz gain, hauteskunde osten -maiatzaren 27az geroztik- bi alderdi hauen artean izanen diren akordioak oso esanguratsuak izanen dira datozen urtetako politikaren norabidean, baita bake eta normalizazio politikoaren bideak nondik nora urratuko diren ezagutzeko ere.

Batzuek dioten bezala, egia bada EAJ eta PSOE elkar hartuta ari direla, Gasteizko Udalean eta Arabako Foru Aldundian alternatibak gauzatu litezke EAJren eta PSE-EEren akordioaren ondorioz. Beste batzuek dioten arabera, aldiz, normalizazio bidea

Eusko Legebiltzarrean gobernatzen duen hirukoaren (EAJ, EA eta EB) bidean gauzatuko da. Areago, hirukoa ezezik, laukoa izan liteke normalizazioaren bermea, Aralar alderdia litzateke laugarrena.

Hauteskunde hauetan hirugarren berezitasuna EB-Aralar koalizioa da. Kasuon ere, hautestontziek ezker berri bat sortzeko abagunerik dagoen agertuko dute maiatzaren 27aren biharamunean. Alabaina, ezker berria izanen bada, ezker honek alternatiba sendoak eskaini beharko ditu etxebizitzaren, etorkinen, errauste planten edota AHTren arazoak konponbidean jartzeko. Ezkerreko politika bakarka landuz edo lauko gobernuak osatuz herri foroetan? Hori dilema! Ezkerraren dilema. Hogeita hamar urtetan, oro har, ezkerrek ez baitu gobernatu euskal erakundeetan.

Normaltasuna "neurrian"

Alderdien Legea "neurrian" bete dela adierazi du Espainiako gobernu-buru Zapaterok. Juan Carlos I.a Espainiako errege eta estatuburuak -Irlandako bake eta normalizazio prozesua hizpide- hemen ere "saia-tu beharra dago" esan du, bere kasa-gure uste hutsa hau ere- eta Espainiako auzitegiak ANVren gaineko ebazpena aztertzen ari ziren unean.

Berriki, Espainiako auzitegiek Abertzale Sozialisten Batasuna (ASB) alderdi berria ez onartzea erabaki dute. Dena "neurrian", tamainan, gutxi gorabehera, demokraziaren bideak ezin jakinezkoak edo asmatuzkoak baitira. Jakina, den-dena ez dago lotuta, baina den-dena ere ez da alderdi politikoek erakutsi nahi diguten bezain deslotua. ■

Txapela
buruan
to ibili munduan

Narrika, 18. Donostia
telf. 943428299 www.txapelaburuan.com

Psikologoaren aholkuak euskaraz aritzeko

Baliabide psikolinguistikoak eta teknika bereziak lantzen ditu Valentziako Unibertsitateko psikologo lan talde batek hizkuntza menpekotasuna saihesteko. Euskara eta katalana eguneroko egoeretan erosotasunez erabiltzen laguntzeko ikastaroak eskaintzen dituzte. Psikologia hizkuntzara ekarri dute eta hizkuntza gatazken aurrean izan ditzakegun portaerak aztertu dituzte.

SAIOA LABAKA

SOZIOINGUISTIKA KLUSTERRA

Ezkerrean taldetan lanean eta eskuinean Ferran Suay psikologoa hizketan.

HIZKUNTZA GATAZKAK noiznahi gertatzen dira gurean. Euskal hiztunak bizipen, jokaera eta egoera deserosoak bidaide izaten ditu egunerokotasunean. Hamaika istorio, edonork. Lantokiko bileretan gaztelaniaz hitz egin behar izaten dute batzuek zortzi lankideetatik batek euskaraz ez dakielako. Haurrei euskaraz egiten dien gurasoak gaztelania darabil helduekin; ohitura kontuak. Mutil-lagunak euskara jakin ez, eta arraro sentitzen da hogeitaka urteko neska: gaztelaniazko makulurik gabe bospasei esaldi ozta-ozta bota ditzakeela ohartu da gerora. Trenen ordutegia jakin nahi duen euskaldunak gaztelaniaz bota dio galdera harrerako langileari, ez daki zergatik... Halako

egoerak azaldu zituzten Gemma Sangines psikologo valentziarraren ikastarora martxoaren 16an Eibarrera hurbildu ziren lagunek. Soziolinguistika Klusterrak Eralan ikerketa proiektuaren baitan antolatu zuen ikastaroa Eibarko Markeskua Jauregian eta hizkuntza gatazkak eta hauen aurrean har ditzakegun portaerak aztertu zituzten bertan.

Hizkuntza sumisioa, pasibotasuna...

TELP –Taller D’Espai Lingüístic Personal edo Norbanakoaren Hizkuntz Eremurako Tailerra– izena dute Valentziako Unibertsitateko Gemma Sangines eta Ferran Suay psikologoen antolatzen dituzten ikas-

taroen. Orain dela lau urte hasi ziren TELP ikastaroak antolatzen, 2003ko azaroan, hain zuzen ere. Tailer hauek ez dute maiztasun zehatzik izaten, Gemma Sangines eta Ferran Suay jasotzen dituzten eskaeren araberrakozak izaten dira. Iaz, esaterako, hamabost ikastaro eman zituzten katalana hitz egiten den lurraldeetan eta Euskal Herrian. Jendeak nonahi katalanez hitz egin dezan laguntzeko, ari denean eroso sentitzen laguntzeko eta egiten duenean gerta litezkeen egoera desatseginak murrizten laguntzeko sorturiko ikastaroak dira. Hizkuntzaren ikuspegi psikologikotik planteatuta daude ikastaro hauek, eta esan bezala, arestian aipaturiko egoe-

Bilbotik Valentziara

Gemma Sangines jaiotzez bilbotarra da, baina urte dezente darama Valentzian bizitzen. Euskara eta katalanaren espazio linguistikoak ezagutzen ditu. Baliabide psikolinguistikoen ildotik, euskararen eta katalanaren egoerak zeharo desberdinak direla begi bistakoa da, euskara eta gaztelaniaren arteko distantzia linguistikoa nabarrena baita. "Egoera jakin batean katalanez ari bagara, gure solaskideak ulertuko duelakoan joka deza-kegu batzuetan, nahiz eta honek ez ezer ulertu. Egun euskararekin ezin da baliabide hori erabili", azaldu digu Sanginesek. Euskararen normalizazio prozesuarekin eta eskoletan jendeak euskara ikasten jarraitzen badu, hemendik hamar urtera, toki batzuetan behintzat, egoera hau hobetzeko aukera ikusten du psikologoak: "Euskal Herrian ez dela euskara hitz egiten esaten duen topiko hori ez da egia: esperimentu txiki bat eginez gero, gaztelaniara jo gabe denengana euskaraz zuzenduko bagina, berehala agertuko litzateke euskaldun berriren edo euskaldun zaharren bat inguruan, seguru".

Gemma Sangines eta Ferran Suay psikologo valentziarrak.

ra horietan zer esan eta egin jakiteko eta sentimenduak nola bideratu jakiteko baliabideak eskaintzen dituzte.

Eibarreko saioan Gemma Sangines psikologoak euren oinarri teorikoak azaldu zituen eta honekin batera hainbat praktika egitea proposatu zien ikastarora joan zirenei. Teoriari dago-kionez, hizkuntza-sumisioa ikasitako

jokaera bat dela azpimarratu zuen psikologo valentziarrak. Zenbait mekanismo sozial eta ikaste prozesuk jarra-pasiboa hartzera garamatzatela gaineratu zuen. Jarrera pasiboa izatea, esaterako, euskara euskaldunak nor diren badakigunean soilik erabiltzea eta gainerakoan gaztelaniaz hitz egitea da. Ohiturak ikasitako portaerak izaki,

Lasarte-Orian praktikan jarri dituzte tailerrak

Pasa den abenduan Lasarte-Oriako (Gipuzkoa) Ttakun kultur elkartearekin batera 12 orduko ikastaroa antolatu zuten valentziarrak. Ttakun Lasarte-Orian euskararen eta euskal kulturaren normalizazioa sustatzen duen elkarte da. Ikastaroan parte hartu zuten 30 kidek esperientzia ontzat jo dutela jakinarazi digu Ttakun elkarteak. Bidenabar, ikastaroan aritu zirenak dagoeneko hasi omen dira bertan azaldutako teknikak erabiltzen, eta zenbait aldaketa eta aurrerapauso ikusi omen dituzte dagoeneko. Bestalde, Ttakun elkarteari gaia interesgarria iruditu zaionez, edukiak moldatu eta herriko euskaldunei eskaintzeko asmoa du. Pertsonen arteko harremanetan eragiteari buruzko ikuspegia Lasarten euskararen erabilera sustatzeko bide aproposa izan daitekeela pentsatzen dute, gainera.

Hizkuntza asertibitatea
nork bere hizkuntza
edozein egoeratan gustura
erabiltzea da, bestea
errespetatuz eta mindu
gabe. Bidenabar, hizkuntza
sumisioa gainditzeko
kontzientzia linguistikoa
edukitzea ez dela aski dio
Gemma Sanginesek

hauek alda daitezkeela ere adierazi zuen Sanginesek. Hizkuntza menpekotasuna saihesteko beste alternatiba bat ikas daitekeela ere defendatu zuen: asertibitatea. Hizkuntza asertibitatea nork bere hizkuntza edozein egoeratan gustura erabiltzea da, bestea errespetatuz eta mindu gabe. Bidenabar, hizkuntza sumisioa gainditzeko kontzientzia linguistikoa edukitzea ez dela aski aipatu zuen psikologo valentziarrak. Beharrezkoa bada ere, kontzientzia eta portaerak independenteak direla azaldu zuen.

Ikastaro hauetan era guztietako egoerak aztertzekeo parada izaten da ariketa praktikoei esker. Era berean, espazio linguistikoak hobeto ezagutzeko ere baliagarriak dira. TELP tailerretako partehartzaileek bizi izandako esperientziak eta kezkek plazaratu egiten dituzte eta guztien artean gatazkak konpontzeko irtenbideak iradokitzen dituzte. Bestalde, hizkuntza gatazketako egoerak eta protagonisten jarrerak aztertu eta landu egiten dituzte antzezpen txiki batzuen bitartez. Hala, batzuk gatazkako protagonisten paperean sartzen dira eta gainontzekoek hauen erosotasun maila antzematen saiatzen dira gorputzaren erabilera komunikatiboan errepikatuz, besteak beste. ■

Babeslea: Bergarako Udala

Bergarako Udala

**Bergarako Udala,
euskarazko komunikabideen alde**

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

“Bat”en 62. zenbakia kalean da

SOZIOLINGUISTIKA KLUSTERRAK, *Bat* soziolinguistika aldizkariaren 62. zenbakian, helduen euskalduntze-alfabetatzea hartu du gai monografikotzat. Hitzaurrea Edurne Brouardek egin du. Ikuspegi historikoa eskaini dute Joseba Erkiziak (HABERi buruz), Mertxe Mujikak (gau eskolei buruz) eta Joxe Manuel Odriozolak (euskalduntze alfabetatzearen zentzuaz). Gaur egungo egoeraz aritu dira honakoak: Antton Iñurrategi, Aitziber Sarasola, Sagrario Aleman, Titto Betbeder eta Jakes Bortairu.

Eztarria urratuko zaielako ez dute galeseraz egingo

GALESEKO HEGOALDEAN, Bro Morgannwg kontseiluan, telefono zentraletak langileek deiak ingelesez baino ez hartzeko eskubidea izango dute

hemendik aurrera. Komunikazioetako Langileen Batasuna izeneko sindikatuak uste du, zenbat eta gehiago hitz egin, langileen eztarriek urratzeko arrisku handiagoa dutela eta bi hizkuntzetan egin beharrean bakarrean eginez gero osasun arazo gutxiago izango dituela langileak. Batzuk pozik dira erabakiarekin eta beste batzuk ez hainbeste. Galeseraren Legearen arabera, herri erakunde guztiek zerbitzuak bi hizkuntzetan eskaini behar dituzte. Galestarren herenak daki galesera eta Bro Morgannwg kontseiluan galesera hiztunen kopurua ez da %10era iristen.

Legazpin Zingizango Euskara Elkarteak sortu berri dute

EUSKARA ELKARTEA martxoan jarri zuten abian hainbat legazpiarrek (Gipuzkoa) herriko euskal giroa sustertzeko asmoz. Hurrengo erronkari heldu eta orain web gunea jarri dute abian www.zingizango.com helbidean.

BAHEA

Iñigo Fernandezek (Euskara eta publizitatea izeneko blogaren egilea) erabili.com-en esanak: “(...) Gazteei ikasgelan euskara saldu nahi badiegu, hori da lortu behar dugun lehen-lehendabiziko gauza: euskara saltzaile gisa ikusi behar luke bere burua irakasle bakoitzak. Hau da, kontziente izan behar du irakasleak asko egin dezakeela egunero aurrean dituen ikasleei euskara saltzeko, eta horretarako, argia izan behar duela, seduzitzailea, limurtzailea, norbaiti astebururako plan jakin bat saldu nahi dionean jokatzeko duenean bezala, adibidez. (...) Hortaz, esan gutxiago, eta demostratu gehiago egin behar zaie. Euskara modan dagoela esan beharrean, eskolara modan dauden artista, musikagile edo kirolari euskaldunak eramanez, esaterako. (Ez da nahitaezkoa haiek ikasgelara fisikoki eramatea. Ez gara alferrik bizi teknologia berrien garaian). Esan nahi da, azkarrak izan, eta ikasleengan eragin nahi dugun erantzuna lortzen saiatzeko, motibatzaile eraginkorrak aurkitu eta eskaini behar dizkiegula, beren gustukoak eta euskarazkoak, baina ez euskaraz dardelako atsegin egin nahi dizkiegunak”.

Nafarroako Gobernua eskoletan ezartzen hasi den British programa dela-eta Kalen Astizek (Sortzen Ikasbatuaz) esanak Berrian: “Hau ez da hezkuntza eredu bat; inolako azterketarik ez dute egin ezarri aurretik, ez dute haren emaitzen inguruko ebaluaziorik egin, eta helbururik ere ez dute finkatu. British programa duen G eredu besterik ez da. Esperimentu hutsa. Eleaniztasuna bermatzeko eredutzat saltzen dute, baina nekez lortuko dute hori bertako hizkuntza ukatzetik abiatzen badira”.

Negoiazio kolektiboa

EAEko Lan Harremanetarako Kontseiluaren azken txostenak dio Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako 387.811 langile hitzarmenik gabe daudela. Gainera, epe laburrean hitzarmena ixteko esperantzarik gabe daude, patroik batzuk aurka baitaude. Guztira 551 hitzarmen: 421 enpresetakoak eta 130 sektorekoak, oraindik sinatu gabe daude. Urteko lehen hiruhilabete-koan 7.918 langileri eragiten dieten 44 hitzarmen baino ez dira sinatu. Nafarroako egoera, dirudienek, ez da oso bestelakoa, nahiz eta hobeia izan. Zergatik egoera hau? Enpresaburuak ez daude aurreko urteetan baino egoera ekonomiko okerragoetan. Askoz ere hobeto daude. Espainiako Bankuaren arabera, enpresetako onurek 2006an %31,7ko igoera izan zuten. Horrek 2005ean

lortutako %29,7koa baino hazkundera handiagoa esan nahi du. Beraz, enpresak langileen egoera sozial-laborala eta ekonomikoa hobetzeko moduan daude. Hortaz, egoera horren arrazoiak beste nonbait bilatu behar da: gizartean eta sindikatuen esparruan. Dudarik gabe patroiak lasai eta harrotuta daude, langileak zein sindikatuak ahul sumatzen dituztelako. Horregatik daukate blokeatuta hainbat hitzarmenen negoziazio kolektiboa, azpitiko eskaintzak eginez. Sindikatuak jarrera aldatzen ez badute, nabarmendu nahia alde batera uzten ez badute eta negoziazio kolektiboaren korapiloa askatzeko sindikatuen artean batzen ez badira, galtzaileak, beti bezala, langileak izango dira.

Juan Mari Arregi

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

NaBai-PSN, EAJ-PSE aliantzak gauzatuko ote diren zain

HAUTESKUNDE GAUAK

bezala, inkestek ere era guztietako zaporea uzten dute alderdietan, baina joera batzuk ere markatzen dituzte eta lehia gune gogorrenak ere gorriz marrazten dira. Nafarroari buruzko inkesta gehienek azpimarratzen dute UPN eta Nafarroa Bai-PSN blokearen artean izango den lehia, eta korapiloa PSN-koen atzamarrek askatu beharko dute. Beste esku

batzuk ere beharko dira akaso, eta aipatutako bi bloke nagusien parekotasuna iragarrita, ANV Iruñeko Udalean edo Ezker Batua Legebiltzarrean, funtsezkoak izan daitezke lema noren eskuetan uzten den erabakitzeke.

Herritarren gehiengoaren artean UPN gobernu nagusietatik kalera tzearena grina bihurtu da dagoeneko, baina eskuindarren indarraren ezagule, etsipen ukitua ere barreiatzen da aldi berean. Berriz ere, Ferrazek erabaki beharko du aldaketa ematen den ala ez, PSNko hainbat sektoregatik balitz, Sanz eta Barcinak jarraituko bailukete boterean. Gobernu aldaketa gauzatzen bada,

altzairuzko hesi gogorrena eraiki beharko dute sozialista eta abertzaleek, UPNk botere gune oso garrantzitsuetatik egingo dion bonbardaketari eutsi ahal izateko. Hamar urte atzera eginez, hor dago *Diario de Navarra*-k haizatu zuen Otano auzia, honek gidatutako hiruko gobernu hankaz gora bota zuena.

BESTE GALDERA IKUR nagusia sozialista eta jeltzaleen balizko aliantzarena izango da; Josu Jon Imazen azken urteetako adierazpen eta jarre- rek bederen norabidea argi jarri dute eta Bizkaian eta Araban gauzatzeko aukera handia egon liteke. Eta Gipuzkoan zer orduan? Markel Olanok argi

adierazi du bere asmoa EA eta EB-Aralarrekin aritzea dela, emaitzek horretarako beta ematen badute. Baina era horretako aliantzak zehaztea ez al zen bada EBBren eskumenekoa?

ISTILUTSU HASI ZEN kanpaina ANVko zerrenden erdia hankaz gora botaz, ez zen beharrik Candido Conde Pumpidoren zalan- tzarik PSOEek egindako jokoa zein den ikusgarri

jartzeko. Sozialistek ezker abertzalearen aurkako gatazka tresna gisa erabili dute Alderdi Politikoen Legea. Eta gordinago ere erabil zezaketen, ANVko gainerako hautagaitza guztiak parte hartzetik kanpo utziz. PSOEek hori egin ez izana zaila da ulertzea bake prozesuaren dinamika- tik kanpo. Ba ote dago dinamikarik, ordea? PSOEren eta Batasunaren bileren *Gara*-ren kontaketa fase baten amaiera adierazten du. Hurrengo fasea, hastekotan, gogor- tasunetik hasiko dela dirudi: oinarri- ko eskubide eza, ezker abertzaleko zenbait pertsonen protesta eta era- soak hauteskundeetan, hauteskunde biharamoneko tentsioa...

INIGO URIZ / ARGAZKI PRESS

NaBaik joan den larunbatean Iruñean egindako ekitaldia.

gure!
arteak
euskaraz

Nor aberasten da Afganistango mitxoletez?

Amerikako Estatu Batuek Afganistan inbaditu zutenetik opio salerosketa izugarri handitu da. Talibanek eta bertako jauntxoek gerrarako erabiltzen dutelako ote, komunikabide nagusiek dioten moduan? Alderantziz: Mendebaldea dago trafikoaren atzean, hala diosku Michel Chossudovsky ekonomialariak.

MICHEL CHOSSUDOVSKY ekonomialari kanadarra da, Otawako unibertsitatean irakasle, eta hizkuntza askotara itzulitako liburuak idatzi ditu. Ezagunenak, “Guerres et Mondialisation: A Qui Profitent Le 11 Septembre?”, “The Globalization of Poverty” eta “America's War on Terrorism”. Aldizkari aurrerazaleetan ere argitaratzen ditu artikuluak, eta Globalizazioaren Ikerketarako Zentroaren zuzendaria da; honen webgunea *Global Research* da eta ingelesez bezala frantsesez irakur daiteke.

Irakurleak aurreko guztia jakin behar du, ohar dadin ez dela panfletogile *gauchista* bat honako ideia publikoak defendatu dituen: Afganistan amerikarrek inbaditu zutenetik urritu ez baizik eta izugarri handitu da munduan heroina trafikoa, eta hori espreski ari dira bultzatzen Mendebaldeko potentziak. *Global Research*en titulu hau ipini dio Chossudovskyk maiatzeko artikuluari: “Gerrako harrapakina: Afganistanen milaka milioi dolarreko heroina trafikoa”. Eta azpititulu: “Washingtonen ezkutuko agenda: droga trafikoa berriz ezartzea”.

Nazio Batuen Erakundearen Droga eta Krimenari buruzko Bulegoak (UNODC, ingelesezko sigletan) plazaratutako informazioetatik abiatu da Chossudovsky: 2003an 80.000 hektarea soro zeuden Afganistanen mitxoleta (opiotarako erabiltzen den landarea) ereinda, eta horietatik 3.600 tona opio ekoitzi zen. 2004an 120.000

hektarea izan ziren. Chossudovskyk dioenez “koru baten antzo, AEBetako komunikabideek hango erregimen islamiar hondoratua egiten dute errudun, eta ez dute sekula aitortzen talibanek –Nazio Batuen Erakundearekin elkarlanean– 2000.ean mitxoletak ereitea debekatu zutela. 2001erako %90 urritu zen opio produkzioa. Eta egia zera da, opioa ereiten berriro hasi zirela AEBek talibanak boteretik kendu zituztenean”.

UNODCen datuetan, 2001ean 185 tona opio besterik ez zuen produzitu Afganistanek; aldiz 2000.ean 3.300 tona zituen ekoitziak, eta aurreko urtean 4.700 tona. Nazio Batuen Erakundearen batzar orokorrean eskaini ziren xifra hauek, Kabulgo gobernua-ri zorionak emateko.

Inbasioarekin, ordea, NBek bere argudioak aldatu egin ditu, eta 2004an AEBek horretarako presio handia egin ondoren deklaratu zuten, 2000.eko opio murrizte hori ez zela izan erradikazio kanpaina garbi bat, mundu osoan heroinaren prezioa artifizialki garestitzeko maniobra baizik. Talibanen maniobra makiabelikoa, alegia. Hala ere, sekula ez da aurkitu hori justifikatuko zukeen opio-biltegi-rik Afganistanen, eta hala aitortu zuen UNODCk berak.

Michel Chossudovsky oso beste-lako esplikazioa dauka Afganistanen gertatu dena ulertzeko. “Heroina

Argazki hau *The Washington Post* egunkariak ipini zuen bere orrietan: Afganistango parajeren batean, opioa ekoizteko darabilten mitxoleta soro baten erdian soldadu yankia, urrunagotik militar gehiago eta kazetariak begira dituela. *Papaver somniferum* landarearen ereindako hektareak sekula baino ugariagoak dira, eta komunikabide nagusiek –Afganistanen esku hartu duten gobernuen esanari jarraiki– diote horietatik ateratako heroina talibanek eta lekuko gerrako jauntxoek darabiltela, indar militarra ordaintzeko. Michel Chossudovsky beste iritzi batekoa da. Aditu honentzako, talibanek kasik deuseztea lortu zuten labore hori berriro Mendebaldeko botereek eta batik bat CIAk indartu dute, bere jarduna finantzatzeko behar duen diru beltza sortzeko ahaleginean. Afganistanen amerikarrek ipinitako Hamid Karzai lehendakaria bera CIAko agente izana omen da.

milaka milioi dolarreko negozioa da, interes boteretsuek sustatua, eta lehengaien joan-etorri egonkor eta ziurra behar du. Hain zuzen, gerraren helburu ‘ezkutuetako’ bat horixe zen, CIAk babestu duen droga trafikoa berriro ezarri eta aurreko produkzio mailara igotzea, drogaren ibilbideak zorrotz kontrolatzeko”.

Lortu dute. 2001ean AEBek Afganistan inbaditu ondoren, opio merkata “normaldu” egin zen. Opioa izugarri garestitu zen: bi urte lehenago baino 10 bider karioago pagatu zen 2002an. Talibanekin 2001ean 185 tona opio ekoiztu zen, eta Hamid Karzai lehendakariarekin 2002an 3.400 tona.

Heroinaz gerra sekretuak ordaindu

Afganistanen opioa eskualdeko konsumorako baizik ez zen ereiten 1979 arte. Baina orduan piztu zen sobietar inbasoreen kontrako gerra, eta –dio Chossudovskyk– “Afganistan narkotikoei lotutako ekonomia izatea CIAk zehatz planifikatu eta AEBen atzerri politikak sustatu zuen”. Hori frogatzen duten datuak, besteak beste, “Iran-Contra” afera famatuaren auzian azaldu omen ziren. Alegia, errusiarrei gerra egiten zieten mujahidinei CIAk eskaintako laguntza drogaren dirua zurituz bideratu zela, horretarako banku oso garbiak eta CIAk berak antolatutako kamuflaje-ko konpainiak erabiliz.

Garai hartan Pakistan eta Afganistanen muga inguruko eskualde eta soroak bihurtu ziren munduko heroina ekoizle nagusiak. AEBetako eskariaren %60 asetzen zuten. Erosle gehiago behar zenez, 1979an kasik heroinomanorik ez zeukan Pakistanek 1985erako 1,2 milioi zituen. "Mujahidinek Afganistango lurraldeak berenganatu ahala, nekazariak opioa ereitera behartu zituzten, zerga iraultzaile moduan, eta heroina ekoizteko milaka laboratoriorik funtzionatzen zuten Pakistango inteligentzi zerbitzuen babesean.

Honetan guztian gakoa zera da: droga trafikoa munduan mugitzen dituen etekinak ez dabilzala oso urruti armen salerosketak eta petrolioarenak sortzen dituztenetatik. Nazioarteko Moneta Funtsak kalkulatu du munduan urtean

590.000 milioi eta 1,5 bilioi dolar arteko dirutza beltzak garbitzen direla. Horien zati handi bat narkotrafikoari dagokio. "Narkotrafikoa -dio Chossudovsky- ez da egokia talde terrorista eta gerrako jauntxoentzako, esaten denaren alderantziz. Narkotikoen atzean enpresa eta finantza interes oso handiak daude. Alde horretatik, drogaren garraibideen kontrol geopolitiko eta militarra petrolioarena bezain estrategikoa da". Narkotikoen inguruko dirutza kriminalitateak sortzen du, CIAren babesean, eta hori Mendebaldeko bankuek zuritzen dute paradisu fiskalak erabiliz. "Komertzio honek ezingo luke aurrera egin 'oso goian kokatutako lagun politikoak' eduki gabe".

Afganistango soroetako mitxoletak haluzinazioez gain irabazi handiak eragiten dituenek, hauen analisisa ere

egin du Chossudovskyk. Zeren eta Afganistango heroina nekazariari ordaintzen zaionaren 100 halako pagatzen baita nazioarteko merkatu beltzean. Opio bildu berria kiloko 350 dolarretan pagatzen zen 2002an. New Yorken urte hartan %62ko purutasuna zeukan heroina gramo 112-153 dolarretan pagatzen omen zen, DEA famatuaren kontuetan. Prezioak hiri batetik bestera aldatzen dira, noski.

Kontuak egiten hasita, 2003an Afganistanen sortutako 3.600 tona opioiek 1.000 milioi dolar emango zien laborari, eta 1.300 milioi bertako trafikatzaileriei. Hortik aurrera, "monoa" baretzeko behar duen gizagaixoaren eskuetara iritsi bitartean, adulteratze eta garestitze prozesu oso bat jarriko zen martxan. Eta ororen buru, zenbat diru mugiaraziko zuten 3.600 tona horiek?

Egin diren kalkuluaren artean, Chossudovskyk sinesgarriena Britainia Handiko poliziak ezagutarazitako prezioen gainean eraikia dela uste du, eta kopuru hau ematen: 80.000 milioi dolar. Afganistango heroinak soilik. Baserritarrei ordaindutako 1.000 milioiak kendu eta kontatu behar dira tratalariak, inteligentzia zerbitzuak, krimen antolatua, bankuak, handizkako saltzaileak, trapitxeroak... etekin erraldoi hori banatzeko.

Dirutza hori guztia gero paradisu fiskaletan garbitu eta inbertitutako da etxegintzan, hoteletan, zerbitzu enpreetan, industrian, burtsako produktuetan, gobernuen zor publikoan... Labore txit emankorra da Afganistango lo-belarra. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan**

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Karmelo Landa

Sasi guztien azpitik

Iruzur fiskalaz horrenbeste hitz egiten eta idazten denean, iruzur intelektual eta politikoa neurtzeko bitartekoak ere jarri beharko genituzke, batez ere hauteskunde garaiotan. Balio eskaseko *merkaderia* ustela eskaintzen baizaigu ugari, kanpaina ponpoxoen zelofanean dotoretua. Kalitate-kontrolak jarri beharko lirateke, beraz, eta merkatutik erretiratu gutxiengor iristen ez den produktu aberiatua. Duintasun intelektual eta politikoa, izatez, ezinbesteko lehengaiak izan behar baitira etorkizunaren diseinua egiterako orduan. Aipa ditzagun kasurik potoloenak, eskandaluzkoak, argitasunaren eta labur beharraren mesedetan.

“Kutsadura” kategoriaz zer esan, ez bada mundu honen historian izan diren diktadura beltzenek asmatu eta erabilitako marka iraingarri eta hilgarria dela berez, eta oraingo honetan ere polizia-estatua-ren dogma hertsitik kanpo dau-denak markatu eta *extra-muros* kokatzeko erabilia dela.

Jatorri historikoa –inkisizioa, nazismoa, stalinismoa...– juridikoa –Itun Antiterrorista, Alderdien Legea...–, iluna eta beltzak ditu “kutsadura” kontzeptu berpiztu berriak, aita ponte ezagunak (PP eta PSOE). Baina ondorengo hau da larriena: inkisizioaren edo nazismoaren aurka agertu baita Itun Antiterrorista eta Alderdien Legea desagokitzat ematen zituzten batzuk, hara non “kutsadura” kontzeptu eratorria bere egin eta erabiltzen duten egun, “kutsatua” bera bazterketaren errudun aurkeztu nahian. Biktimak errudun egitea baita erregimenean kontzientzi kargurik gabe parte hartu ahal izateko beharrezko baldintza psikologikoa.

“Prezio politikoa” ezin omen da ordaindu bakea lortzeko negoziazio politikoetan, eta merkatarien hizkuntza lotsagabe hori darabilenak, herritarrok behar dugun bakea “garestiegia” ateratzen zaiola esan nahi digu nonbait. Baina azter dezagun apur bat iruzur honen azpian ezkutatu nahi dena: negoziazio politikoa bide onetik abiatu eta gatazkari behin betiko amaiera emateko eskatu

INIGO AZKONA

zaiena ez da ezer ordaintzea; aukera alternatiboak modu demokratikoan defendatu eta lortu ahal izateko marko demokratiko baketsua besterik ez baita jarri negoziazio mahaiaren gainean. Alternatiba politiko guztiak berdintasunean herriaren aurrera eraman eta herri-erabakiaren menpe jartzen dituen marko demokratikoa proposatu da gatazka amaitzeko giltza. Eta hor atera dira ezezko borobila erantzun eta debekuak, zigorrak eta inkisizio berri lotsagarriak gaurkotuz.

Tamaina horretako iruzur eta engainu intelektuala burutzen duen politikariak, iraindu ere egiten ditu, hauteskunde kanpainaren erdian, bere boto emaile potentzialak, tontotzat hartzen baititu; baina irain horren larritasunean graduak ere bereiz daitezke: arinagoa izango da PP edo PSOE alderdietako buruzagien ardura, bi

hauek azken batean estatu osoaren egiturari eutsi nahi diotelako kosta ala kosta, eta edozein bitarteko erabilia ere horrela egin dute historian zehar gaur arte. Baina zer esan, aldiz, PNVko buruzagi berriek hartu duten jarreraz: Hego Euskal Herrirako marko demokratikoa, Nafarroan zein Araba, Bizkaia eta Gipuzkoan herritarren erabakiaren menpe jartzen duen autonomia politikoari eman diote bizkar, eta gatazka luzatzearen aldeko apustua berritu dute. Ez apustu teorikoa gainera, ez baitute denborarik galdu

azkar-azkar Madril aldera jo eta “egoera berri horretara” egokitzeko proposamenak luzatzen: itun antiterrorista berritua, PPren edukietan oinarritua.

Gauza jakina da hauteskunde kanpainatan badela maisurik, programan agertzen den mamiari baino, ekitaldien itxurari eta kandidatuen antzezteko ahalmenari garrantzia handiagoa ematen dionik. Baina akto-reak oso trebeak ez badira, ikuskizunaren hutsalkeria nabarmentzen da. Susmoa badaukat oraingo kanpaina honetan badela gurean politikaririk Adenauerren trazak agertu nahi baina taula gainean aldiz estilo bavariarra agertu duenik. Zuek esan. ■

Susmoa badaukat oraingo kanpaina
honetan badela gurean politikaririk

Adenauerren trazak agertu nahi

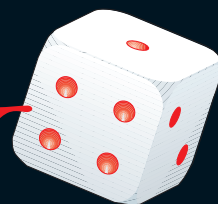
baina taula gainean aldiz estilo

bavariarra agertu duenik.

Zuek esan.

ASTE HONETAKO

zozketak

Apezetxea landetxea

Asteburu pasa
4 lagunentzat

Uriarte, 4
Narbaiza, ARABA
www.nekatur.net/apezetxea

1

Inguru Abentura

Egun erdiko eskalada eta
rappel saioa 2 lagunentzat

San Juan kalea, 18
Albeniz, ARABA

www.inguruabentura.com

2

Chillida-Leku Museoa

2 harpidedunentzat
bina sarrera

Jauregi auzoa, 66
Hernani GIPUZKOA

www.museochillidaleku.com

3

Urola Jatetxea

Afaria 2 lagunentzat

Fermin Calbetón, 20
Donostia GIPUZKOA

www.restauranteurola.com

4

Ardibidez

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

ARRIGORRI ITSAS PENTSIOA

- Josefina Nuñez Sabarte (Hernani)

ISTILU BANAKETAK

- Olatz Arruabarrena Izagirre (Errenteria)
- Idoia Atxaga Mendizabal (Hernani)
- Arrigorriagako Udal Euskaltegia (Arrigorriaga)
- Maite Garmendia Altuna (Azpeitia)

ZIZTADAK

- Bergarako Udal Euskaltegia (Bergara)
- Juankar Bermejo Mateos (Tutera)

BAP!!

- Jon Mikel Barandiaran Arratibel (Donostia)
- Elixabete Perez Gaztelu (Oiartzun)
- Zarauzko Berritzegunea (Zarautz)
- Lierni Arrieta Irureta (Zestoa)
- German Orbeagoz Orbeagoz (Donostia)
- Miren Eraña Gallastegi (Aretxabaleta)
- Xabier Ezpeleta (Elgeta)
- Olatz Usabiaga Errazkin (Donostia)
- Amara Berri AEK Euskaltegia (Donostia)
- Alfredo Navarro Los Arcos (Iruñea)

TXIKI POLIT JATETXEA

- Anjel Ugarteburu Meabasterder (Elgoibar)

laguntzailea

ARGIA

EUSKAL
ESKOLA
PUBLIKOA

REN 16. JAIA

ONDARROAN EKAINAK3

**KEIKE
KANDELA
THE USKI'S
ARBASO**

EGUN OSOAN ZEHAR:
JUMPING, ESKALADA, TIROLINA,
SPINNING ITSASOARI BEGIRA, KALE ANIMAZIOA,
IBAIKO KIROLAK, BATUKADA, HERRI BAZKARIA
HAURRENTZAKO JARDUERAK...

dra

EUSKAL ESKOLA PUBLIKOA

